

Diyanet

Aylık Dergi

Ehl-i Beyt Sevgisi

Hz. Hüseyin'in Şehâdeti

Osmanlıda Ehl-i Beyt Sevgisi

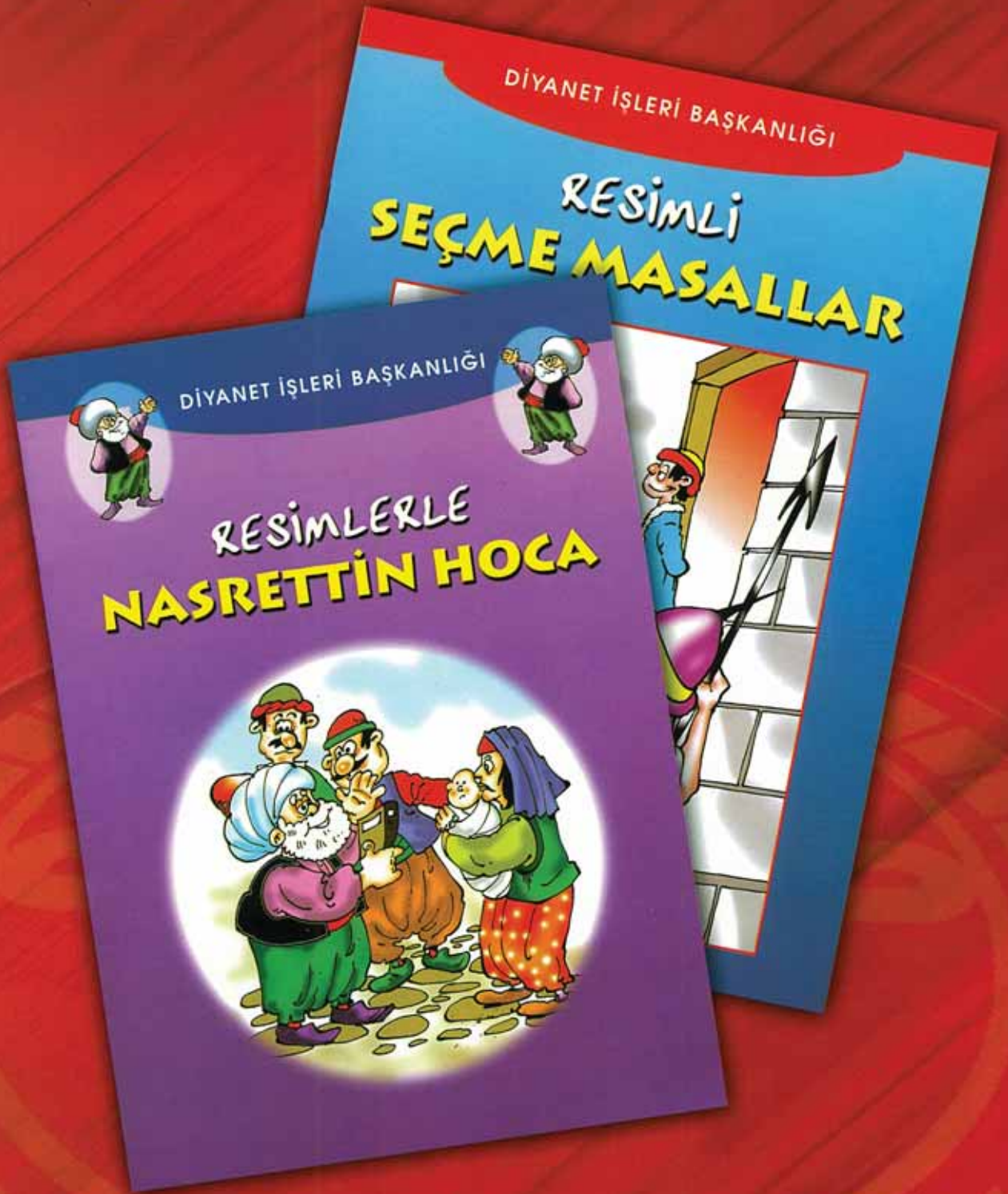

Ölüm İndirmede Gökler

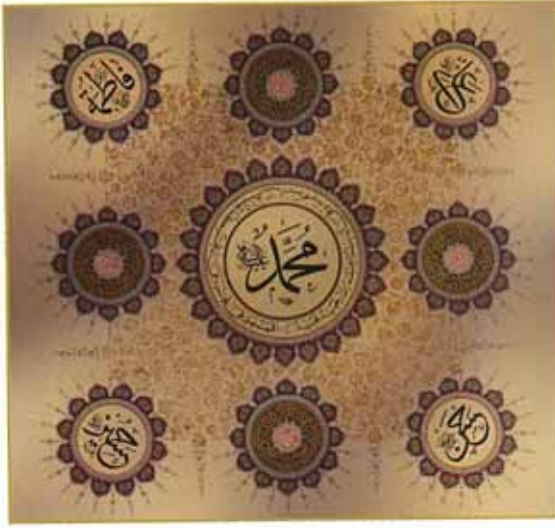
171
Mart 2005

yayınlarımız

Yurtiçinde müftülük ve yayınevlerimizden,
yurtdışında Müşavirlik ve Ataşeliklerimizden temin edebilirsiniz.

DIYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI
Sürelî Yayınlar Şubesi Müdürlüğü
DERGİ ve FOTOĞRAF ARŞİVİ

5 Kültürümüzde
Ehl-i Beyt Sevgisi

27

Hz. Hüseyin'in Şehâdeti

Doç. Dr. Fikret Karaman ile
"Diyanet İşleri Başkanlığının
Kuruluşunun 81.Yıl Dönümü
Üzerine" söyleşi

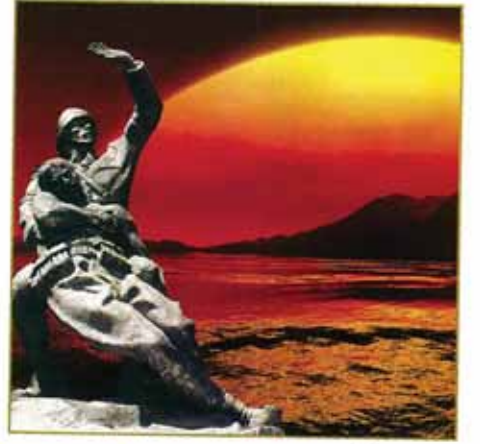
34

gündem	
Kültürümüzde Ehl-i Beyt Sevgisi	.5
<i>Doç. Dr. Osman Eğri</i>	
Ehl-i Beyt Hukuku	.10
<i>Prof. Dr. Ahmet Yaman</i>	
Ali Gibi Bir Genç	.15
<i>Dr. Ekrem Keleş</i>	
Hz. Ali'de Yönetim Anlayışı	.18
<i>Seyid Ali Topal</i>	
Hz. Ali ve Hz. Fatıma'nın Evliliği (Mutlu Yuva Mutlu Beraberlik)	.23
<i>Abdurrahman Akbaş</i>	
Hz. Hüseyin'in Şehâdeti	.27
<i>Dr. Ömer Menekşe</i>	
Osmanlıda Ehl-i Beyt Sevgisi	.30
<i>S. Emin Arvas</i>	
söyleşi	
Doç. Dr. Fikret Karaman ile "Diyanet İşleri Başkanlığının Kuruluşunun 81.Yıl Dönümü Üzerine"	.34
<i>Yüksel Salman</i>	
din-düşünce-yorum	
Hicret-Tebliğ İlişkisi	.38
<i>Prof. Dr. İ. Lütfi Çakan</i>	
din ve sosyal hayat	
Dinde Farklılaşma	.41
<i>Yrd. Doç. Dr. A. Hadi Adanalı</i>	
din işleri yüksek kurulundan	
Dinî Sorular ve Cevaplar	.43
kültür	
Türk Tarihi ve Kültüründe Nevruz	.45
<i>Zafer Koç</i>	
tarih	
Çanakkale Zaferi	.50
<i>İsa Çiçek</i>	
Ölüm İndirmede Gökler	.54
<i>A. Ragıp Akyavaş</i>	
aile	
Yaşama Hakkı-Kürtaj	.57
<i>Dr. Havva Sula</i>	
islâm dünyasından	
Açe (ACEH)	.60
<i>Yıldırım Kaplan</i>	
medya kritik	.64
<i>Bahattin Akbaş</i>	

Türk Tarihi ve Kültüründe Nevruz

45

54

Ölüm İndirmede Gökler

57

Yaşama Hakkı-Kürtaj

PROF. DR. ALİ BARDAKOĞLU
DİYANET İŞLERİ BAŞKANI

Diyaret İşleri Başkanlığının değişmeyen yerel ve evrensel temel görevi; dini anlama ve onun aydınlık mesajını hayatın değişik bölümlerine yansıtmada konusunda sahip olduğumuz köklü mirası bütün zenginliğiyle tanıtmak, dinin hayatına ışık tutmasını, din ile çağdaş hayat arasında bağ kurmayı ve bu bağı güçlendirmeyi isteyen günümüz insanlarına rehberlik etmektir.

Dünyamızda meydana gelen sosyal ve kültürel değişimler, hayatın nihai anlamına dair arayış ve yönelişler, fertlerin iç dünyalarında oluşan boşluklar ve tatminsizlikler sebebiyle kutsala olan ilgi ve isteklerin artmasına paralel olarak, Diyanet İşleri Başkanlığının temsil ettiği değerler ve üstlendiği hizmetler de günümüzde ayrı bir önem taşımaya başlamış, çoğu zaman da çeşitli talep ve tartışmaların yoğunlaştığı bir alan olmuştur. Üzerine düşen yasal görevin sınırları içinde kalarak, günümüz insanının talep ve ihtiyaçlarını karşılamayı, toplumsal huzur ve bütünleşmeyi sağlamayı bir sorumluluk olarak kabul eden ve bu duyguyla hizmet ve bilgi üreten Başkanlığımız, bir yüzünü kendini geliştirmeye, gerçekleştirdiği ve gerçekleştirmeyi plânladığı hizmetlerine, diğer yüzünü de

geleceğe, dinî alanda insanlık camiasına ne gibi değerler kazandırabileceğine ve insanlığın ortak hedeflerine ne gibi katkılar sağlayabileceğine çevirmiştir.

Bütün mensuplarıyla Başkanlığımız, ülkemiz, toplumumuz ve insanımız için yarar sağlamayan, barış ve istikrarımızı tehdit eden, millî ve manevî değerlerimizi zedeleyen her türlü tartışmanın dışında kalmaya ayrı bir özen göstermekte, buna karşılık Cumhuriyetimizin 81 yıllık tecrübesi içinde kat edilen mesafeye ve istikrara katkı sağlayacak ve bu çizgideki bir kamu hizmetini gerçekleştirecek her türlü fikir ve gelişmeye de kapılarını açmaktadır.

Başkanlığın din alanında sunduğu sağlıklı bilgi ve din hizmeti, bireyin dinî inanç ve pratikler konusundaki özgürlük alanına müdahale değil, onu din konusunda bilgilendirme ve ona bilinçli tercih imkânı verme çabasıdır. Bu yönüyle de toplumsal barışa, bireyin kendini özgür iradesiyle geliştirebilmesine katkı sağladığımızı inanıyoruz.

Başkanlığımızın bütün personeli, özellikle cami görevlilerimiz, yukarıda değinilen ilkeleri, ülkü ve idealleri bir bir gerçekleştirmenin aşk ve heyecanını taşımakta, her yaştaki insanımızla zamanı ve hayatı paylaşarak, onlara hayırda öncülük, mutluluk ve kurtuluş yolunda rehberlik etmektedir.

Kuruluşunun 81. yılı vesilesiyle geçmişten bugüne, teşkilâtımızın değişik kademelerinde hizmet verenlerden ahirete irtihal edenleri şükran ve rahmetle anıyor, emekli olup hayatta olanlara sağlıklı ve huzurlu bir hayat diliyor ve hizmetinin başında olan tüm personelimize çalışmalarında başarılar diliyorum.

Diyanet İşleri Başkanlığı Adına Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni

Yüksel Salman

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Abdülbaki İşcan

Mali İşler ve Dağıtım Sorumlusu

Mustafa Bayraktar

(Dön. Ser. İşl. Müd.)

Yayına Hazırlayanlar

Ayfer Balaban ayferbalaban@myynet.com

Mustafa Bektaşoğlu mbektasoglu@myynet.com

Tashih

Sait Şan

Haber ve Fotoğraflar

Ahmet Arslan/Ali Yıldırım

Arşiv

Ali Duran Demircioğlu

Dizgi

Hasan Yıldırım/Latif Köse/Rıdvan P. Yedekçi

İdare Yeri

Dini Yayınlar Dairesi Başkanlığı

Eskişehir Yolu 9. km. Çankaya / ANKARA

Tel: (0312) 295 73 06 Fax: (0312) 284 72 88

Abone İşleri

Tel: (0312) 295 71 96-97

Fax: (0312) 285 18 54

Temsilcilikler

Yurt içi : İl Müftülükleri, İlçe Müftülükleri

Yurt dışı : Din Hizmetleri Müşavirlikleri,
Din Hizmetleri Ataşelikleri

web : www.diyenet.gov.tr

e-mail : diniyayinlar@diyanet.gov.tr
sureliyayinlar@diyanet.gov.tr
aylikhaber@diyanet.gov.tr

Yayın
DİN

Tel: (312) 397 91 40

Renk Ayırımı ve Film Çıkışı

DSQV

Tel: (312) 311 11 27

Banka Çifti

İMAJ

Mırcın Mahallesi 3. Cadde No:2
İstanbul Yolu 6. Kıs İsmail Center
Yenişehir / ANKARA

Tel: (312) 397 91 41 Fax: (312) 397 41 54

Editörden...

İslâmiyetin ilk dönemlerinden günümüze kadar Hz. Peygamberin ailesi ve en geniş anlamıyla soyunu ifade etmek üzere özel ad olarak kullanılan Ehl-i Beyt, milletimizin gönlünde ayrı bir yere sahiptir. Yüce Allah, Hz. Peygamber'in hanımlarına hitaben "Allah sizden günah kirini gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor." (Ahzab, 33) buyurmuş, sevgili Peygamberimiz de Hz. Fatıma, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin ve Hz. Ali hakkında "Allah'ım onları günahlardan temizle" (Tirmizi, Menakıb, 32) diyerek onlara dua etmiştir. Bu yüzden Ehl-i Beyt, tarih boyunca kültürümüzde önemli bir yere sahip olmuş ve bu çerçevede özel bir sevgi oluşmuştur. Ehl-i Beyt sevgisi, milletimizin gönlünde kök salan ve toplum olarak bizleri birleştiren bir havzadır. Unutulmamalı ki bunu besleyen Allah'ın Rasulünün sevgisidir.

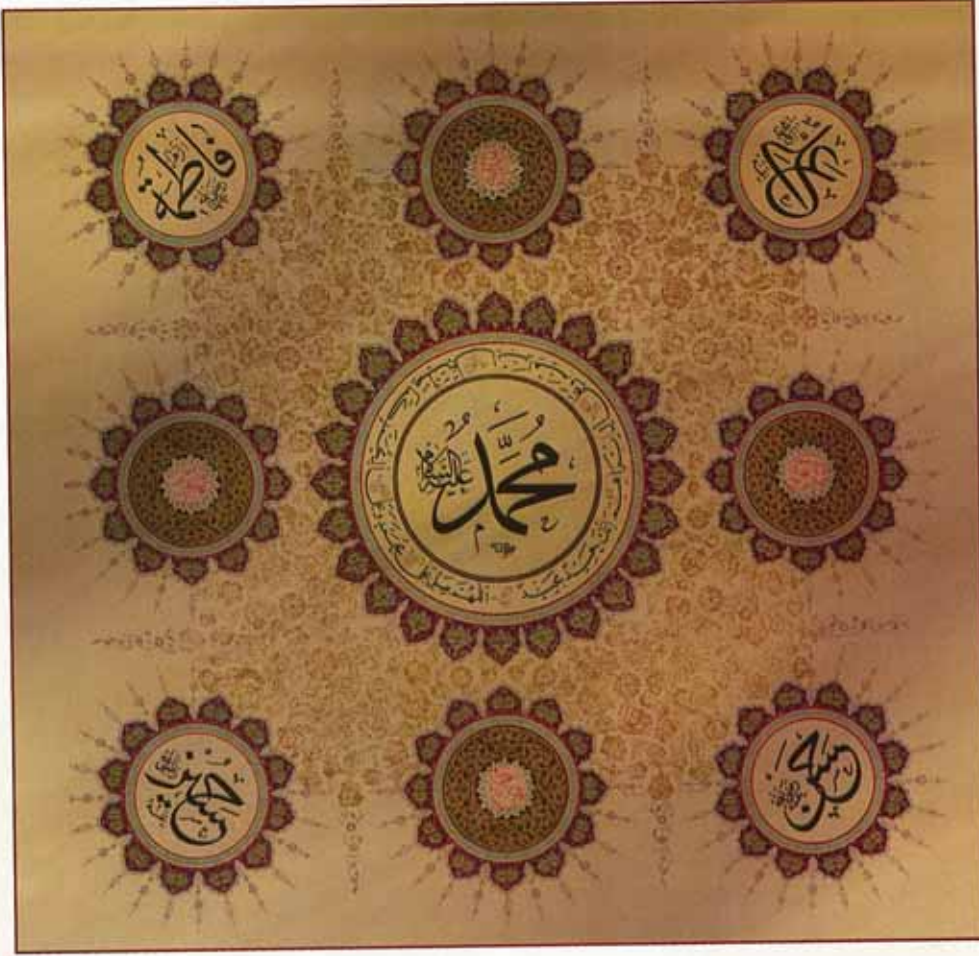
Ehl-i Beyt sevgisi milletimizin ortak paydasıdır. Edebiyatımızdan sanatımıza kadar pek çok alanda Ehl-i Beyt sevgisi damgasını vurmuştur. Osmanlı döneminde, "Nakibü'l-Eşraf Dairesi" tarafından Osmanlıda ne kadar seyid ailesi varsa, onların kayıtlı defterleri tutulmuş ve bazı ayrıcalıkları olmuştur. Nakibü'l-Eşraf yönetim içerisinde de önemli bir yer işgal etmiştir.

Muharrem ayını da dikkate alarak, bu sayımızda farklı yönleriyle Ehl-i Beyt'i ele aldık. Doç. Dr. Osman Eğri "Kültürümüzde Ehl-i Beyt Sevgisi"ni ele alıyor. Prof. Dr. Ahmet Yaman da Ehl-i Beyt konseptine fikhî açıdan yaklaşarak "Ehl-i Beyt Hukuku"nun profilini çiziyor. Seyid Ali Topal, ilmin kapısı olan Hz. Ali'nin yönetim anlayışını; Abdurrahman Akbaş ise Hz. Ali ve Hz. Fatıma'nın evliliğinden hareketle "mutlu yuva mutlu beraberlik" konusunu işliyor. Dr. Ömer Menekşe, Kâinatın Efendisi'nin, "cennet çocuklarının efendileri" diyerek övdüğü ve dua ettiği sevgili torunu Hz. Hüseyin'in şahadetini anlatıyor. S. Emin Arvas ise "Osmanlılarda Ehl-i Beyt sevgisi"ni irdeleyiyor.

Bu sayımızda ayrıca AB süreci ve değişen şartlara göre farklı bir ivme kazanan Başkanlığımız hizmetleri hakkında Doç. Dr. Fikret Karaman'la "Diyanet İşleri Başkanlığının Kuruluşunun 81. Yıl Dönümü Üzerine" bir söyleşiyi, Prof. Dr. İsmail Lütfi Çakan'ın "tebliğ hicreti doğurmuş; hicret tebliği yoğurmuştur" sözleriyle özetleyebileceğimiz "Hicret-Tebliğ İlişkisi" konulu bir değerlendirmesini ve Yrd. Doç. Dr. Ahmet Hadi Adanalı'nın "Dinde Farklılaşma" üzerine bir analizini bulacaksınız.

Gelecek sayıda buluşmak umuduyla...

Yüksel Salman

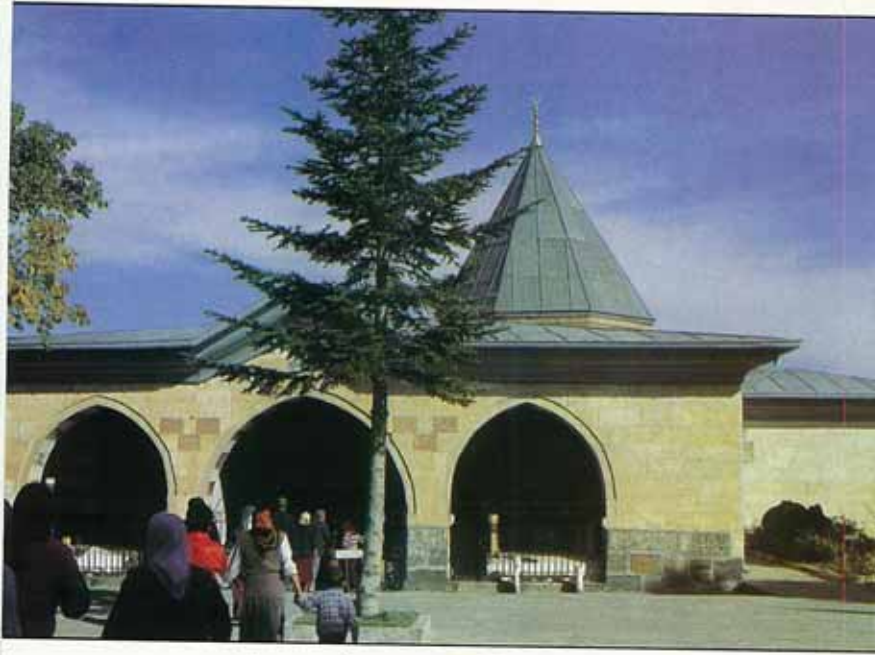

Kültürümüzde Ehl-i Beyt Sevgisi

Doç. Dr. Osman Eğri
Gazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Hız. Ali, İslâm Tasavvuf Düşün-
cesi'ni derinden etkilemiş bir sahâ-
bîdir. Onun ilmi, ahlâkı, zühd ve
takvâsı, yani ibadet hayatına ver-
diği önem, sâfilere tarafından örnek
alınmasını beraberinde getirmiştir.

Hız. Muhammed (s.a.s.)'in emanetleri
681'de Kerbelâ'da Hız. Hüseyin'in şehit edil-
mesi sonucu Türkistan'a göç eden Hız. Peygam-
ber'in torunları lehine, Horasan ve Mâverâünne-
hir bölgelerinde geniş bir kamuoyu oluşmuştur.
Emevîler tarafından mağdur edilen Ehl-i Beyt'in
İslâm'a davet çağrıları, mağdûr ve mazlûmun
yanında yer alan Türkler arasında büyük bir rağ-
bet görmüştür. (Baki Yaşa Altınok, "Ehl-i Beyt ve Türkler",
Hacı Bektaş Velî Dergisi, s. 18, ss. 205-213., s. 205) Hız. Pey-
gamber'in evlatlarının haksız yere Emevîler tara-
fından öldürülmüş olması, bu katliamdan geride
kalanların da perişan bir vaziyette göç ederek

aralarına sığınması, Türklerin Ehl-i Beyt'e muhabbetini daha da kuvvetlendirmiştir. (Altınok, a.g.m.,s.207)

Annesi Horasanlı bir Türk olan Abbâsî halîfesi Me'mun'un, İmam Ali Rızâ'yı vâliyet tayin etmesi, hem Türklerin Abbâsî yönetiminde söz sahibi olmaya başlamalarını temin etmiş, hem de İslâmîyet'le tanışmalarını sağlamıştır. Türkistan'a gelen Ehl-i Beyt imamları, tasavvuf erbabı ve tüccarlar, İslâmîyet'in bu coğrafyada yayılmasına önemli katkıda bulunmuşlardır. Samarra'da zorunlu ikamete tâbi tutulan imamlar, Kur'an'ın anlamını, Hz. Peygamber'in sünnetini, İslâm'ın temel prensiplerini, sade bir dille çevrelerindeki insanlara anlatmışlardır. Sevgi ve saygıya dayalı bu birlikteliğin olumlu yönde geliştiğini gören yeni Müslüman olmuş Türkler, on birinci imam Hasan'a, "Asker" (bizden) diye hitab etmişlerdir. (Altınok, a.g.m., s. 209-210)

Yusuf Has Hâcib'in Kutadgu Bilig adlı eserindeki şu ifadeler, Ehl-i Beyt'in Türkistan'da nasıl muamele gördükleri konusunda, doğrudan bilgi vermektedir: "Hizmetkârlardan başka ve beyin adamları dışında, münâsebette bulunacağın kimselerden bazıları, Peygamber'in neslidir. Bunlara hürmet edersen, devlet ve saâdete kavuşursun. Bunları pek çok ve gönülden sev; iyi bak ve yardımda bulun. Bunlar, Ehl-i Beyt'tir. Peygamber'in uğuru-

dur. Ey kardeş! Sen de onları, Sevgili Peygamber hakkı için sev." (Yusuf Has Hâcib, Kutadgu Bilig, çev. Reşid Rahmeti Arat, Ankara, 1988, TTK Yayını, s.313)

Hânedân-ı Ehl-i Beyt'ten olan ve Orta Asya'yı İslâm Güneşi ile aydınlatan, Pîr-i Türkistan Hoca Ahmed Yesevî, Hikmetlerinde, Ehl-i Beyt sevgisini işlemiş bir Hak âşığıdır. O, İslâm'ın yeryüzüne yayılması sürecine önemli katkılarda bulunan Hz. Ali'nin kahramanlıklarını şöyle des-
târlaştırmıştır:

Sıfat kılsam Ali şîr-i Hüdâ'dur,
Ki şemşîr birle kâfiri kıratur,
Ali İslâm üçün kanlar yutatur,
Ki İslâm tuğın muhkem tutatur.

(Hoca Ahmed Yesevî, Dîvân-ı Hikmet, haz. Hayati Bice, Ankara, 1993, T. D. V. Yayını, s. 56)

Horasan üzerinden Anadolu'ya gelen "sey-yidlik kurumu", Hz. Hüseyin soyundan gelen Ehl-i Beyt'le Türkmen oymakları arasında, kız alıp kız verilmesiyle oluşmuştur. (Alemdar Yalçın, Hacı Yılmaz, "Kargın Ocaklı Boyu ile İlgili Yeni Belgeler", Hacı Bektaş Velî Dergisi, S. 21., ss. 13-89., s. 14) Kur'an ve sünnetin öngördüğü din esaslarını, Ehl-i Beyt'in adâlet, hoşgörü ve muhabbete dayalı yorumlarından öğrenen nesiller, Yüce Peygamber'in önderliğine ve Hz. Ali'nin evlatlarına bağlılıklarını tarih boyunca devam ettirmişlerdir.

Orta Asya'da sevgi ve saygı ile muamele gören Peygamber nesli, daha sonra İslâm'ın yeni coğrafyalara yayılması, yeni gönüllere girmesi amacıyla Anadolu'ya (Diyâr-ı Rûm) gelmişlerdir. Veli Baba, Ehl-i Beyt olan dedelerinin Anadolu'ya gelişlerini şöyle anlatmaktadır: "Zaman-ı kadimde Ehl-i Beyt'ten bizim ceddimiz, Aliyyü'l-Medenî Medîne'den Bağdat'a ve Bağdat'tan Malatya'ya geldiği gibi, yine Ehl-i Beyt'ten evlâd-ı Hasan ve Hüseyin'den bazılarının Hicaz'dan bilâd-ı Rûm'a ve Mâverâü'n-Nehir'e geçmiş oldukları da elde mevcut olan kütüb-ü ensâb ve tevârihte mezkûrdur. Ehl-i Beyt'ten ekâbir-i ehl-i keşf ve ayan ve erbâb-ı ilm ü akl-ı selim ile diğerleri teşyid-i menarı (binasını yükseltmek) dev-

let-i âliyye ve takviyye-i saltanat-ı seniyye emrinde dâima ve hâlen sa'idirler. (Velî Baba Menâkıbnâmesi, haz. Bedri Noyan, İstanbul, 1995, Can Yayınları, s. 69)

Ehl-i Beyt neslinden geldikleri için "seyyid" şeklinde isimlendirilen insanların, Anadolu'da onlardan önce gelenler tarafından nasıl karşılandıkları ile ilgili çarpıcı bir örnek de XV. yüzyılda yaşadığı rivâyet edilen Koyun Baba'dır. Koyun Baba Anadolu'da, Hz. Muhammed'in çok sevdiği torunu, Kerbelâ şehitlerinin serdârı Hz. Hüseyin'in bir armağanı, Fatımatü'z-Zehra annemizin evlâdı olarak karşılanmıştır. İnsanlar, ona çirkin sözler söylemekten kaçınmışlar, kötülemekten uzak durmuşlardır. Onun yoluna canla başla bağlanmışlar, bu bağlılığı da, bahtiyarlık addetmişlerdir. (Kutluay Erdoğan, "Alevilerde Dedelik Kurumu ve Değişme Olgusu Karşısında Toplum Yapısı", Folklor ve Edebiyat Dergisi, ss. 121-126, s. 123) Odman Baba'dan Garip Dede'ye, Pîr Baba'dan Abdal Mûsâ'ya kadar, Ehl-i Beyt neslinden yüzlerce mânâ sultânının, nasıl sevildiklerini anlatmak, bu makalenin sınırlarını aşmaktadır.

Ehl-i Beyt neslinden gelen seyyid ve şeriflere, Selçuklu ve Osmanlı Devletleri tarafından icâzetnâmeler verilerek, gereken sevgi ve saygıyı görmeleri temin edilmiştir. Bu sevgi ve saygı, onların İslâm dininin öğretimi konusundaki etkinliklerine büyük güç kazandırmıştır. Anadolu'da seyyidlik icâzetnâmesinin ilki, 734 yılında Kureyşan Ocağı'na verilmiştir. Selçuklular döneminde, I. Alaaddin Keykûbat, Erzincan bölgesine gelerek, orada yaşayan oymakların ileri gelenlerini biraraya toplamış, İslâm dinini en iyi bilen kişilerin tesbit edilmesini istemiştir. Yapılan seçmede, Ehl-i Beyt nesli olan seyyidler, ilim ve ahlâkları ile öne çıkmışlardır. Keykubat, dinin, bu kişiler tarafından öğretilmesini emrederek, onlara Hz. Peygamber soyundan geldiklerine dair icâzetnameler verilmesini istemiştir. Seyyidlik beratı olan her öğreticiye de, "hakk'u-İlah" adı altında menkul ve gayr-i menkuller bağlanmıştı.

Osmanlı Devleti'nde seyyid ve şeriflerin başkanı; "Nakîbü'l-eŞraf" adı verilmekte-

Ehl-i Beyt neslinden gelen seyyid ve şeriflere, Selçuklu ve Osmanlı Devletleri tarafından icâzetnâmeler verilerek, gereken sevgi ve saygıyı görmeleri temin edilmiştir. Bu sevgi ve saygı, onların İslâm dininin öğretimi konusundaki etkinliklerine büyük güç kazandırmıştır.

dir. 1400 yılında Ehl-i Beyt muhibbi Yıldırım Bayezid zamanında "Nakîbü'l-Eşraf Dairesi" kurulmuştur. İlk göreve, Bağdat'lı Seyyid Ali Natta getirilmiştir. Bu dairenin görevi, Osmanlı Devleti bünyesinde ne kadar kayıtlı seyyid ailesi varsa, onların kayıtlı defterlerini tutmaktır. Bu deftere; "şecere-i tayyibe" denmiştir. Ayrıca eyaletlerde de, nakîbü'l-eşraf kaymakamları adı verilen vekiller bulundurulmuştur. (Erdoğan, a.g.m., s. 123) Türklerin din ve maneviyat tarihinde, Ehl-i Beyt soyundan gelen seyyid ve şerifler, İslâm dinini tüm berraklığı ile yaşayan ve öğreten kişiler olmaları yönüyle, her zaman sevgi ve saygı görmüşler, etraflarına geniş kalabalıkları toplamışlardır.

Kültürümüzde Hz. Ali sevgisi

Hz. Ali (k.v.), sağlığında Hz. Muhammed (s.a.s.)'in övgüsüne mazhar olmuş bir sahâbîdir.

Hz. Peygamber'in bu övgüsü, tekke ve dergâhlarda iyi algılanarak, Hz. Ali'ye karşı güçlü bir muhabbet beslenmiştir. Hz. Ali, İslâm Tasavvuf Düşüncesi'ni derinden etkilemiş bir sahâbîdir. Onun ilmi, ahlâkı, zühd ve takvâsı, yani ibadet hayatına verdiği önem, sûfiler tarafından örnek alınmasını beraberinde getirmiştir. Gerek Ahî, Bektâşi dervişleri, gerekse diğer tarikat erbabınca, Hz. Ali'ye "Şâh-ı Velâyet" ve "Sultân'ül-Evliyâ" lâkapları uygun görülmüştür. Âşık Vîrânî'ye göre, Hz. Ali'ye duyulan sevgi, Allah'ın inayetine sebeptir. Çünkü, velâyet kabzasını elinde tutan Hz. Ali, Allâh'a giden yolların öğreticisi olmuştur:

"Her kim ki sever cân ile Şâh-ı Velâyeti,

Hakk'ın anadı çünkü bilersen inâyeti." (Âşık

Vîrânî Divanı, haz. M. Halid Bayrı, İstanbul, 1957, Maarif Kitaphanesi.s. 110)

"Haydar-ı Kerrâr" ve "Şâh-ı Merdân" sıfatlarıyla da anılan Hz. Ali, ilmi yanında cesaret ve şecaati ile de gönüllerde yer etmiştir. Onun İslâm'ın yayılması için canı ve malı ile

gayret gösteren bir kişiliğe sahip olması, tâlip ve dervişlerin hayat anlayışlarını derinden etkilemiştir. Özellikle savaşlarda gösterdiği kahramanlıklar, destanlaştırılarak dilden dile anlatılmış, kalplerde yer etmiştir. Yemîni, Fazilet-nâme'sinde onun İslâm'ın yayılması için yaptığı fedâkârlık ve kahramanlıkları şöyle dile getirmektedir:

"Nice putperest ehl-i zünnâr (Hıristiyan),

Dîn-i Ahmed'e eylediler ikrâr.

Nice ger zât kişi ateşperesti (Mecûsî),

Yıkıp tahtın yüzünü yere bastı.

Zülfikâr korkusundan ehl-i zünnâr,

Muhammed dinine etmiştir ikrâr." (Yemîni,

Fazilet-nâme, İsmail Özmen, Alevî-Bektâşî Şiirleri Antolojisi, c. II., ss. 52-100, s. 92)

Hız. Ali, İslâm'ı, Arap yarımadasının dışına kadar götüren bir iman cengâveridir. Bu yönüyle, Allah uğrunda savaşan Yeniçeri'ye, bütün Gazî'lere ve Alp'lere örnek olmuştur. Hız. Peygamber ve Hız. Ali neslinden gelen Seyyid Battal Gâzî, Anadolu'yu Müslüman Türk'e açan yeşil sarıklı kahramanlardan birisidir. (Seyyid Battal Gâzî'nin menkıbeleri ile ilgili olarak bkz. Behçet Kemal Çağlar, Seyyid Battal Gâzî Destânı, İstanbul, 1968, Ak Y.) Yemîni, Hız. Ali'nin sınır tanımayan mücadele coğrafyasını şu satırlarda dile getirmektedir:

"Ne Türkistan kaldı ne Bedehşan,

İmana davet etti Şâh-ı Merdân.

Şehâdet getiren buldu necâtı,

İnanmayan gösterdi memâtı.

Muhammed dini ile tuttu kuvvet,

Küfür ehlinde hiç kalmadı kudret." (Yemîni,

Fazilet-nâme, s. 95)

Hız. Ali'nin kahramanlığını anlatan; "Lâ fetâ illâ Ali, lâ seyfe illâ Zülfikâr" metni, tekkelerde zevkle okunan Zülfikâr-nâme'lere "redif", Yeniçeri Ocağı'nın sancağına "sembol" olmuştur.

Vâhib Ümmî, Zülfikâr-nâme'sinde Hız. Ali'yi şu mısralarla methetmektedir:

"Varına kıldı nazar, ol Hâlik-ı perverdigâr,
Zât-ı Hakk'ın emriyle Düldül'e oldu süvâr,
Na'rasının heybetinden kâfir oldu târumâr,

Lâ fetâ illâ Ali lâ seyfe illâ

Zülfikâr." (Vâhib Ümmî, Dîvân, haz.

Ali Torun, Ankara, 1987, Gazi Ü. S. B.

E., Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s.

340)

"Lâ fetâ illâ Ali lâ seyfe illâ

Zülfikâr" metnindeki "fetâ"

(genç) kelimesinden türetilmiş

olan fütüvvet, Ahîlik ve Bektâ-

şilik geleneklerinde temel an-

layış hâline getirilmiştir. Fütüv-

vet kelimesi, Hz. Ali'nin cesa-

ret ve kahramanlığı kadar,

onun ahlâk ve faziletini de

temsil etmektedir. Ahî, Bektâşî

Fütüvvet-nâme ve Erkân-nâme'lerinde fütüv-

vetin on iki şartı olduğu ifade edilmiştir: 1. Eli-

ne sahip olmak, 2. Beline sahip olmak, 3. Di-

line sahip olmak, 4. Aşına sahip olmak, 5. İş-

ne sahip olmak, 6. Eşine sahip olmak, 7. Sof-

rası açık olmak, 8. Alnı açık olmak, 9. Gönlü

açık olmak, 10. Gazabını yutmak, 11. Gördü-

ğünü örtmek, 12. Görmediğini söylememek.

(Bkz. İbrahim Arslanoğlu, Yazarı Belli Olmayan Bir Fütüvvet-

nâme, Ankara, 1997, Kültür Bakanlığı Yayını, s. 40; Şevki

Koça, Melâmî-Bektâşî Metaforunda İrşâd Paradigması

Mürg-i Dil, İstanbul, 1999, Nazenin Y., s. 231)

Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî, Mesnevî adlı

eserinde, Hız. Ali'nin yüzüne tüküren düşma-

nını affetmesini tasvîr ederken, fütüvvet ahlâ-

kını uzun uzun açıklar. Mevlânâ, Hız. Ali'ye

hücüm ettiği halde mağlûb olan, sonra da

yüzüne tükürdüğü halde Hız. Ali tarafından

affedilen düşmanın hayret psikolojisini, yine

onun dilinden şöyle ifade etmektedir: (Hız.

Ali'ye hitaben) "Sendeki hilim kılıcı, canımızı

kesti. Bilgi suyun da, tozumuzu ve toprağımı-

zi temizledi." (Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî, Mesnevî, trc:

Şefik Can, İstanbul, 2003, Ötüken Y., c. I, s. 240)

Hız. Ali'nin fütüvveti ile ilgili yaşanmış

örneklerin sunulduğu en önemli eserler, kuş-

kusuz Cenknâme'lerdir. Cenknâmeler, tekke

ve dergâhlarda, köy odalarında yoğun bir şe-

kilde okunmuş, Hız. Ali'nin İslâm'ın yayılması

için yaptığı mücadeleleri anlatan menkıbeler,

Türklerin din ve manevi-yat tarihinde, Ehl-i Beyt soyundan gelen seyyid ve şerifler, İslâm dinini tüm berraklığı ile yaşayan ve öğreten kişiler olmaları yönüyle, her zaman sevgi ve saygı görmüşler, etraflarına geniş kalabalıkları toplamışlardır.

insanlarımızın zihin ve gönüllerine kazınmıştır. Milletimizle özdeşleşmiş olan cesâret, kahramanlık, fedâkârlık ve vefâkârlık gibi duyguların gelişmesinde bu menkibelerin tesiri büyük olmuştur. İnsanımızın zihninde Hz. Ali, din ve imanla özdeşleşmiştir. Onun ahlâkını örnek alanlar, örnek olmuşlardır.

Hz. Fatıma, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin sevgisi

İslâm dünyası dikkate alındığında, belki en çok Ahmed, Mehmed, Ali, Velî, Fatma, Hasan ve Hüseyin isimlerine Anadolu'da rastlanılmaktadır. Bunun sebebi, Ehl-i Beyt sevgisinin milletimizin ortak paydası olmasıdır. Âşıklarımız, şairlerimiz güzel duyguları, güzel ahlâkı, iyilik, asalet ve fazileti, onların isimlerini serlevha ederek anlatmışlardır. Onlar masûmiyeti, sadeliği temsil etmişler, gül-i Muhammedî'nin hoş kokusunu tarihin her sayfasına sindirmişlerdir.

Yunus Emre, gönlündeki Ehl-i Beyt sevgisini mısralara şu kelimelerle taşımıştır:

"Şehidlerin ser çeşmesi evliyânın bağı başı,
Fatma ana gözü yaşı, Hasan ile Hüseyin'dir."

"Hazret Ali babaları, Muhammed'dir dedeleri,

Arşın iki gölgesi Hasan ile Hüseyin'dir."

(Yunus Emre Divanı, İstanbul, 1954, Maarif Kitaphanesi, s. 274)

Ehl-i Beyt'i seven milletimiz, onlara yapılan haksızlıkları, en yakın akrabalarına yapılmış kabul ederek üzülmüş, Mersiye'lerin hüznü atmosferinde bu acıyı işlemiştir. Niyâzî Mısırî, Hz. Muhammed'in Ehl-i Beyt'ine olan sevgisini ve onlara revâ görülen eziyetlere üzüntüsünü, şu satırlarda dile getirmektedir:

"Ol Hasan hazretlerine zehr içirdi eşkiyâ,

Hem Hüseyin oldu susuzluktan şehîd-i Kerbelâ,

İkisidir aslı nesli cümle âl-i Mustafâ,"

Ben anın âl'ine evlâdına kurbân olayım. (Niyâzî Divanı, Maarif Kitaphanesi, ts., s. 114)

Vîrânî Baba, Hz. Peygamber ve Ehl-i Beyt'e olan sevgi ve bağlılığını ifade ederken, âdeta bir ikrâr (söz) yenilemesi yapmaktadır. Onların sevgisinden uzak kalmayacağını, can-ı gö-

nülden onlara bağlı olduğunu belirtmektedir:

"Şehâdet vermişem ben Mustafâ'ya,
Gulâmım cânu dilden Murtazâ'ya,
Ali evlâdının hak bendesiyem,
Muhibbem şah Hasan Hulki'r-Rizâ'ya." (Âşık

Vîrânî Divanı, s. 31-32)

Vîrânî Baba, Ehl-i Beyt'in niçin sevimeleri gerektiğini, onların niteliklerini de anlatarak gerekçelendirmektedir. Onları seven, ölse bile diridir. Onlar, her türlü güzel ahlâkın başı, Allâh'a götürecektir yolun, ışık saçan kandilidir:

"Şah Hasan Hulk'r-Rizâ'dan zâhir oldu her sıfat,

Hem Hüseyin-i Kerbelâ'dan keşf olur envâr-ı zât,

Nesli-Şâh'ı sevdi her kim buldu mematta hayat,

Sevmişem cân u gönülden ben hem İmam-ı Kâzım'ı." (Âşık Vîrânî Divanı, s. 72)

Yakın tarihimizin meşhur Mevlevî şairi Şeyh Gâlib, Allah'ın ve Hz. Muhammed'in sevgilisi, ilâhî sırların mazharı Hz. Ali'yi methederken, on iki imamın adlarını da saymaktadır:

Ey mazhar-ı hem muzhır-ı esrâr Ali,

İsnâ aşerin hayline serdâr Ali,

Anlar ki Hüseyin ü Müsiy ü Ca'fer'dür,

İki Hasan üç Muhammed ü çâr Ali. (Şeyh Gâlib

Divânından Seçmeler, haz. Abdülbâki Gölpinarı, İstanbul, 1971, M. E. B. Yayını, s. 96)

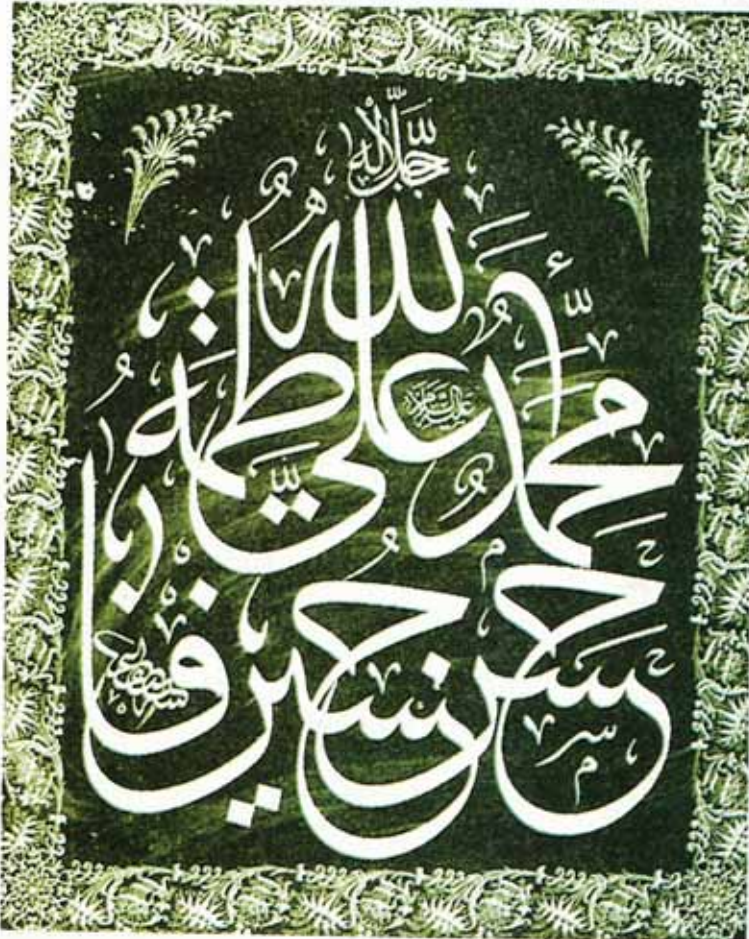
Milletimiz Ehl-i Beyt'e, tarihten bugüne kadar büyük bir aşkla sahip çıkmıştır. Kültür atlasımız Ehl-i Beyt'i ve onların maneviyatını temsil eden, sembol ve motiflerle bezenmiş Ehl-i Beyt sevgisi, edebî metinlerde nakış nakış, ilmek ilmek işlenmiştir. Hz. Peygamber'in soyundan gelen seyyid ve şerîfler baş tâci edilmiş, İslâm'ın Türkistan'dan Anadolu'ya, Anadolu'dan da Balkanlar'a kadar uzanan geniş bir coğrafyaya yayılma sürecinde, onların peşinden gidilmiştir. Ehl-i Beyt'in diriltici, birleştirici ve kaynaştırıcı nefesi, tarihimizdeki sosyo-kültürel birlik ve beraberliğimizi, fetih ve zaferlerimizi hazırlayan en önemli unsur olmuştur. Hz. Muhammed'in ve Fâtıma ananın evlatlarına gösterilecek sevgi ve bağlılığın, geleceğimizi de aydınlatacağı muhakkaktır.

Ehl-i Beyt

Hukuku

Prof. Dr. Ahmet Yaman
Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Hz. Ali, Kur'an'ın ve dolayısıyla İslâmın standart anlam ve yorumunu, sünnetin taşıdığı görüşündedir. Daha açık bir ifadeyle, ona göre sünnete başvurulmadan Kur'an/İslâm tam olarak anlaşılamayacaktır. Onun genel teşri yönteminde sünnetin ikinci ana kaynak konumunda olduğu gerçeği bir tarafta, dinî tartışmalarda Kur'an ile değil de, sünnet ile cevap verme kaygısı buna işaret etmektedir.

İslâm hukuk tarihi içinde Ehl-i Beyt mensuplarınca belli bir yöntemle göre oluşturulmuş "Ehl-i Beyt Mezhebi" diye nitelendirilebilecek yeknesak bir fıkıh okulunun bulunmadığı bir gerçektir. Her ne kadar Hz. Hüseyin'in (r.a.), oğlu Ali Zeynelâbidin'den olan torunu Zeyd b. Ali'ye nispet edilen Zeydiyye ile, bir sonraki nesildeki torunu ve Zeyd b. Ali'nin yeğeni Câfer es-Sâdık'a nispet edilen Câferiyye isimli mezhepler fiilen mevcutsa da, her ikisinin de kendilerinden çok sonra ve Ehl-i Beyt'ten de olmayan kişilerce tedvin edilmiş olmaları, özellikle Câferiyye'nin değişik etkilerle köklü metodolojik evrimler geçirmiş olması, ilk cümledeki genel tespitin doğru olduğunu göstermektedir.

Bizim burada kullandığımız "Ehl-i Beyt fıkhı" nitele-

mesi, bu kavramın merkez kişisi olan Hz. Ali'nin (k.v.) belli bir fıkıh yöntem ve uygulamasına sahip olup olmadığı sorgulamasından hareketle, ulaştığımız sonuçları bir çerçeveye içine alabilmek ihtiyacından ve hatta kendisini Ehl-i Beyt sevgisinde eritmek (fenâ fi ehli'l-beyt) isteyenlere, tâbî olabilecekleri bir hukuk anlayışının var olduğu iddiasından kaynaklanmıştır.

Dolayısıyla bu yazıda Hz. Ali'nin içtihat anlayışı ve fıkıh yöntemini tespit etmek suretiyle bir Ehl-i Beyt fıkıh profili çizmeye çalışılacaktır.

Öncelikle ve önemle belirtilmelidir ki, Hz. Ali, bütün Müslümanlar için geçerli ve mümkün olan nesnel bilgi kaynaklarına bağlı olarak hüküm tesis edilebileceği kanaatindedir. Dolayısıyla ona göre içtihat, kontrol edilebilir ve sağlaması yapılabilir bir etkinliktir.

Ona göre, hüküm tesisinde ilk kaynak, kuşku yok ki, Allah'ın insanoğluna son yazılı mesajı olan Kur'an'dır:

"Allah'ın kitabı hakkında sorun bana, haydi sorun! Ben her bir ayetin nerede, kim hakkında, hangi olay üzerine geldiğini ve gece mi, gündüz mü, dağda mı, ovada mı nazil olduğunu vallahi bilirim! Kuşkusuz, Rabbim bana akleden bir kalp ve apaçık konuşan bir dil lütfetmiştir." (İbn Sa'd, et-Tabakatü'l-Kübra, Beyrut ts. (Dâru Sâdir), 2/338; İbn Abdilber, el-İstîâb, (el-İsâbe'nin kenarında), Mısır 1328, 3/43; Hillî, Nehcü'l-Hak ve Keşfu's-Sıdk, Kum 1407, s. 240; İbn Hacer, el-İsâbe, Mısır 1328, 2/509; Emin Muhsin, A'yânü'ş-Şîa, Beyrut 1986, 1/329-330,344);

"Ne gözümü bürüyen uyku, ne de başımdaki meşgale beni, Allah Rasulü zamanında Cebrâil'in o gün helâl veya sünnet ya da farz (kitab) olarak ne indirdiğini, hangi emir veya yasakları getirdiğini ve kimler hakkında ayet geldiğini bilmeme engel olamamıştır." (Zeyd b. Ali, Müsned, s. 343; İbn Asâkir, Târihu Medîneti Dimaşk, yy.(Dâru'l-Fikr) 1996, 42/386,397) gibi sözleri, bu konuda tereddüde yer bırakmamaktadır.

Diğer pek çok Ehl-i Beyt imamı da "Helâl hükmümüzün kaynağı da haram hükmümüzün kaynağı da Allah'ın kitabıdır" sözüyle (Temîmî, Deâimu'l-İslâm, Kahire 1960, 1/50) bu tavrı pekiştirmişlerdir.

Onun bu ifadeleri, aynı zamanda, daha sonraki Şii'ler ve özellikle ğulât arasında yaygınlık kazanan "İmam(lar) vahiy alır. Kulağına üflenir, kalbine ilham edilir. Rüyada bilgi alır. Atalarından kalan gizli kitaplar vardır;

fetva ve hüküm verirken ondan istifade eder..." (Küleynî, el-Kâfi, Tahran 1365, 1/213-214, 222, 224, 227, 258) gibi telâkkilerin de yanlış olduğunu ve kendisinden onay alamayacağını göstermektedir.

Buharî'nin Sahih'inde yer verdiği şu bilgi de, aynı konuda birinci elden bir tavzih hüviyetindedir:

Ebu Cuhayfe, Hz. Ali'ye gelerek, Kur'an'dan başka diğer insanların bilmediği bir bilgi kaynağına sahip olup olmadığını sormuş, Hz. Ali de ona şu cevabı vermiştir: "Tohumu büyüten, canlıları yaratan varlığa yemin ederim ki, hayır! Benim yanımda, sadece Allah'ın kitabı ve herhangi bir Müslümana verilen algı kabiliyeti bulunmaktadır. Bir de şu elimde gördüğün sahife. Onda da diyete, esirlerin kurtarılmasına ve bir kâfire karşılık olarak bir Müslümanın öldürüleceğine dair hükümler bulunmaktadır." (Şâfiî, el-Üm, Beyrut 1993, 7/279; Buhârî, "İlim", 39; "Diyât", 31)

Müslim başta olmak üzere birçok hadis kaynağının rivayet ettiği Ebu't-Tufeyl menşeli bir başka bilgide ise Hz. Ali, Hz. Peygamber (s.a.s.)'den özel sırlar ve bilgiler almadığı gerçeğini vurgulamaktadır: "Ali b. Ebî Tâlib'in yanında idim. Birisi gelerek 'Nebi (s.a.s.) sana sır olarak ne vermişti, bizi bilgilendir' deyince Ali çok kızdı ve: 'O, diğer insanlardan gizleyip de sadece bana sır olarak hiçbir şey söylemedi.' dedi." (Müslim, "Edâhi", 43-45; Tirmizî, "Diyât", 16; Müsned, 1/79,81,100,102. Tam tersi iddia ve rivayetler için bkz., Küleynî, age., 1/239, 242; Hillî, age., s. 240)

Bu bilgiler bize, Şii kaynaklarda yer alan "Hz. Ali'nin fıkıhı, Peygamber ve Cebrail aracılığıyla Allah'a dayanıyordu (Küleynî, age., 1/53, 213-214, 222, 224, 227, 258, 263; Emin, A'yânü'ş-Şîa, 1/35,49); Ali'nin bizzat yazdığı ve Ehl-i Beyt'e miras bıraktığı 70 zirâ uzunluğunda, her biri 27 satırdan oluşan 13 sayfalık bir ulûmu'l-Kur'an kitabı vardı ve içinde, insanların bütün ihtiyaçlarını karşılamak üzere bizzat Allah Rasulü'nün yazdırdığı bilgi ve hükümler bulunuyordu" (Küleynî, age., 1/242; Emin, age., 1/90-93) şeklindeki rivayet tespitlerinin yanlış olduğunu açıkça göstermektedir.

Bu bağlamda Hz. Ali, nesnellüğün bir gereği olarak, metinlerin zâhirine göre yorumlanacağını ve tevilden kaçınılması gerektiğini de belirtmiştir. Onun "Zâhirde karşı çıkılabilen/yanlışlanabilen, bâtında da yanlışlanır; zâhirde kabul edilebilen bâtın itibarıyla de

kabul edilebilir" (Temîmî, age., 1/52; (krş., 53,94); benzer bir yaklaşım için bkz., Küleynî, age., 1/38) sözü yanında, Hz. Peygamber'den yaptığı şu nakil, bunu göstermektedir: "Bu ilmi, sonradan gelen her nesilde âdil olan bir grup yüklenir ve onu aşırıların tahrifi, batıl taraftarlarının kapkaççılığı ve cahillerin tevilinden arındırır." (Zeyd b. Ali, Mûsned, s. 342; bkz., Küleynî, age., 1/32)

Buraya kadar işaret ettiğimiz bilgilere paralel ve dolayısıyla bir anlamda onları destekleyecek bir başka açılım olarak, Hz. Ali'nin kaynaksız/öznel reyçi yaklaşımlara mesafeli durduğunu da söyleyebiliriz. (bkz., Ebu Davud, "Tahâra", 63; Küleynî, age., 1/54; İbnü'l-Kayyim, l'İlâmü'l-Muvakkîin, Beyrut 1991, 1/46) Nesnel bilginin taşıyıcısı olan âlimlerden, ilimleriyle birlikte göçüp gitmelerinden önce istifade edilmesi gerektiğini söyleyen Hz. Ali, buna gereken önemin verilmemesi hâlinde, eser ve sünnetleri bir tarafa atıp mücerret reyle hüküm veren saptırıcı cahillerin söz sahibi olacağı; böyle bir gelişmenin de ümmetin sonunu hazırlayacağı uyarısında bulunmuştur. (Zeyd b. Ali, Mûsned, s. 343) Onun bu uyarısı, kendi uygulamasında da belirleyici olmuş, meselâ Yemen kadısı olarak verdiği kararları, özellikle de içtihadı dayalı olanlarını, temyiz ve tasdik amacıyla Medine'nin onayına sunmuştur. (Vekî, Ahbâru'l-Kudât, Beyrut ts. (Âlemu'l-Kütüb), 1/94,96-97) Bu tavrın bir devamı olarak o, konunun inceliklerini tam kavramadan hüküm vermemeyi tavsiye etmiş (Temîmî, age., 1/80); ancak Kur'an'ı çok iyi bilen, nâsih-mensûh bilgisine sahip olan, sünnetin künhüne vâkıf olan ve ferâizi kavramış bulunan kimsenin içtihad ehliyetine sahip olabileceğine işaret etmiştir. (Zeyd b. Ali, age., s. 343)

Hz. Ali, Kur'an'ın ve dolayısıyla İslâmın standart anlam ve yorumunu, sünnetin taşıdığı görüşündedir. Daha açık bir ifadeyle, ona göre sünnete başvurulmadan Kur'an/İslâm tam olarak anlaşılacaktır. Onun genel teşrî yönteminde sünnetin ikinci ana kaynak konumunda olduğu gerçeği bir tarafa, dinî tartışmalarda Kur'an ile değil de, sünnet ile cevap verme kaygısı buna işaret etmektedir. İbn Abbas'a verdiği şu öğüt, bu hususa parmak basmaktadır: "Hâricilerle tartışırken Kur'an'ı delil getirme! Zira o, farklı anlamalara müsait bir kitaptır. Sen bir anlam verirsin, onlar başka bir anlam. Onun için sen onları sünnet ile ilzâm et/sıkıştır." Bir ara İbn Abbas "Fakat ey müminlerin emiri! Ben Allah'ın kitabını onlardan çok daha iyi bilirim. Zira o,

bizim evimizde nâzil oldu" diyecek olur, ama Hz. Ali aynı cevabı verir: "Kur'an birçok anlamların taşıyıcısıdır. Sen onlarla tartışmada sünneti merkeze al; çünkü sünnet karşısında kaçacak yer bulamazlar." (Süyûtî, el-İtkân, Beyrut 1978, 1/185)

Hz. Ali'nin fıkıh yönteminde ele alınması gereken bir diğer husus, onun, kendisinden önceki uygulamalara sahip çıkması ve bunun bir devamı olarak icma yönünde karar vermesidir. "Bundan önce nasıl hüküm veriyorsanız yine aynı şekilde hüküm verin ki, böylece tek bir cemaat olasınız. Zira ben ihtilâfa düşülmesinden endişe ederim." (Abdurrazzâk, el-Musannef, Beyrut 1972, 11/329; Buhârî, "Fedâil", 9; Zehebî, el-Müntekâ, çev. Cemaleddin Sancar, İstanbul 1986, s. 237) sözü ile, hakkında hadis-fıkıh âlimleri epey yorum yapsa da ondan İbn Cüreyc'in naklettiği: "...Eğer bu konuda daha önce Ömer'in verdiği karar bulunmamış olsaydı mut'aya onay verirdim" (Abdurrazzâk, el-Musannef, 7/500; Küleynî, age., 5/448) sözü, bu yaklaşımın ipuçlarını taşımaktadır. Hatta icmaya ters olduğu söylendiğinde, verdiği kararları gözden geçirip şu örnekte olduğu gibi rucû etmesi, onun teşrî sisteminde icmanın ne kadar belirleyici olduğunu göstermektedir:

Ümmü veled cariye'nin satıma konu olup olamayacağı sorulduğunda önce, Hz. Ömer'in bu konudaki görüşüne uygun olarak olumsuz cevap vermişken, sonraları satılabileceğini söylemiştir. Bunun üzerine kendi tayin ettiği kadılardan biri olan Abîde (Ubeyde) es-Selmânî'nin, bu konudaki genel anlayışın Hz. Ömer'in görüşü etrafında oluştuğu uyarısını alınca, eski kanaatine dönmüştür. (Zehebî, age., s. 237,255,293. krş. Zeyd b. Ali, age., s. 246; Şâfiî, age., 7/276)

Aynı düşünceyledir ki o, Hz. Ebu Bekr'in (r.a.) Hz. Fatıma'yı üzdüğü söylenen Fedek arazisiyle ilgili hükmünü; Hz. Ömer'in teravihi mescitte cemaatle kıldırma uygulamasını; Hz. Osman'ın cuma namazı için ihdas ettiği ikinci ezan tatbikatını aynen devam ettirmiştir. (Zehebî, age., s. 281, 284, 293, 412)

Hukukun kaynaklarına ilişkin bu temel yaklaşımlara sahip olan Hz. Ali'nin takip ettiği fıkıh yöntemi konusunda en dikkat çekici husus, onun kıyasçı bir çözümleme mantığına sahip oluşudur. İki ana kaynak olan Kur'an ve sünnetteki verili hüküm çerçevesini ve hukuk düşüncesini aşmama kaygısı, onu, bir şekilde benzerlik ilişkisi kurabildiği sürece, bu iki kaynakla sınırlı bir çözümleme-

ye götürmüştür. Bu sebeptendir ki o, Kur'an ve sünnet konusunda oldukça hassastır.

İşte bu iki temel kaynak (asl) ve illet birlikliği sağlanabildiği ölçüde bu asıllara göre yapılan kıyas, onun hüküm ve fıkıh kaynağının temelini teşkil etmektedir. Hatta daha sonra adına kıyasü's-şebah denilecek olan ve asıl ile fer arasındaki bir tür benzerliği hüküm intikali için yeterli gören, hayli tartışmalı hüküm verme biçimi, Hz. Ali'nin verili hukuk çerçevesiyle kayıtlı kalma adına tercih ettiği bir yöntem olmuştur.

Meselâ homoseksüel beraberlikleri, cinsel ilişki benzerliğine binaen zina kapsamında değerlendirmesi (Zeyd b. Ali, age., s. 300; Şâfiî, age., 7/290; Şeyh Sadûk, Men Lâ Yahduruhu'l-Fakih, Kum 1413, 4/42), zina zanlısı kadının, mülâane sonucu kocasıyla nikâh bağı kalmaması örneğinden ve zina benzerliğinden hareketle, zina eden erkeğin de karısından tefriğine hükmetmesi, yani zinayı, her iki taraf için de bir tefrik sebebi sayması (Ibn Hazm, el-Muhallâ, Beyrut 1988, 9/63; Ibn Kudâme, el-Muğni, 7/108-109; benzer bir tatbi-katı için bkz., Şâfiî, age., 7/268), bu çerçevede hatırlanabilir.

Onun bu kıyasçı çözümleme yöntemine rağmen, sonraki Caferî – İmâmîlerin kıyas karşıtı tavırları (Temîmî, age., 1/89-93; Küleynî, age., 1/ 43, 56-58; Hillî, age., s. 402-403) dikkat çekicidir.

Buraya kadar arzedilenler gösteriyor ki, Hz. Ali, naslarla belirlenmiş hükümlere harfiyen uyan ve bir şekilde benzetebildiği sürece yeni karşılaşılan meseleleri bunlara kıyaslamalar yaparak çözen bir yöntem izlemiş, dolayısıyla herkesin kontrolünü yapabileceği bilgi kaynaklarını kullanmıştır.

Ehl-i Beyt mensuplarının tabi olduğu hukuk rejimine gelince; önce şu genel ilkeyi belirtmeliyiz: Ehl-i Beyt de, aşağıda gelecek olan birkaç istisna dışında, herhangi bir Müslüman için söz konusu olan hükümlere tâbidirler. Yani diğer bireylerle genel itibarıyla aynı haklara sahip oldukları gibi, aynı sorumluluklarla da mükelleftirler. Bununla birlikte, fakihler arasında kimi görüş ayrılıkları olmakla birlikte şu konularda (Bu noktadan itibaren ana-hatlarıyla değinilecek olan hususlar, Temîmî'nin Deâimu'l-İslâm, Kâdi İyâd'ın eş-Şifâ; Ibn Kudâme'nin el-Muğni, Nevevî'nin Ravdatü't-Tâlibîn, Zeylai'nin Tebyinü'l-Hakâik, Derdir'in eş-Şerhu's-Sağîr isimli eserleri ile el-Mevsûatü'l-Fıkhiyye ve TDV İslâm Ansiklopedisi'nin ilgili maddelerinden derlenmiştir.) onlara özel bazı uygulamalar da vardır.

a. Humus hissesi: Enfâl Sûresi'nin 41. ayetinde ganimetin, Haşr Sûresi'nin 7. ayetinde feyin harcama yerleri arasında Allah, Rasulü, yoksullar, yetimler ve yolda kalmışlarla beraber zevi'l-kurbâ nitelemesiyle Hz. Peygamber'in yakınları da sayılmıştır. Buna göre ganimet gelirlerinin humusundan (beşte birinden), fey gelirlerinden de oransız olarak istifade etme hakları bulunmaktadır. Şii hukukçularla birlikte Şâfiî ve Hanbelî mezhepleri bu istifadenin sürekli olduğunu söylerken Hane-fî ve Mâlikîler bu hususta devletin inisiyatif sahibi olduğunu belirtmişlerdir. Hatta Hane-filer humusun, Hz. Peygamber'e olan nuset/destek ve sohbet/birlikte olma illetine bağlı olduğunu, onun vefatıyla birlikte illetin sona erdiğini, buna bağlı olarak da humus ve fey gelirlerinin devletin uygun bulacağı yerler başta olmak üzere yetim, yoksul ve yolda kalmışlara harcanacağını söylemişlerdir.

Esasen gerek Hz. Peygamber'in humusu her zaman zevi'l-kurbâya dağıtmayıp ihtiyaç anında sarfetmek üzere bekletmesi, gerek râşit halifeler döneminde mübrem ihtiyaçlar için harcanması yönündeki bilgilerimiz, Hane-fî içtihadını teyit etmektedir.

Bu içtihat lehinde değerlendirilebilecek olup üstelik bizzat Şii kaynakların da naklettiği çok daha ilginç bir bilgi olarak kaydedelim ki, Hz. Ali "Şimdi buna ihtiyacımız yok, oysa diğer müslümanların daha çok ihtiyacı var" diyerek, Hz. Ebu Bekr ve Ömer dönemlerinde Ehl-i Beyt adına humus alacaklarını hazineye bırakmıştır. Zekât gelirlerinin harcama yerlerinden daha fazla olduğu, bir başka ifadeyle zekât bütçesinin fazla verdiği bir zamanda Ömer b. Abdilaziz'in humus paylarını Ehl-i Beyte göndermesi de bu çerçevede değerlendirilmelidir.

b. Sadaka ve zekât alamamaları: Fakihlerin ortak kanaatine göre Ehl-i Beyt'ten olanlar zekât alamazlar. Hz. Peygamber (s.a.s.)'in, torunu Hz. Hasan'ın elindeki zekât hurmasını görünce atmasını isteyip "Bize zekât almak helâl değildir" buyruğu ile "Ey Hâşimoğulları! Allah size, insanların kir ve pisliklerini haram kılmıştır; onun yerine ganimetin beştebirinin beştebirini vermiştir" sözü, bu hükmün ana dayanaklarını oluşturmaktadır. Esasen devlet bütçesinin fey ve ganimet gelirlerinden belli hisseleri bulunduğunu belirten ayetler de onları böyle bir sadaka gelinine muhtaç olmaktan korumuştur.

Hız. Peygamber hayattayken cârî olan bu hükmü, daha sonraları Hanefî ve Malikî fakihler, birisi asıl olmak üzere iki gerekçeye bağlı olarak esnetmişlerdir. Gerekçelerin asıl olanı, yukarıda da zikredildiği gibi, hazine-den verilen tahsisatın Hız. Peygamber'e olan destek ve himayelerinden kaynaklandığı; ve-fatıyla birlikte artık buna gerek kalmadığıdır. İkincisi ise, bütçe uygulamalarındaki aksaklıklar sebebiyle Ehl-i Beyt'e tahsisat ayrılıp ödenmemesidir. Bu iki mezhebin dışında Şâfiî ve Hanbelîler de dahil olmak üzere çoğunluk, zekât alma yasağının daimi olduğu kanaatindeyler. Aynı ihtilâf, keffâret, adak, ihram cezaları ve öşür gibi ödemelerde de bahis konusudur.

Farz olan ödemeler dışında tatavvu olan sadakalarla vasiyet ve vakıf uygulamalarına gelince, müçtehitler arasında bazı ihtilâflar bulunmakla birlikte genel itibarıyla bunların, malın kiri ve pası olarak değerlendirilmesinden hareketle Ehl-i Beyt'e yönlendirilebileceği benimsenmiştir. Zaten Ehl-i Beyt mensuplarının uygulaması da bu yönde olmuştur.

Nitekim onlar, yollarda herkes için hazırlanan sebillerden istifade etmişler ve bunun yasak olan sadaka kapsamına girmediğini beyan etmişlerdir.

c. Kendilerini rahmet ve saygıyla anmak anlamında salâvat getirmek: Fukaha çoğunluğu, peygamberler ve melekler dışındaki varlıklara, ancak tebean salât edileceğini söylemiştir. "Size nasıl salât edelim" sorusuna cevap verirken Hız. Peygamber "Allahümme salî alâ Muhammed ve alâ âli Muhammed..." buyurarak, kendisine tebean âline de salâvat getirileceğini göstermiştir. Sahih rivayetlerin bir kısmında "âl" in açılımı olarak değerlendirilebilecek tarzda "Allahümme salî alâ Muhammed ve ezvâcîh ve zürriyyetih ve ehli beytih" tafsîlâtı vardır.

Bununla birlikte âl-i Muhammed tamlamasının bütün icabet ümmetini kapsadığını dile getiren yorumlar da bulunmaktadır.

Bu bilgiler bize, Ehl-i Beyt'ten olan isimler bağımsız olarak anıldığında salavat getirilmeyeceğini, ancak Hız. Peygamber ile birlik-

te salâta dahil edilebileceklerini göstermektedir. Kaldı ki, bir yoruma göre kendisi de Ehl-i Beyt üyesi olan Abdullah b. Abbas, Peygamber'den başkasının salât-selâm ile anılmasının doğru olmadığını söylemektedir.

d. Dil uzatmak, onur kırıcı ithamlarda bulunmak ve alay etmek anlamında sebb:

Aynı zamanda Hız. Peygamber'in ashâbı olmuş olan Ehl-i Beyt'e sebbetmek, bizzat peygambere olan nefret ile açıklanmıştır. Zira kendisi, onlara yapılan eziyetin kendisine yapılmış sayılacağı ikazında bulunmuştur. Daha vurgulu bir başka sözlerinde "Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların lânetinin böyle kimseler üzeridine olması" yönünde bedduada bulunmuştur.

Konuyu inceleyen fakihler, Ehl-i Beyt'e sebbeden kimselelerin kâfir olmayacaklarını ama caydırıcı tarzda bedenî cezalar ile hürriyeti kısıtlayıcı cezalara çarptırılacakları hükmünü benimsemişlerdir.

e. İmâmet (Devlet başkanlığı ve namaz imâmeti): Bildiğimiz kadarıyla klâsik dönem müçtehitlerinin çoğunluğu, halife/devlet başkanının Ehl-i Beyt'ten olması şartını aramışlardır. Zaten ilk üç halifenin bu aileden olmaması da bu şartın aranmayacağını bir göstergesidir. Namaz imâmetine gelince, bu konuda neseb değil de namaz hükümlerini layıkıyla bilip uygulama önem arzettiğinden Ehl-i Beyt'ten olmak, bir öncelik sebebi sayılmamıştır. Ancak liyakatte eşitlik söz konusu ise, nesebin saygınlığına binaen bir Ehl-i Beyt üyesinin öncelenmesi uygun bulunmuştur.

Burada son söz, kulaklarımıza küpe olacak bir tavsiyesiyle, Ehl-i Beyt fıkhnın imamı Hız. Ali'nin olsun:

"Size gerçek fakihin kim olduğunu bildireyim mi? O, Allah'ın rahmetinden insanların ümidini kestirmeyen, azabına karşı da güvence vermeyen; haramları hakkında cevaz fetvası yetiştirmeyen ve Kur'an'ı bir tarafa bırakıp da başka şeye rağbet etmeyen kimse-dir. Bilin ki, derin anlayış (tefakkuh) ve düşünüşün (tefekkür) bulunmadığı bir ilimde hayır yoktur. Uyanık olun! Üzerinde düşünül-meyen Kur'an okunuşunda, tefekkürü olmayan kullukta da hayır yoktur." (Küleyni, 1/36)

Hız. Ali'nin takip ettiği fıkıh yöntemi konusunda en dikkat çekici husus, onun kıyasçı bir çözümleme mantığına sahip oluşudur. İki ana kaynak olan Kur'an ve sünneteki verili hüküm çerçevesini ve hukuk düşüncesini aşmama kaygısı, onu, bir şekilde benzerlik ilişkisi kurabildiği sürece, bu iki kaynakla sınırlı bir çözülemeye götürmüştür. Bu sebeptir ki o, Kur'an ve sünnet konusunda oldukça hassastır.

Ali Gibi Bir Genç

Dr. Ekrem Keleş

Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı

Hz. Ali Efendimizin bu kadar mükemmel niteliklere sahip olmasında en büyük etken, onun Hz. Peygamberin terbiyesinde yetişmiş olmasıdır. Çünkü o, beş yaşından itibaren Hz. Peygamberin eğitiminde yetişmiştir ve Peygamber Efendimizin dizinin dibinde yetişmenin avantajına sahiptir. O, Hz. Peygamber (s.a.s.)'in yetiştirdiği gençtir.

Son dönem Müslüman kanaat önderlerinin değişik adlarla sık sık portresini çizdikleri ideal Müslüman genç tipi için, sahabe döneminin en güzel örneği Hz. Ali (k.v.) olmalıdır.

Dillere destan cesaret, şecaat ve kahramanlığıyla, Yoksulu, kimsesizi, güçsüzü korumanın en güzel örnekleri ve yardımseverliğiyle,

El açıklığı ve cömertliğiyle, Alçakgönüllülüğü ve hilmisiyle,

Kimsesizlere, fakirlere, yoksullara ve yardıma muhtaç olanlara karşı şefkati, mütekebbir, zorba ve zalimlere karşı ise onurlu ve zorlu duruşuyla,

Öfkeyi yenmenin ve kendine hakimiyetin inanılmaz örnekleriyle,

Engin adaleti, derin hukuk bilgisi ve hikmet doluluğuyla, Fedakârlığı, dürüstlüğü, güvenilirliği, takvası, ihlâsı, samimiyeti, şefkat ve merhametiyle,

İlim, ahlâk, fazilet ve zahitliğiyle,

Takva, ihlâs, samimiyet ve ihsanıyla ve daha nice nitelikleriyle Hz. Ali (k.v.), bir "feta/genç yiğit" olarak Müslüman gençliğinin örnek tipidir. Gerçekten de o "Kim var?" diye seslenilince, sağına ve soluna bakmadan "ben varım!" cevabını veren, "benim olmadığım yerde kimse yoktur!" fikrini besleyici bir dâva ahlâkına kaynak bir gençtir. Nitekim İslâmî tebliğin en zor aşaması olan ilk açık davet toplantılarından birinde, Rasulullah (s.a.s.)'in en yakın akrabalarını İslâm'a davet etmek üzere yaptığı toplantıda "Ey Abdülmuttalibogulları, ben özellikle size ve bütün insanlara gönderilmiş bulunuyorum. İçinizden kimler bana biat edecek?" sorusuna yalnız Ali (k.v.) gençliğinin baharında bir yiğit olarak "Ben" diyerek biat etmiştir.

Müşriklerin Hz. Peygamberi öldürmek üzere hazırladıkları suikast plânının etkisiz hâle getirilmesi için Hz. Peygamberin geliştirdiği taktiğin en önemli kısmında Hz. Ali (k.v.) yer almıştı. Rasulullah (s.a.s.) bu suikast plânından haberdar olunca Hz. Ali'yi çağırarak ondan kendi yatağına yatmasını ve kendisinin yatakta olduğu imajını uyandırmasını istemişti.

Hz. Ali henüz çok gençti. Fakat O 'canların canı uğrun-da can vermeyi cana minnet sayacak kadar gözü kara ve o nispette usule, stratejiye sahip bir gençti. Kureyş, ortak bir

cinayet kararı almış ve Hz. Peygamber(s.a.s.)'i öldürmeye karar vermişti. Hz. Ali'nin Hz. Peygamberin yerine cinayete kurban gitmesi muhtemeldi. Fakat Hz. Ali'nin o gece yerine getireceği görev, İslâm'ın geleceğini belirleyecekti. İşte böyle bir konumda o, hiç düşünmeden Hz. Peygamberin yatağına girdi ve yeri gelince İslâm için hayatını ortaya koyabilmenin en güzel örneğini sergiledi. Suikast için bekleyen onca gözü dönmüş insana rağmen hiç çekinmeden Rasulullah'ın yatağına girip yatmak, çok yüksek bir cesaret ve İslâmî şuur örneğidir. Söz konusu olayda müşrikler, sabah ortalık ağarırken içeriye baktılar ve Hz. Peygamberin yerinde Hz. Ali'nin olduğunu görünce onu tartaklayarak esas hedeflerini kıl payı ellerinden kaçırmış olmanın hırsıyla hemen Hz. Peygamber (s.a.s.)'i aramaya koyuldular.

Hz. Ali Efendimiz böylece öldürmenin plânladığı geceyi Allah elçisinin yatağında geçirecek onun evde olduğu kanaatini uyandırdı ve müşrikleri oyaladı. Sabahleyin de Hz. Peygambere bırakılan emanetleri sahiplerine iade etti.

Muhammedü'l-Emîn'in ümmetinin en önemli niteliği olan emîn/güvenilir olma vasfının ağır yara aldığı bir dönemde onun gibi emîn örneklerle ne kadar muhtacız!

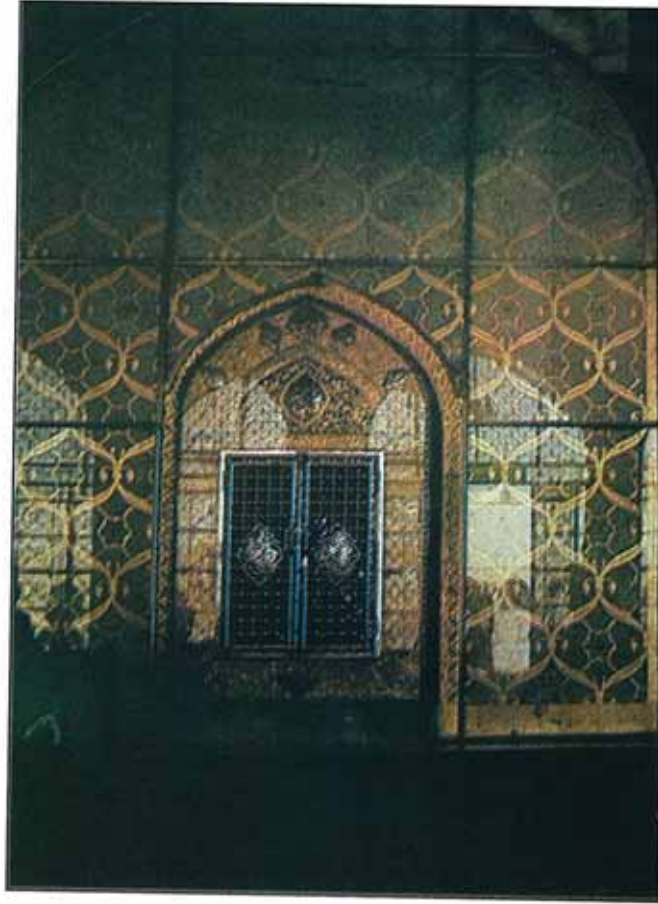
Din alanında cehaletin kol gezdiği bir dönemde onun gibi ilim sahibi gençlere ne kadar muhtacız!

Berrak bir su kaynağını susuzluktan dudağı çatlamış insanlara haber vermeye çalışan birisinin iyilikseverlik, aşk ve heyecanı gibi bir aşk ve heyecanla İslâm'ın aydınlığını insanlara ulaştırmaya çalışan gençler için her halde en güzel örneklerden biri Hz. Ali Efendimizdir. Rasulullah'dan 'Ya Ali, senin aracılığınla bir kişinin İslâm'ı bulması, senin için kızıl develerden daha iyidir.' Sözüünü duyan Hz. Ali, İslâm'ın insanlara ulaştırılması için büyük gayret sarf etmiş, Yemen'in Müslüman olmasında önemli rol oynamıştır.

Güzel ahlâkın, erdemin, olgunluğun canlı örneklerine en çok ihtiyaç duyduğumuz bir dönemde bu büyük şahsiyetin, Müslüman gençler için bir model olarak iyi tanınması, daha bir önem taşımaktadır.

Hz. Ali Efendimizin bu kadar mükemmel niteliklere sahip olmasında en büyük etken, onun Hz. Peygamberin terbiyesinde yetişmiş olmasıdır. Çünkü o, beş yaşından itibaren Hz. Peygamberin eğitiminde yetişmiştir ve Peygamber Efendimizin dizinin dibinde yetişmenin avantajına sahiptir. O, Hz. Peygamber (s.a.s.)'in yetiştirdiği gençtir.

Hz. Ali (k.v.), çocuk yaşta Müslümanlığı ilk kabul edenlerden biri olarak son nefesine kadar İslâmiyet için çalışmıştır. Savaş meydanlarında hiç yenilmemiştir. Bilgelikte, yiğitlikte, cesurlukta, fedakârlıkta üstüne yoktur. Hazreti Muhammed'in amcasının oğludur. İlk Müslüman olanlardandır. Hz. Peygamber (s.a.s.)'in hayatında hep onunla birlikte olmuştur. Rasulullah'ın tebliğatını iyi anlamıştır. Bedir, Uhut ve Hendek başta olmak üzere hemen hemen bütün gazalara katılmış ve büyük kahramanlıklar göstermiştir. Ensarla muhacirler arasındaki kardeşlik dayanış-

ması sırasında Hz. Peygamber onu kendisine kardeş seçmiştir. Çocukluğundan itibaren Rasulullah'ın yanından hiç ayrılmadığı için İslâm'ın doğuşu sürecindeki bütün olaylara yakından tanık olmuş ve bizzat bu olayların içinde aktif olarak yer almıştır. Bunun için, İslâm'ı en iyi anlayanlardan ve yaşayanlardandır.

İlk iki halifenin özellikle fikhî ve ilmî meselelerde mutlaka fikrine başvurdukları ve Hz. Ömer'in şûra üyesi olarak seçtiği ve önemli konularda mutlaka fikrini aldığı bir âlim ve bir müçtehtittir. Söz söyleme sanatında da ustadır. Son derece zeki ve feraset sahibidir. Arapçanın dilbilgisi kurallarını ilk defa o belirlemiştir.

Ehl-i Beytten olması sebebiyle, Peygamber Efendimizin sünnetini en iyi bilenlerdendir. Hz. Peygamberin kızı Fatıma validemizle evlenerek ona damat olmuştur. Nikâhlarını bizzat Hz. Peygamberin kıydığı bu iki gencin mütevazı evlerindeki bütün eşyaları, yatmak için bir sedir, bir değirmen, bir su kabı ve diğer birkaç basit eşyadan ibaretti. Fakat bu sade çatı altında tarihin kaydettiği en mutlu ailelerden biri yaşıyordu. Bu sebeple maddî bakımdan yoklukların egemen olduğu bir otamda nasıl mutlu bir aile yuvası oluş-

lâm'ın temel ilkelerine ters bir şekilde isnat ettikleri ile onun üstün şahsiyetinin uzaktan yakından bir ilgisi yoktur.

O Allah'a ve Rasulüne iman eden ve İslâm'a gönülden bağlanan bir mümin, beş vakit namazını kılan, Ramazan orucunu tutan, haccını eda eden ve İslâm'ın diğer temel ilkelerini uygulayan bir Müslüman, bir abit, mütevazı bir hayatı, eşyaya kul köle olmaya tercih eden bir zahit, günlük evradını okuyan bir zakir, birçok hususta herkesin fetvasına başvurduğu bir fakih, bir âlim, Allah yolunda ömrünün sonuna kadar cihad eden bir mücahittir.

Onun bu temel karakteri göz önüne alınca günümüzde ona nispet edilen ve İslâm'ın temel iman ve ibadet ilkeleriyle bağdaştırılması mümkün olmayan pek çok yaklaşımın ona karşı yapılmış bir haksızlık olacağına şüphe yoktur.

Onu anlatan binlerce çalışma bulunmaktadır. İmam Nesaî'nin Kitabü'l-Hasais fi Fazlı Ali b. Ebi Talip adlı eseri bunlardan biridir. Yedinci yüzyıl İmamiye âlimlerinden Muhammed b. Şehraşub-i Mazenderani'nin, "Menakıb"ı yazarken evinde bini aşkın menkıbe kitabı bulunduğu ve bu menkıbe kitaplarının hepsinin, Hz. Ali (k.v.)'yi anlattığı ifade edilmektedir. Dört büyük halifenin vezirlerini toplayan Mehmet Yılmaz'ın, "Dört Halifeden Vecizeler Sözlüğü" adını verdiği çalışmasında yer verdiği 3600 vecizeden büyük bir çoğunluğu Hz. Ali'ye aittir.

Efsanevi bir yiğitlik, dürüstlük ve güven teşkilâtı olan Fütüvvet teşkilâtı, adını onun yiğitlik dürüstlük ve güvenilirliğinden almıştır. Hizmette en önde dünyevî mükâfat söz konusu olunca ise kendini en arkaya almada en güzel örneklerden biridir Hz. Ali (k.v.). Bugün en çok muhtaç olduğumuz bu niteliğin kazanılmasında onun örnekliğine ne kadar da muhtacız! Hz. Ali (k.v.) gençliğini, yiğitliğini, Hz. Peygambere yakınlığını asla istismar etmemiştir. Bu yönüyle bugün önemli mevkilerde bulunan kişilerin yakınları için özel bir örnekliği söz konusudur.

Hz. Ali'yi seven, onun taşıdığı güzel nitelikleri seven ve onu örnek alandır. Bunun için münafık olanlar, onu sevmez. Çünkü münafık, dürüstlüğü, doğruluğu, sözünde durmayı, güvenilirliği ve ihlâsı sevmez.

Kısaca Hz. Ali (k.v.), bir "feta/genç yiğit" olarak Müslüman gençliğin örnek tipidir. Özlemine çektiğimiz 'Dininin, dilinin, beyninin, ilminin, ırzının, evinin, kalbinin dâvacısı bir gençliğin örnek ve önderidir.

turulabileceğini görmek için de Onun Hz. Fatıma validemizle kurduğu yuvaya bakmak gerekir.

Gençlerimizin, Hz. Ali ile Hz. Fatıma (k.v.)'nin kurdukları bu mutlu yuvadan öğrenecekleri çok şey vardır. Bütün zorluklara ve olumsuzluklara rağmen bu iki genç "örnek bir hayat" sürdürmüşler ve İslâm toplumlarına model olmuşlardır. Karşılıklı saygının ve sevginin doruk noktada yaşandığı bu mutlu yuva, evlenenler için nikâh dualarında benzeri istenen bir örnek teşkil etmektedir.

Olanı olduğu gibi görmek ve değerlendirmek yerine, olmasını istedikleri gibi görmek ve değerlendirmek isteyen bazı kişilerin ona İs-

Hz. Ali'de Yönetim Anlayışı

Seyid Ali Topal
Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı

"Vakitlerinin en üstününü, seninle Allah arasındaki kulluğa hasret. Fakat şunu bil ki, halka sarf ettiğin vakitlerin hepsi, işlerinde niyetin temiz olduğu ve halk bu yüzden esenliğe eriştiği zaman, tamamen Allah'a ait olur ve O'na kulluk sayılır."

İlk Müslümanlardan olan Ali b. Ebî Tâlip (k.v), Peygamberimizin amcasının oğlu ve damadıdır. Çocukluğunu ve gençliğini Müslüman olarak yaşamış olan bu yüce insan, çocukluk çağından itibaren hiç puta tapmamış, şerefli ve itibarlı bir hayat sürerek İslâm'ın ve Müslümanların daima yüz akı olmuştur. Peygamber efendimizin vefatından sonra, hilâfet konusunda ortaya atılan tartışmaları bir kenara iterek (Prof. Cemal Sofuoğlu-Prof. Avni İlhan, Alevilik Bektaşılık Tartışmaları, s. 69-70, Ankara-2004), kendisinden önce yönetime gelen üç halifeye en büyük destek ve yardımcı olmuştur. Kendisi halife olunca, devlet adamlığı ve idarecilikteki üstün meziyetleriyle, mevcut karışıklıklara karşı başarılı şekilde mücadele etmiştir. Cesaret ve kahramanlığın sembolü olan Hz. Ali, ilmin ve adaletin de timsali olarak bilinmiş ve kendisinden adaletle ilgili birçok söz nakledilmiştir. Onun yönetim ve adalet anlayışı, kendisinden sonra âdeta bir ekol olmuş, bu yazımızda sunacağımız bazı örneklerinde görüldüğü gibi, evrensel bir boyut kazanmıştır.

Hz. Ali'nin genellikle tayin ettiği vali ve kumandanlarına yapmış olduğu öğütlerde veya onlara göndermiş olduğu emirnâmelerde, onun yönetim anlayışını en ince ayrıntılarına kadar görmek mümkündür. Hz. Ali'nin birçok valiye yazmış olduğu mektupları bilinmekle birlikte, bunlardan en meşhuru ve ayrıntılı olanı, Malik b. el-Haris el-Eşter'i Mısır'a vali tayin ettiği zaman, ona yazmış olduğu emirnâmedir. Bu emirnâmede, birçok konuda ayrıntılarıyla birlikte eşine ender rastlanacak öğütlerin bulun-

duğunu görmekteyiz. Bu yazımızda, Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından "Hz. Ali Diyor ki" adıyla yayınlanmış olan eserden seçerek aldığımız bu öğütlerden bazılarını aktarmaya çalışacağız.

Hz. Ali'nin, Malik b. el-Haris el-Eşter'i Mısır'a vali tayin ettiği zaman ona yazmış olduğu emir-nâmenin girişi, İslâm dininin bütün Müslümanlara karşılıklı bir görev olarak yüklemiş olduğu "nasihat"le başlamaktadır:

"Rahman ve Rahim Allah adıyla.

Vergiyi toplamak, düşmanlara cihat açmak, halkına huzur ve memleketine ümran temin etmek için Malik b. el-Haris el-Eşter'i Mısır'a vali tayin ettiği zaman Allah'ın kulu Emîrül-Mü'minîn Ali'nin kendisine emri şudur: Ona, Allah'ın emirlerine karşı gelmekten sakınmasını, O'na kulluk etmesini, farzlara ve sünnetlere uymasını emreder. Çünkü bunlara uymayan saadet yüzü görmez; uyanlar ise hüsrana uğramaz. Bir de ona, eliyle, diliyle ve kalbiyle Cenab-ı Hakka yardımda bulunmayı emreder. Çünkü Allah, kendisine yardım edene yardım sözü vermektedir.

Ey Malik, seni öyle bir yere gönderiyorum ki, orada senden önce adaletle hükmeden veya zulümle hüküm yürüten nice devletler gelip geçmiştir. Sen, kendinden önceki buyruk sahiplerinin yaptıklarını nasıl görüp seyrediyorsan, halk da senin yaptığın işleri görüp seyredecektir. Sen onlar hakkında neler diyorsan halk da senin hakkında o çeşit sözler söyleyecektir. Hevâ ve hevesine hâkim ol, sana helâl olmayan şeyleri yapma. Halka merhametle davranmayı ve onları sevip lütufta bulunmayı huy edin."

Hz. Ali, emir-nâmenin başında muhatabının vicdanına seslenerek Allah ve Peygamber'e itaat etmesini ve tarihten ibret almasını öğütlemiştir. Bu kısım, bir yöneticide bulunması gereken şahsî özelliklere, ciddiyet, samimiyet ve inanca dairdir. Bu bölümden itibaren, emir-nâmeden seçerek aldığımız ve bir yöneticide bulunması gereken önemli özellikleri öne çıkaran öğütlerden bazılarını, içerisinde vurgulanan noktalara uygun başlıklarla sunmaya gayret edeceğiz.

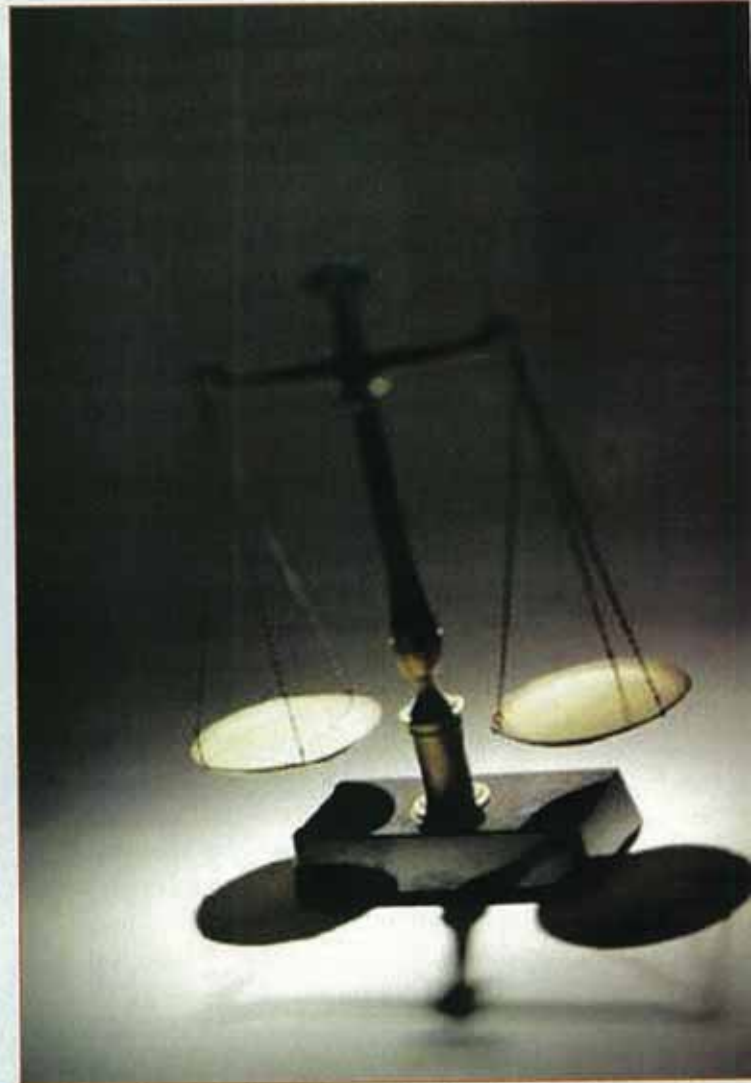
İnsanların, bilmediğin kişisel ayıplarını öğrenmeye kalkışma. Bildiklerini ise iyiliğe yor. İnsanların ayıplarını elinden geldiğince ört ki, Allah da senin ayıplarını örtsün.

Yönetici herkese eşit davranmalı

Hz. Ali, valilerinden Malik b. el-Eşter'e yazdığı mektupta idarecilerin halka karşı takınacağı tavırlarla ilgili önemli ayrıntılara değinmiştir. Bir idarecinin sergilemesi gereken en güzel davranış türünü sunan bu öğütlerden bazıları şöyle sıralanmaktadır:

"Halk iki kısımdır: Bir kısmı dinde kardeşindir. Öbür kısmı da yaratılıştan sana eşit. Onlar yanılıp kusur edebilirler. Senin yaptıklarını Allah'ın bağışlamasını istiyorsan sen de onları bağışla. Çünkü senin makamın onlardan üstündür. Seni vali tayin edenin makamı da senin makamından üstün-

nı istiyorsan sen de onları bağışla. Çünkü senin makamın onlardan üstündür. Seni vali tayin edenin makamı da senin makamından üstün-

dür. Allah ise seni vali tayin edenden üstündür. Öfkeye kapılıp ceza vermekte aceleci davranma. Ben onlara buyruk verdim, benim emrime uyarlar deme. Çünkü bu insana gurur verir. Gönlüne böyle bir düşünce geldiği zaman, senin gücünün üstünde olan Allah'ı düşün, onun kudretine karşı aczini gör. Bu, senin kibir ve gururunu gidererek aklını başına getirir. Böyle yapmazsan zulmetmiş olursun. Allah ise, kullarına zulmedenin düşmanıdır. Allah mazlumların sesini duyar ve zalimlere azabını yollar.

İnsanların, bilmediğin kişisel ayıplarını öğrenmeye kalkışma. Bildiklerini ise iyiliğe yor. İnsanların ayıplarını elinden geldiğince ört ki, Allah da senin ayıplarını örtsün. Halka karşı kin duyma. Her suça hemen ceza vermeye kalkma ve doğruluğundan emin olmadığın şeyleri bilmezlikten gel. Şunu bil ki; halkın güvenini ancak onlara iyilikte bulunmak ve işlerini kolaylaştırmakla sağlayabilirsin. Onlara iyi davranır, aralarında adaletle muamelede bulunur ve işlerini kolaylaştırırsan, önceden yüreklerinde uyanmış bir nefret varsa yok olur, yerini emniyet ve sevgi duygusu kaplar. Şunu da bil ki; senin hakkında iyi düşünen, senin idarenden memnun olanıdır. Kötü düşünen ise, idarenden memnun olmayandır. İyilik edenle kötülük eden bir tutma. Çünkü onları bir görmek, iyilik edenleri iyilikten soğutur ve kötülük edenleri de kötülüğe alıştıır. Bunlara karşı lâıyk oldukları şekilde davran."

Yöneticiler iyi yardımcıları seçmelidir

İdarî işlerde yönetici adına hizmetin servisini yapan yardımcıların büyük önemi vardır. Hz. Ali, yöneticilerine kendi yardımcılarını iyi seçmelerini şöyle öğütlemektedir:

"Vezirlerinin en kötüsü, senden öncekilere vezirlik edip suçta onlarla birlik olanlardır. Bunla-

rın yerine, haksızlık yapana yardımcı olmayan hayırlı kişiler bulabilirsin. Böylelerinin yardımı daha güzel ve besledikleri sevgi daha gerçektir. Yalnızken bunlarla beraber ol ve onları meclislerinde bulundur. Acı bile olsa sana gerçeği söyleyen kişileri seç. Onların sözleri seni gerçeğe götürür ve haksızlıktan alıkor. Dini bütün kişilerle dost ol. İnsanların seni fazla övmelerine ve yapmadığın işleri yapmış gibi göstererek övmene sebep olmalarına müsaade etme. Çünkü fazla övülme, insanı kibirlendirir ve değerini düşürür.

İdaren altındaki şehirlerin düzene girmesi ve halkın huzura kavuşması için daima bilginlerle görüşerek bu hususta onlara danış.

Yönetici görevleri ehil olanlara vermelidir

Hz. Ali devlet görevlerine atamalarda yöneticinin dikkat etmesi gereken bazı prensiplere de şöyle değinir:

"Vergi ve zekât memurlarına dikkat et. Onları sınadıktan sonra tayin et. Şahsî bir meyille ve rast gele tayin etme. Bunları temiz, tecrübeli ve haya sahibi olan kişilerden seç. Çünkü onlar, ahlâkça üstün, namuslu, tamahları az ve işlerin sonuçlarını dikkate alan gayretli kişilerdir. Sonra onların rızklarını bol ver. Böylece, onları Müslümanların ellerinde bulunan malları yemekten alkoymuş olursun. Onları kendi istekleri doğrultusunda tayin etme. Çünkü insanlar, yapmacık hareketlerle kendilerini valiye iyi tanıtır. Senden önceki temiz kişilerin seçtikleri kişilere bak, uygun görürsen sen de onları seç. Halka en güzel muamelede bulunanlarını ve emanete riayet edenlerini iş başına getir."

Yönetici tayin ederken bu inceliklere dikkatleri çekmiş olan Hz. Ali, gerektiğinde yöneticileri değiştirirken de kendisi aynı incelikle onların onurlarının korunmasına dikkat etmiş ve diplo-

matik bir dil kullanmıştır. Bahreyn valisi Ömer b. Ebi Semle el-Mahzûmî'yi görevinden alırken kendisine yazmış olduğu mektupta şöyle demektedir: "Bahreyn'e Numân b. Aclân'iz-Zurakî'yi tayin ettim ve vâililiği, seni kinamaksızın, suçlu bulmaksızın senden aldım. Vilâyeti iyi idare ettin, emaneti eda eyledin."

Yönetici hukukun üstünlüğü ilkesini esas almalıdır

Adaletin dağıtıcıları olan hâkimlerin görev esnasında maddî menfaati düşünmelerine meydan vermeyecek düzeyde bir altyapı oluşturmak idarecilerin görevlerindedir. Maddî ve manevî yönden toplum içerisinde iyi bir konumda olmaları gereken adalet erbabının, hiçbir etkenin tesirinde kalmamaları ve hukukun üstünlüğü ilkesini diri tutabilecek konumda olmaları gereğine işaretler Hz. Ali şu öğütleri vermektedir:

"Halka hüküm verecek kişileri, yönetiminde bulunanların en iyilerinden seç. Öyle ki, zor işler onları daraltmasın. Birbirlerine hasım olanlar onlara üstün gelmesin. Şüpheli işlerde hüküm verirken düşünüp apaçık delillere dayansınlar. Anlayışlı olan ve en doğru hükmü veren kişiler olsunlar. Hâkimlerin geçimini fazlasıyla temin et, onların insanlara muhtaç olmalarını önle. Çevredekiler insanların yanında itibarlı olmaları ve halkın eleştirilerine maruz kalmamaları için onlara değer ver. Özellikle buna çok dikkat et."

Denetim yönetime güç kazandırır

"Devlet işlerini bazen bizzat teftiş et. Görev verdiğin kişileri denetlemek için sağlam ve vefalı gözcüler gönder. Onların hâllerini, işlerini görüp inceleyerek sana bildirsınler. Çünkü kendilerinin haberi olmadan, senin onlar hakkında bilgi edinmen, onların daha güzel bir şekilde iş görmelerine ve halka iyi davranmalarına sebep olur.

Vergi işini de iyi araştır. Ancak vergi toplamaktan daha çok, memleketin kalkınmasına dikkat etmelisin. Çünkü vergi ancak memleket kâinlıkça toplanabilir. Memleket kalkınmadan vergi isteyen yönetici, kendi şehirlerini yıkar ve insanları helâk eder. Bu tür bir buyruk sahibinin idaresi pek uzun sürmez. Vergi verenler, çeşitli nedenlerden dolayı verginin ağırlığından şikâyet

Öfkeni yen, kendine sahip ol. Eline ve diline hâkim ol. Öfkeli hâlinde hemen ceza vermekten çekin. Cezayı tehir et ve öfkeni yatıştıncaya dek elini, dilini gözet. Bu söylediklerimi, âhireti düşünüp, Rabbine kavuşacağını vicdanında duymadıkça yapamazsın.

ederlerse hallerini düzene sokacak bir ölçüde vergilerini azaltman gerekir. Çünkü sağlayacağın bu kolaylıkla halk refaha kavuşur ve ülke mamur olur. Ayrıca halka adaletli davrandığın içinde, onların saygısını ve sevgisini kazanmış olursun. Halkın refahı için hizmet edip adaletle muamelede bulunmak suretiyle onları kuvvetlendirdiğin takdirde, gerektiğinde bu kuvvete dayanabilirsin. Sonra kâtiplerini de denetle. Onların görevlerini iyi yapıp yapmadıklarına dikkat et

ve devlet işine onların en iyilerini görevlendir."

Teftiş ve denetime önem veren Hz. Ali, denetim sonucunda haklarında soruşturma yapılması gereken yöneticilere gerekli eleştiriyi yönelttikten sonra onlara Allah korkusunu hatırlatmış ve ıslahı yolunda söz söylemeyi tercih etmiştir. Yapılmış olan şikâyetle direk suçlamayıp, "şayet yaptıysan" şeklinde dikkatli bir üslupla söze başlamıştır. Söz konusu olan şikâyetin yapılmış olması ihtimalini de göz önüne aldığını hissettirerek soruşturma usulünde güzel bir örnek sergileyen Hz. Ali, Adeşir-i Hurre'de vâli olan Maskala b. Hubeyra'ya yazmış olduğu mektupta şöyle demektedir: "Yaptıysan Allah'ın gazabını üstüne alacağın, İmâmını kızdıracağın bazı şeyleri bana haber verdiler. Müslümanların oklarıyla, atlarıyla elde ettikleri ve elde ederlerken de kanlarını döküp canlarını verdikleri ganimeti, toplumundan istediklerine pay etmişsin. Allah'a andolsun ki bu gerçekse benim yanımda itibarın olmaz. Rabbinin hakkını hor görme, dinini yok ederek dünyanı düzene sokmaya kalkışma; sonra yaptığın işlerde en fazla zarar edenlerden olursun."

Yönetici müşfik olmalı, kimsesiz ve düşkünleri gözetmelidir

"Sonra Allah için, darda kalmış, yoksul, muhtaç ve kazançtan aciz kalmış kişileri gözet. Onlara, hazineden ve Müslümanların ganimet olarak elde etmiş oldukları devlete ait arazinin gelirinden bir pay ayır. Önemli işlere bakman, küçük sayılan işlere bakmayışına bir mazeret olmaz ve böyle bir özür de kabul edilmez. Bütün bu kesimlerin haklarını vermeye gayret et, bil-

meyerek hakkına riayet edemediklerin için de Allah'tan bağışlanmanı dile. Yetimleri, yaşlıları ve kimseden bir şey dilenmeyenleri gözet. Bu, valilere ağır bir yükür. Fakat hakkın hepsi de ağırdır. Zamanının bir kısmını ihtiyaç sahiplerine ayır. Onların hepsini huzuruna al ve onlarla görüş. Askerlerin, yardımcıların ve güvenlik görevlilerin onları korkutup seninle görüşmesine mâni olmasın. Onlar da seninle yüz yüze korkmadan ve çekinmeden konuşsunlar.

Bazı işler vardır ki bizzat senin yapman gerekir. Bunların biri, kâtiplerinin yazmakta acizlik gösterdikleri hususlarda memurlarına senin cevap vermedir. Bir diğeri de halkın ihtiyacı sana hangi gün arz edilirse hemen o gün o ihtiyaçları gidermelidir. Bu iş yardımcılarını sıkabilir ve onu vaktinde yapmayabilirler. Her günün işini o gün gör. Çünkü her gün yapılacak ayrı bir iş vardır."

Yönetici halkla kaynaşmalıdır

Hız. Ali, yöneticinin, içinde yaşadığı toplumun bir ferdi olduğu gerçeğinden hareketle, onun toplumdan soyutlanmaması ve halkıyla kaynaşması gereğine dikkat çeker. Aksine davranışın kişisel bir zaaf ve idarî açıdan hata olduğunu şöyle vurgular:

"Bütün bunlardan sonra derim ki: İdaren altında bulunan insanlara uzun müddet görünmezlik yapma. Çünkü valilerin halktan saklanmaları bir çeşit sıkıntıdır ve bu halkı sıkır. Bu tür bir davranış valilerin idare işlerinde az bilgili olduklarının delilidir. Halka görünmemek, onların birçok işleri hakkında bilgi edinmeye engel olur. Vali de bir insandır, halkla görüşmedikçe onların hâllerini bilemez. Kendisinden gizli kalanları göremez. Gerçeğin apaçık alâmetleri yoktur ki bunlarla doğru, yanlıştan ayrılınsın. Şayet halk içerisinde senin onlara zulmettiğin kanaati yerleşmişse kendilerine gerçeği bildirerek ya da gerektiğinde özür dileyerek bu kanaati değiştir. Çünkü böylece hem nefsini kırmış hem de halkına iyilikle muamele etmiş olursun. Bu da senin hak üzere olduğuna delildir."

Halka hizmet Hak'ka hizmettir

"Allah'ın farz kıldığı görevlere bilhassa dikkat et. Gece ve gündüzlerde yapmakta olduğun bedenî ibadetlerini Allah rızası için, kusur etmeden ve riyaya düşmeden gerektiği gibi yerine

getir. Vakitlerinin en üstününü, seninle Allah arasındaki kulluğa hasret. Fakat şunu bil ki, halka sarf ettiğin vakitlerin hepsi, işlerinde niyetin temiz olduğu ve halk bu yüzden esenliğe eriştiği zaman, tamamen Allah'a ait olur ve O'na kulluk sayılır."

Barış esastır

"Barışta Allah'ın rızası vardır. Düşmanın, seninle barışmak isterse reddetme. Orduna huzur ve istirahat vermiş, sen de sıkıntılardan kurtulmuş ve şehirlerini güvene kavuşturmuş olursun. Ama barıştıktan sonra düşmanından yine de sakın. Çünkü çok kere düşman gafil olmanı bekler. Şu halde ihtiyatla hareket et. Düşmanla anlaşma yaptığın takdirde anlaşmaya uy. Verdiğin sözü korumak için gerekirse hayatını bile feda et. Sakın sözünden dönme. Sakın düşmanını bile aldatma!"

Ahlâk eksenli öğütler

Hız. Ali valiye göndermiş olduğu emirnameyi, bazı ahlâkî öğütlerle bitirmektedir:

"Kendini beğenmekten, seni sebepsiz büyüklükten sevk edecek gelişmelere bakıp güvenmekten ve yüzüne karşı övülmeyi istemekten çekin. Çünkü bunlar, iyilik sahiplerinin iyiliklerini yok etmek, sevaplarını mahvetmek için şeytanın elindeki fırsatların en büyüğüdür.

Öfkeni yen, kendine sahip ol. Eline ve diline hâkim ol. Öfkeli hâlinde hemen ceza vermekten çekin. Cezayı tehir et ve öfken yatıncaya dek elini, dilini gözet. Bu söylediklerimi, âhireti düşünüp, Rabbine kavuşacağını vicdanında duymadıkça yapamazsın.

Son olarak, benim ve senin, insanlar arasında en güzel şekilde anılmaya lâyık olmamızı, memlekette iyi ve güzel eserler bırakmamızı, Allah'ın nimetinin ve ihsanının hakkımızda tam olmasını dilerim. Her ikimizin de ömrümüzün sadetle ve şehit olarak tamamlanmasını Allah'ın bol ve sayısız rahmetinden ve her istenen şeyi lütfedip verme kudretinden dilerim. Bizim niyazımız Allah'adır. Selâm Rasûlullah'a (s.a.s.) olsun." (Hz. Ali Diyor ki, D.I.B.yayınları, Ankara, 1954)

Hz. Ali ile Hz. Fatıma'nın Evliliği

(Mutlu Yuva Mutlu Beraberlik)

Tarihin mümtaz sayfalarının başlarında yer alan model ailelerden biri de Hz. Ali ve Hz. Fatıma'nın kurdukları mutlu yuvadır. Bu mutlu yuvanın kuruluş aşamasında, düğün hazırlıkları ve eşlerin güzel geçimlerinde, değerler krizi içerisindeki toplumlara örnek olabilecek prensipler bulmak mümkündür.

Evlilik, insan tabiatının bir gereğidir. Sevgi, sadakat gibi değerlerle kurulan model aileler, toplumun en büyük güvencesidir. Model ailelerden yoksun toplumlar, tükenişin eşiğindedir. Toplumsal problemlerin arttığı dönemlerde, erdemler mektebi olan bu aileler, sorunları çözmede en güzel örneklerdir. Bu tür aileler, günümüzde olduğu gibi, tarih sayfalarında da bulunabilir. Tarihin mümtaz sayfalarının başlarında yer alan model ailelerden biri de Hz. Ali ve Hz. Fatıma'nın kurdukları mutlu yuvadır. Bu mutlu yuvanın kuruluş aşamasında, düğün hazırlıkları ve eşlerin güzel geçimlerinde, değerler krizi içerisindeki toplumlara örnek olabilecek prensipler bulmak mümkündür. Bu yuvayı yakından tanımaya çalışalım:

Saadetli evin hanımefendisi Hz. Fatıma

Cennet kadınlarının sultanı Hz. Fatıma validemiz, Hz. Muhammed (s.a.s.)'in necip neslini sürdüren en küçük kızıdır. Hz. Fatıma, Sevgili Peygamberimizin terbiyesiyle yetişmiş her yönüyle kendine babasını örnek almıştır. Onu

görenler sadece fizikî görünüşü ile Hz. Peygamber (s.a.s.)'e benzetmemiş, haya, cömertlik, merhamet ve konuşma, yürüme tarzı ile de benzetmişlerdir. (Müslim, Fezâilü's-Sahabe, 98; Tirmizi, Menakib, 60)

Hz. Fatıma'ya Hz. Peygamber (s.a.s.) ve yakın çevresi tarafından verilen lâkap ve sıfatlar, onun seçkinliğini, ahlâkî üstünlüğünü anlatmaya yeterlidir. İffet ve haya timsali oluşundan dolayı "Betül"; ibadete düşkünlüğü neticesi ilâhî nurun yüzünde aksedişinden "Zehra"; vakar ve ağırbaşlılığıyla hanımların efendisi anlamında "Seyyidün- Nisâ"; ona bakan yüz simasından, ahlâkî tavırlarından Rasûlullah (s.a.s.)'i anımsattığından dolayı, babasının kızı anlamına gelen "Bint-i Ebiha"; üstün bir zekâyaya ve kavrayış gücüne sahip olduğundan dolayı "Zekiyye"; kimseyi incitmemeye gösterdiği özen ve elinden geldiğince insanları hoşnut etmeye çalıştığından dolayı "Marziyye" denmiştir.

Saadetli evin beyefendisi Hz. Ali

Orta boylu, geniş omuzlu, bilekleri ve pa-

zıları çelik gibi, gözleri iri iri, güzel yüzlü olan Hz. Ali, fizikî güzelliği yanında dürüstlüğü, cesareti, atikliği ve üstün bir zekâyâ sahip oluşu ile çevresinde örnek bir delikanlı idi. Bir çok ahlâkî meziyetini Hz. Peygamberden almıştır. Zira Hz. Ali çocukluk ve gençliğini Hz. Peygamberin himayesi ve terbiyesi altında geçirmiş, her yönüyle Kâinatın Efendisini kendine örnek almıştır. O eşsiz terbiyenin eseri olarak Hz. Ali, ahlâk bakımından üstün bir seviyeye ulaşmıştır.

Hz. Peygamber, Hz. Ali'yi çok sevmiş, Hz. Hatice annemizden sonra ilk İslâm'ı ona tebliğ etmiştir. Hz. Ali, henüz on yaşında olmasına rağmen, üstün muhakeme gücünü kullanarak Müslüman olmaya karar vermiştir. (İbn Sad, et-Tabakatü'l-Kübra, Beyrut, 1995, III, 22) Hz. Peygamber (s.a.s.) Hz. Ali'yi, kardeşi Caferi diğer çocuklarından hiç ayırmamış, şefkat,

merhamet ve ihsanı ile babalarını aratmamıştır. Hz. Ali, çocukluk döneminden itibaren Hz. Peygamber'i bir gölge gibi takip etmiş, İslâm'ı tebliğ ettiği sıralarda hep yanında olmuş, elinden geldiğince Hz. Peygamber'e destek olmuştur. Hz. Peygamber, sözleriyle de Hz. Ali'yi onurlandırmıştır. Bir hadisinde, kendisi için sevdiği şeyi Hz. Ali için de sevdiğini ve kendisi için hoşlanmadığı şeyden Ali için de hoşlanmadığını buyurmuştur... (Tirmizi, Salat, 209)

Buna ilâve olarak Hz. Peygamber'in hicretin ilk aylarında Mekke'den hicret edenlerle, Medineliler arasında yakınlık ve dayanışma sağlamak amacıyla kurduğu kardeşlik akdi sırasında,

“Sen dünyada ve âhirette benim kardeşimsin.” buyurarak, Hz. Ali'yi kendisine kardeş kabul etmesi, “Ben kimin dostu(mevlâsı) isem, Ali de onun dostudur.” (Tirmizi Menakıb, 21) buyurması, Müşriklerin, Hz. Peygamber'i öldürme kararı verdikleri hicret gecesinde, hayatını tehlikeye atarak geceyi onun yatağında geçirmesi, Hz. Ali ile aralarındaki münasebeti, nübüvvet yakınlığı hariç, Hz. Musa ile Hârun yakınlığına benzetmesi (a.g.e., III, s. 23), evlenmeden önce onun, Hz. Peygamber'e olan yakınlığına dair çok önemli delillerdir.

Evlilik hazırlığı

Hz. Ali ve Fatima birbirlerini çok iyi tanıyorlardı. Çünkü Hz. Ali, çocukluğunu Hz. Peygamber'in yanında geçirmişti. Hz. Fatima kendisine evlilik teklif edildiğinde 15 yaşlarında idi. Talipliler sadece Peygamber'in kızı olmasından dolayı talip olmamışlardı. O, evlenilecek hanımefendi adayları içerisinde en ideal

özelliklere sahipti. Bu yüzden ona talip olanların sayısı oldukça fazla idi. Hz. Peygamber yaş, soy ve kültürel denkliliği göz önüne alarak taliplileri nazikçe reddediyor, biricik kızı için en uygun damat adayını bekliyordu. Çünkü eşler arasında iyi bir uyum olabilmesi için evlilik, dengi dengine olmalıydı. Hz. Peygamber (s.a.s.) Hz. Ali'yi damat olarak gönlünden geçirmiyor değildi. Hatta bir gün Hz. Peygamber'in: “Rabbim! Kızıma hayırlı bir kismet nasip et. Amcam oğlu Ali ne güzel bir eştir onun için.” dediği rivayet edilir. Sahabi arasında da: “Her halde Hz. Peygamber (s.a.s.), Hz. Ali'nin talip olmasını bekliyor” şeklinde de konuşmalar başlamıştı. Hz. Ali, Hz.

Fatıma'yı arzu ediyor, fakat bir türlü kendinde cesaret bulup arzusunu iletemiyordu. (Bkz. a.g.e, s. 19)

Hız. Ali, günlerden bir gün -muhtemelen M. 624 mayıs- cesaretini toplayarak, Hız. Fatıma'yı istemek üzere, Hız. Peygamberin huzuruna çıktı. Durumun çok nazik ve özel bir konu olduğunu anlayan Hız. Peygamber "Bir ihtiyacın, bir arzun mu var ey Ali?" sorusuna, Hız. Ali'nin yine heyecandan cevap vermemesi üzerine: "Sen Fatımayı istemek üzere geldin" buyurdu. Hız. Ali, sadece "evet" diyebilirdi. Hız. Peygamberin cevabı: "Merhaben ve ehlen" oldu. Bu sözler Hız. Peygamberin bu evliliği onayladığı anlamına geliyordu. Daha sonra Hız. Peygamber mehir konusunu da konuştuktan sonra, bu teklifi Hız. Fatıma'ya ulaştırdı. Hız. Fatıma'nın cevabı o günün âdeti üzere susmak şeklinde oldu. Hız. Fatıma'nın evlilik konusunda rızasının alınması, o günkü toplumda görülmüş bir durum değildi. Bu arada Hız. Fatıma'nın gözlerinden, çok sevdiği babasından ayrılacağından dolayı yaşlar boşaldı. (İbn Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübra, VIII/20; Bk: Nesâi, Nikah 31,32)

Hız. Ali zengin bir kimse değildi. Elinde Bedir ganimetlerinin taksimi sırasında, Hız. Peygamber tarafından verilen bir zırh vardı. Bu zırh satılarak düşün hazırlıkları başladı. Nikâh ilân edildi. Misafirler için gül suyu, hurma ve bal şerbeti hazırlandı. Davetliler toplanınca, Hız. Peygamber (s.a.s.) ilk sözü alarak, evlilik konusunda veciz bir konuşma yaptı. Davetliler nikâha şahit tutularak, dört yüz dirhem gümüşün mehir olarak belirlenmesi ile nikâh kıyıldı. Nikâhın sonunda Hız. Peygamber (s.a.s.), evliliğin hayırlı uğurlu, doğacak nesillerin necip olması için duada bulundu. (a.g.e., III, s. 23) Hız. Ali de Hız. Peygamber (s.a.s.)'e, kerimesi Fatıma'yı kendisine nikâhlama lütfunda bulunduğu için şükranlarını arz etti. Tören bittikten sonra misafirlere hurma ve bal şerbeti ikram edildi.

Davetliler dağıldıktan sonra Hız. Peygamber (s.a.s.) nikâhın tamamlandığını haber vermek üzere kızının yanına gitti. Hız. Fatıma'yı karşı-

Onların kurdukları yuvada, sevgi ve saygı vardı. Onlar hayatı paylaşan iki ortaklıklar. Hız. Ali salih; Hız. Fatıma da salih idi. Mutluluğun anahtarı bu özelliklere sahip olmaktaydı.

sında görür görmez gözleri yaşardı. Bu durum, kızının mürüvvetini görmesinden ve çok sevdiği eşi Hız. Hatice'nin, bu mürüvete kavuşamamasından dolayı idi.

Verilen mehirle ev hazırlıkları başladı. Ev için bir sedir, bir yün yatak, minder, kilim, yatak örtüsü ve elbise satın alındı. Bu eşyalara Hız. Fatıma'nın çeyizi de katıldı. Hız. Fatıma'nın çeyizi; kadife örtü, içi hurma lifleriyle doldurulmuş deri yastık, iki el değirmeni ve deriden yapılmış iki su kabıdır. Bu eşyalar, o zaman için bile oldukça sade idi. Zira bu evlilikte maddî şeyler öncelikli kılınmamış, saadetli yuvanın külfetsiz bir biçimde kurulması amaçlanmış, Sevgili Peygamberimizin, "Evliliğin en iyisi, en kolay olanıdır." (Ebu Dâvud, Nikâh, 32, hadis no: 2117) hadisi prensip edilmiştir. Ayrıca bu alınan eşyaların üzerine de başka eşyalar ilâve edilmemiştir. Nitekim Hız. Fatıma'nın ahirete irtihaline kadar bu eşyaları kullandığı rivayet edilir.

Mutlu yuvada beraberlik

Onların kurdukları yuvada, sevgi ve saygı vardı. Onlar hayatı paylaşan iki ortaklıklar. Hız. Ali salih; Hız. Fatıma da salih idi. Mutluluğun anahtarı bu özelliklere sahip olmaktaydı. Onların evi ilim meclisi idi. Evde Kur'an okunur, hadisler müzakere edilirdi. Hız. Ali'nin, eşi Hız. Fatıma'dan rivayet ettiği hadisler bunun ifadesidir. (bkz. TDV, İslâm Ansiklopedisi, "Ali" md. II, 371-375)

Onlar ibadete çok düşkün idiler. Fırsat buldukça nafil oruç tutarlardı. Hız. Aişe annemizin, Hız. Ali'nin ibadet hayatını anlatan şu sözü bunu teyit etmektedir: Hız. Aişe (r.a)'ye: "Hangi kadın Resûlullah aleyhissalâtu vesselâm'a daha sevgili idi?" diye soruldu: "Fatıma!" dedi. "Ya erkeklerden?" dendi. "Fatıma'nın kocası! Zira bildiğim kadarıyla Ali de çok oruç tutar, çok namaz kılar" (Tirmizi, Menakıb, H.No: 3873) buyurdu. Hız. Peygamber (s.a.s.) bu güzel özellikleri bu saadetli yuvada gördükçe sevinir, kızı

Hız. Fatıma'yı ayakta karşılar, elini tutarak yaknaklarından öper iltifat ederdi. (Müslim, Fezailü's-sahabe, 98)

Hız. Ali örnek bir aile reisi idi. Eşi ve çocuklarına karşı oldukça merhametli idi. Hız. Ali ticaret yapıp dünya malı biriktirme yerine ilâhî sırlar hazinesi olan vahye katiplik yapıyor, gününün büyük bölümünü Hız. Peygamberle beraberliğe ve İslâm'a hizmete vakfediyordu.

Hız. Ali'nin geliri sadece ordu hizmetlerindendi. Ancak bu ücret, alelâde bir işçinin ücretinin altındaydı. Ailenin ekonomik durumu iyi olmamasına rağmen, Hız. Ali ve Hız. Fatıma cömert idiler. Bollukta ve darlıkta mal ve paralarını fakirlerden esirgememişler, bunları hep Allah rızası için sarf etmişlerdir. "Mallarını gece ve gündüz, gizli ve açık harcayan kimseler..." (Bakara, 274) ayetinin, Hız. Ali ve değerli eşi hakkında indiği rivayet edilir. (Maverdi, en-Nüket, 1/347)

Bu saadetli yuvanın en büyük destekçisi Hız. Peygamber idi. Zira Hız. Peygamber, kızını evlendirmekle ondan kopmadı, her fırsatta bu mutlu yuvayı şenlendirir, hem kızına hem damadına beslediği derin sevgisini ifade eder, onların arasına oturur, sohbet eder, nasihatlerde bulunur, onları hayra yönlendirirdi. Hız. Ali ve Hız. Fatıma arasında iş bölümünü bizzat kendisi yapmıştı. Cahiliye geleneğinde ağır işlerde ezilen kadınların aksine, Hız. Fatıma sadece evin iç işlerinden, Hız. Ali de dış işlerinden sorumlu idi.

Eşler, birbirlerine son derece güven duyuyor, hayatın acı tatlı günlerinde birbirlerine destek oluyorlardı. Yeri geldiğinde Hız. Ali ev işlerinde Hız. Fatıma'ya yardımcı oluyordu. Eve su taşımak, pazar alışverişini yapmak, ağır yükleri kaldırmak, Hız. Ali'nin görevi idi.

Bir gün el değirmeninden un öğütmekten usanan Hız. Fatıma ve kuyudan su çekmekten yorulan Hız. Ali, Hız. Peygambere gidip, ev işlerinde kendilerine yardımcı olacak Medine'ye yeni gelen bir esir istediler. Hız. Peygamber (s.a.s.) da esiri, mescidde yatıp kalkan fakir Müslümanların ihtiyaçlarını karşılamak üzere

satacağını, bu sebeple kendisine bir hizmetçi veremeyeceğini, buna karşılık yatağa girdiklerinde otuz üçer defa sübhanallah, elhamdülillah, Allahüekber demelerini ve bunun istediği hizmetçiden kendileri için daha hayırlı olacağını söyledi. (Buhari, Fezailü Ashabin-Nebi, 9) Onlar da bu öğüdü yerine getirdiler. Saadetli yuvalarında sade yaşayışa devam ettiler.

Hız. Ali ve Fatıma annemizin evlilikleri sırasında, ufak tefek birkaç tatsız olaydan bahsedilir. Bu tatsız olay büyümeden ve Hız. Peygamber (s.a.s.)'in araya girmesi, Hız. Fatıma'ya öğütte bulunması neticesi, kırgınlıklar tatlıya bağlanmıştır. Hız. Ali de eşini hiçbir şekilde üzmemeyeceğinin sözünü vermiştir. (Buhari, Edep, 113, İstî'zan; İbn Hacer, el-İsabe, VIII, 59)

Hız. Ali eşine sadıktı. Dönemin şartları gereği birden fazla kadınla evlenmek mümkün iken o evlenmemiş, Hız. Fatıma'ya ölünceye değin sadık kalmıştır. Hız. Ali'nin Hız. Fatıma annemizin ölümü sebebiyle, Sevgili Peygamberimizin manevî huzurunda, eşi için söylediği şu sözler, ona duyduğu derin sevgiyi göstermektedir: "Selâm olsun sana civarına inen, sana pek çabuk kavuşan kızından yâ Resûlullah.

Senin seçilmiş kızından ayrıldığımdan dolayı sabrım azaldı, kudretim kalmadı yâ Rasûlullah.

Ancak senden ayrılmam, senin vefâtını görmem, çok daha büyük bir acıydı; ona sabrettikten sonra buna da sabretmem gerek. "Gerçekten de biz Allah'ınız ve gerçekten de O'na kavuşacağız". (Bakara, 151)

Emanetin benden alındı; bana verdiğin, elimden çıktı. Fakat Allah, beni de senin bulunduğu yurda alıncaya dek, derdim sürüp gidecek; gecelerim uykusuz olarak sabahı bulacak." (Nehcu'l Belaga, (Şerh, Muhammed Abdüh) I, 261)

Hız. Ali ile Hız. Fatıma'nın, Hasan, Hüseyin, Muhsin, Ümmü Gülsüm ve Zeyneb adında üçü erkek, ikisi kız beş çocuğu oldu. Çocuklarının her birini İslâm ahlâkı ile yetiştirdiler. Tarih, onların yetiştirdiği nesle tanıktır. Bu mutlu yuva, mutlu beraberlik hepimize örnek olsun.

Hz. Hüseyin'in ŞEHÂDETİ

Dr. Ömer Menekşe
Derleme ve Yayın Şubesi Müdürü

"Kurretü'l-ayni habîb-i
kibriyâsın ya Hüseyin

Nûr-i çeşm-i şah-ı mer-
dân murtazâsın ya Hü-
seyin

Hem ciğerpâre-i Zehra
Fatıma hayrû'n-nisa

Ehl-i beyt-i murtaza Âl-i
abâsın ya Hüseyin." (Türk
Musikisi Klâsiklerinden, ilâhiler,
İstanbul Konservatuarı Neşriyatı, İstanbul, 1933, II, 62)

Hazret-i Hüseyin... Hazret-i Ali ile Hz. Fatıma'nın
küçük oğlu;

Rasulullah (s.a.s) Efendimizin kendisiyle oyun oynadığı, kucağına alıp okşayıp sevdiği, hatta secde de iken sırtına bindiğinde ininceye kadar secdede beklediği (Nesai, İftitah, 82; Ahmet b. Hanbel, Müsned III, 493-494, 6, 99) sevgili torunu... Peygamberimizin, ağabeyi Hasan'la beraber dünyanın iki çiçeği, ahirette de, "cennet çocuklarının efendileri" diye övdüğü (Buhârî, Menakıb, 22) ve "Allah'ım, ben onları seviyorum, Sen de sev!" diye haklarında dua ettiği, (Tirmizî, Menakıb, 31) adını bizzat kendisinin koyduğu ciğerpâreleri... Sokakta oynarken görüp de hızlıca arkasından yaklaşıp kendisiyle kovalamaca oynadığı, yakalamaya çalıştığı, yakalayınca da yüzünü okşayıp yanaklarından öperek sevdiği göz nuru...

İki Cihan Güneşi Efendimizin şefkat ve merhamet pınarından doyuya içerek büyüyen, dedesinin yanından hiç ayrılmayan, onun mübarek dizlerinde oturarak, onun sevgi dolu gönlünden feyizler alarak yetişen Hz. Hüseyin...

Hz. Hüseyin, yedi yaşında dedesini, sekiz yaşında da annesini kaybetti. İlk eğitimini Allah'ın Elçisi'nden aldı. Daha sonra babasının gözetiminde Ebu Abdurrahman es-Sülemî tarafından, Medine Mes-

cidi'nde diğer çocuklar ile birlikte kıraat okudu. Babasından, da fıkıh dersleri aldı. Bu gayretlerin sonucunda bir fıkıh ve hadis alimi olarak yetişti. İlimle uğraşıyordu. Yaşı da ufaktı. Onun için ilk iki halife döneminde cereyan

eden olayların hiçbirinde yer almadı. Fakat Hz. Osman dönemindeki fetih hareketlerinde kardeşi ile birlikte bir nefer olarak yer aldı. Ayrıca Hz. Osman'ın asiler tarafından kuşatılması hadisesinde, ağabeyi Hasan ile birlikte onu korumak amacıyla kapısında günlerce nöbet tuttu.

Babası Hz. Ali'nin halifeliği döneminde onunla beraber bütün siyasî hadiselerde yer alan Hz. Hüseyin, babasının vefatından sonra, ağabeyi Hz. Hasan'a biat etti.

Hz. Hasan'ın hilâfeti Muaviye'ye devretmesinden sonra Medine'ye yerleşti ve Muaviye'nin ölümüne (60/680) kadar hiçbir siyasî hâdisede yer almayıp, kendisini ibadet ve ilme verdi. Hz. Hasan'ın (49/669) vefatından sonra, Kûfelilerin Muaviye'ye isyan etmesi için yaptıkları baskılara direndi, Muaviye'ye yaptığı biatı bozmayı reddetti. Muaviye'nin ölmeden önce oğlu Yezid'i vâliht ilân etmesi, Hz. Hüseyin'in hayatında bir dönüm noktası oldu.

Hilâfetin saltanata dönüşeceğini gördüğü için, Muaviye'nin bu uygulamasını şiddetle eleştirdi ve tüm baskılara rağmen Yezid'e biat etmeyi reddetti. 60/679 yılının Recep ayında Muaviye'nin ölmesi, bu baskıları dayanılmaz hâle getirince, Medine'yi terk edip Mekke'ye doğru yola çıktı.

Hz. Hüseyin'in Yezid'e biat etmeyip, Mekke'ye gittiği haberini alan Küfe'nin ileri gelenleri, onu hilafete getirmek için kendisine davet mektupları yazdılar. Küfe kenti, Hz. Hüseyin'in askerî destek bulabileceği en önemli kentlerden biri idi. Ancak Hz. Hüseyin, babası Hz. Ali ve ağabeyi Hz. Hasan'ı yalnız bırakan Küfelilere çok fazla güvenmiyordu. Bunun üzerine, durumu yerinde incelemesi için amcasının oğlu Müslim b. Akil'i bu şehre gönderdi. Küfe'ye gelen Müslim, Hz. Hüseyin adına 18.000 kişinin biatını alınca, kendisine haber gönderdi ve bir an önce Küfe'ye gelmesini istedi. Hz. Hüseyin, Müslim tarafından gönderilen bu haberlerden sonra, Küfe'ye gitmek üzere hazırlanmaya başladı ve hicri 61/680 yılı, Zilhicce ayının üçüncü günü Küfe'ye hareket etti.

Hz. Hüseyin'in Küfe'ye gelmek üzere yola çıktığı, halkın önemli bir kısmının kendisine biat ettiği haberi Küfe valisi Nu'man b. Beşir'e ulaştınca, vali buna sevinmemekle beraber, ciddi bir önlem almak için de harekete geçmedi. Çünkü o, Hz. Peygamberin torunu Hüseyin'e karşı gelişecek bir hareketin içerisinde yer almak istemiyordu. Bunu fark eden Emevî taraftarları, durumu Emevî halifesi Yezid b. Muaviye'ye bildirdiler. Yezid, Nu'man b. Beşir'i valilikten aldı ve yerine Basra valisi Ubeydullah b. Ziyad'ı atadı. Hiç zaman kaybetmeden Basra'dan Küfe'ye hareket eden Ubeydullah, önce Küfe'deki Hz. Hüseyin taraftarlarını sindirmek için harekete geçti ve Hz. Hüseyin adına Müslim b. Akil'e destek veren grubu dağıtmaya çalıştı. Ubeydullah b. Ziyad ve Küfe'nin ileri gelenleri bu insanları, Suriye'den gelmekte olan askerler ve aldıkları yardımların kesilmesi ile tehdit ettiler. Müslim b. Akil ve Hz. Hüseyin'e verdikleri desteği çekmeleri durumunda, kendilerine yapılmakta olan ekonomik teşviklerin artırılabileceği vaadinde bulunca halk dağıldı. Halkı dağıtmayı başaran Ubeydullah b. Ziyad, Hz. Hüseyin adına biat toplamakta olan Müslim b. Akil ile onu koruyan Hani b. Urve'yi yakalatarak öldürdü.

Küfe'ye gitmek için yola çıkmış olan Hz. Hüseyin, es-Sa'lebiyye'ye geldiğinde, Küfelilerin biatlarından caydığını ve Müslim b. Akil ile Hani b. Urve'nin öldürüldüğünü öğrenince geri dönmek istedi. Fakat bu defa da Müslim b. Akil'in çocukları ve kardeşlerinin ısrarı üzerine yola devam etmeye mecbur oldu. Bu arada taraftarlarına isteyenlerin aynlabileceğini söyledi, onlar da ayrıldılar; yanında sadece aile fertleriyle birlikte yaklaşık yetmiş kişi kaldı. Böylece sayısı azalan kabile, 2 Muharrem 61'de Kerbelâ'ya vardı.

Küfe valisi Ubeydullah'ın emriyle kabileyi uzun süredir 1.000 kişilik kuvveti ile gözetlemekte olan Hür b. Yezid, Hz. Hüseyin'in Kerbelâ'ya ulaştığını

valiye bildirdi, o da kafilenin sarp ve müstahkem yerlere sığınmasına engel olunmasını, susuz ve savunmasız bir yerde konaklamaya mecbur edilmesini istedi. Re'y valiliğine getirilen Ömer b. Sa'd b. Ebu Vakkas'a da ordusuyla Hz. Hüseyin'in üzerine yürümesini emretti. Ömer b. Sa'd, Hz. Hüseyin'e uygulanmakta olan ablukayı daha da daralttı. Direnişini kırmak için, Fırat nehrinden içme suyu almalarına dahi müsaade etmedi. Hz. Hüseyin, Küfe'ye giremeyeceğini anlayınca şu üç öneride bulundu:

1. Geldiği yere geri dönmesine müsaade edilmesi,
2. Şam'a halife Yezid'e giderek, onunla görüşmesine izin verilmesi,

3. Hindistan'a yapılması düşünülen fetihlere, bir nefer olarak katılmasına müsaade edilmesi.

Hz. Hüseyin'in bu istekleri, Ömer b. Sa'd tarafından Ubeydullah'a iletildi. Ancak o, bu şartlardan hiçbirini kabul etmedi ve Hz. Hüseyin'in hiçbir şart ileri sürmeden kendisine biat etmesini, aksi takdirde öldürülmesini emretti.

Netice olarak, Yezid b. Muaviye'ye biat etmeyi reddeden Hz. Hüseyin 61/680 yılında Ömer b.

Sa'd komutasındaki ordu tarafından, Ubeydullah b. Ziyad'ın emriyle, beraberindeki yetmiş iki kişi ile birlikte Kerbelâ'da şehit edildi. (Ethem Ruhi Fiğlalı, "Hz. Hüseyin", DİA., XVIII, 518-521; Ayrıca bk. M. Asım Köksal, İslâm Tarihi, Hz. Hüseyin ve Kerbelâ Faciası, Ankara, 1979)

Yıllardan 680... aylardan Muharrem...

"Yıllar geçiyor ki ya Muhammed,
Aylar bize hep Muharrem oldu.
Akşam ne güneşli bir geceydi,
Eyvah o da leyl-i mâtem oldu. "

Mehmet Akif doksan sene önce yazdığı, "Pek Hazin Bir Mevlid Gecesi" isimli şiirine bu beytler ile başlamıştı.

Muharrem ... hüznün gecesi... Kerbelâ... Hz. Hü-

seyin'in şehâdeti...

Onun siyasî ihtiraslar uğruna acımasızca şehit edilmesi, Peygamberimizi ve onun Ehl-i Beytini seven müminleri derinden yaralamış, inanan kalpler incinmiş, asırlar geçse de gözyaşları dinmemiştir...

Fırat'ın yanı başında... Suyun akış sesini duyup dururken... Kuşatılmışlık içinde susuzluk çeken mazlum bir kabile... Hz. Peygamber'in torunu Hz. Hüseyin ve yakınları... Kadınlar, çocuklar... Bir şiddet günü ki, asırlardır yürek kanatır.

Aylar ve yıllar geçtikçe daha çok yaktı bağırları Hz. Hüseyin'in aşkı... Çocuklara, ona olan sevgiyle Hüseyin adı verildi. Ve onun kan damlalarıyla sulanan topraklarda insanlar mekân tutmaya başladılar. Çöller hayat buldu, Hüseyin aşkıyla yeşillendi, imar oldu. Çöl ile birlikte gönüllerdeki sevgi de çoğaldı ve Kerbelâ önce bir kasaba, sonra Hüseyin sevgisiyle ruh ve kültür oldu. O aşk ki, Kerbelâ'nın taşına, tuğlasına şekil verdi, kubbesine yapısına estetik oldu. Meşhedü'l-Hüseyin'e Mimar Sinan'ın usta çizgileri ve Matrakçı Nasuh'un bakışı yansıdı... Camisini, Sultan III. Murat'ın valisi Ali Paşa yaptırdı, türbesini Necip Paşa eliyle Sultan Abdülmecid onarttı. "Hadikatü's-Suadâ" adıyla kitabını Fuzulî yazdı, ağıtını Kâzım Paşa...

"Yârân olup serâpâ mest-i mey-i şehâdet
Meydanda kaldı tenhâ ol mihr-i evc-i hâcet
Bu hâl olup adûya sermâye-i cesâret
Etrafın aldı birden ol kavm-i pür-dalâlet

Yetmiş iki yerinden mecrûh olup nihayet
Bundan ziyade harbe Hak vermeyip icâzet
Düştü Hüseyin atından sahrâ-yı Kerbelâ'ya
Cibrîl var haber ver Sultân-ı Enbiyâya."

(Bütün dostları birer birer şehitlik şerbetiyle kendinden geçmişlerdi. Hâcet göğünün güneşi (Hz. Hüseyin) savaş meydanında tek başına mücadele etmedeydi. Hasımları onun bu yalnızlığından cesaret alarak, birden etrafına üşüşüp kılıç üşürmeye başladılar. Tam yetmiş iki yerinden yaralanmış, gücü kesilmişti. Allah, daha fazla vuruşmaya müsaade etmedi ve sevgili kulunu çekti yanına. Cebrail.. Var Nebiler sultanına tez haber ulaştır ki, Hüseyin atından düştü, bedeni Kerbelâ toprağına bulandı.)

Hz. Hüseyin şehit oldu... Onun şehadetini anlatan, bu hüznü dile getiren, Ehl-i Beyt sevgisi ile dolu gönüllerden süzülüp gelen duyguların kağıda dökülmüş manzumeleri olan, "Maktelü'l-Hüseyin" adında nice mersiyeler yazıldı. (Bkz. İlyas Üzüm, "Hz. Hüseyin", DİA., XVIII, 522-524; Mustafa Uzun, "Kerbelâ", DİA., XXV, 274,275; Şeyma Güngör, "Maktelü'l-Hüseyin", DİA., XXVII, 456-457) Gözyaşını kullar döktü ve kumlar kuruttu...

Şimdi yıllardan 2005 ve aylardan yine Muharrem... Kerbelâ'da yine kan var, Kerbelâ'da göz yaşı... Yetim çocuklar... Irak kan gölü...

"Âb-ı rûy-ı Habîb-i Ekrem için
Kerbelâ'da revan olan dem için
Bakma ya Rab bizim günahımıza
Nazar et, can u dilden âhımıza "

(Sultan Murad Hüdavendigâr)

Ya Rab!... Sevgililer sevgilisinin yüzü suyu adına...

Kerbelâ'da akan kanlar adına...

Ya Rab!... Bakma sen günahımıza...

Belki candan ve gönülden ettiğimiz âhlara göre değerlendir bizi.

S.Emin Arvas
Uzunköprü İlçe Müftüsü

Osmanlıda EHL-İ BEYT SEVGİSİ

Hemen hemen bütün İslâm ülkelerinde tarih boyunca, Hz. Peygamber'in neslinden gelenlere azamî hürmet ve tazim gösterilmiştir. (Pa-

kalın, Mehmet Zeki, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, İstanbul 1971, "Nakîbü'l-Eşrâf" md.s.647) Özellikle Müslüman Türklerin hâkimiyeti altında olan memleket ve bölgelerde, bu hürmet ve tazim çok daha samimi ve ileri boyutta olmuştur. Öyleki Mekke ve Medine halkından olup ta Türk illerine gelmiş olan, ancak Ehl-i Beyt'e neseben irtibatı olmayanlara dahi; Resûlullah'ın doğup büyüdüğü, İslâm dinini tebliğ buyurduğu ve aynı zamanda kabrinin de bulunduğu o kudsî toprakların halkından olmaları dolayısıyla hürmet ve alâka göstermede kusur etmemişlerdir. (Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, Mekke-i Mükerreme Emirleri, Ankara 1984, s. 4)

Osmanlıların, Ehl-i Beyt'e ve ilim ehline gösterdikleri saygı ve ilgiden dolayı, hemen hemen bütün İslâm beldelerinden birçok Seyyid-Şerîf ve nice mümtaz ilim ehli kendi memleketlerini bırakıp, Osmanlıların hakimiyeti altında olan bölgelere hicret etmişlerdir. Osmanlılar, idarecileriyle ve tebasıyla bu şanlı muhacirlere maddî ve manevî her türlü yardı-

mı yapmış ve samimi alâka ve hürmeti göstermişlerdir.

Ehl-i Beyt'e gösterilen bu tazim ve ikram sebebiyle, Müslüman memleketlerde bulunan Ehl-i Beyt mensuplarına mahsus bazı özel kâideler konmuş, teşkilâtlar kurulmuş, onlara reis tayin edilmiş ve vergiden muaf tutulmuşlardır.

Anadolu Selçukluları ve sonrasında Osmanlılar, selef-i salihin'in yolunu takip ederek Ehl-i Beyt'i, risalet ağacının semeresi ve Resûlullah'ın ümmetine emaneti olarak kabul etmişlerdir.

Bu çerçevede özellikle Osmanlılar, çeşitli müesseseler, özel kanun ve uygulamalar ile Peygamber nesline tarihte eşine ender rastlanan bir muhabbet ve alâkayı göstermişlerdir.

Osmanlı devleti kurulduktan sonra, daha önceki Müslüman Türk devletlerinde olduğu gibi Ehl-i Beyt mensupları için, izzet ve şereflerini muhafaza, haklarını ve itibarlarını koruma gayesi ile özel teşkilatlar kurulmuş ve husûsî kâideler konmuştur. (Uzunçarşılı, a.g.e., s. 4) Bu teşkilatların başında "Nakîbu'l-Eşrâf" müessesesi gelmektedir. Şimdi bu müessese hakkında kısaca bilgi verelim.

Nakîbu'l-Eşrâf teşkilâtı

Nakîbu'l-Eşrâf, Hz. Peygamber'in neslinden gelen seyyid ve şeriflerin amir ve reisi olup, Osmanlı ülkesindeki seyyid ve şeriflerin nezâreti ile onların şecerelelerini kayıt ve zabt eden, seyyid veya şeriflerden olan görevliye denir. Nakîbu'l-Eşrâf devlet merkezinde otururdu. Kasabalarda aynı sülaleden gelen ve Nakîbu'l-Eşrâf'a vekâlet eden Nakîbu'l-Eşrâf kaymakamları vardı. Bunlar seyyid ve şeriflerin işlerine bakarlar, doğumları kaydederler, ahlâka aykırı hareket etmelerini önlemeye çalışırlar, aykırı hareket edenleri cezalandırırlardı. Haklarını korur, fey ve ganimetten kendilerine ait hisseyi alıp aralarında dağıtırdı.

Kısacası Nakîbu'l-Eşrâf, seyyid ve şeriflere her yönden yardımcı olur, onları muhafazaya gayret gösterirdi. Peygamber sülâlesinin umumî bir vasîsi hükmünde idi. Nakîbu'l-Eşrâf müessesesinin en belirgin ve başta gelen görevi, Hz. Peygamber'in neslini kayıt altına almak ve dolayısıyla bu şerefli nesli tespit ve tescil etmektir. (Pakalın, a.g.e., s. 647; Uzunçarşılı, a.g.e., 4-5)

Tarihte neseplerin tespitine ihtiyaç duyan ve bunu ilk uygulayan Hz. Ömer (r.a.) olmuştur. Bu gaye ile hicrî 20 yılında oluşturulan divanlara (nüfus kütükleri) Hz. Ömer, ilk sırada Hz. Peygamber'in akrabalarını kaydettirmiştir. (Suyutî, Târihu'l-Hulefa, Kahire, 1963, s. 23,137,143) Bu divanlar devlet tarafından ve resmî devlet memurları vasıtası ile yapılan güvenilir şecerelelerdir. Diğer halifeler döneminde de Hz. Ömer'in oluşturduğu bu divanlar esas alınmış, buna göre maaş ve yardımlar dağıtılmıştır. Hatta Hz. Ali bizzat Hâşimîler'in ganimet paylarını dağıtma görevini üstlenmiştir. (Ebû Dâvud, Harac, 20; Yavuz, "Ganimet" md., DİA, XIII, 353; Sarıçık, Murat, Kavram ve Misyon Olarak Ehl-i Beyt, İstanbul, 1997, s. 188)

Bu itibarla Ehl-i Beyt mensuplarının işleri ile ilgilenen ilk resmî görevli Hz. Ali olmuştur.

Nakîbu'l-Eşrâf müessesesi ilk olarak Abbâsi Devleti'nde Halife el-Mütevekkil devrinde (m.847) tesis edilmiştir. Nakîbu'l-Eşrâf olan zevat yüksek devlet memurları sayıldıklarından tayinleri bizzat halife tarafından yapılıyor ve tayin emrinde onların yüceliğine münasip tazim ve hürmet ifadeleri kullanılıyordu. (Sarçık, a.g.e., s. 189)

Osmanlıların, Ehl-i Beyt'e ve ilim ehline gösterdikleri saygı ve ilgiden dolayı, hemen hemen bütün İslâm beldelerinden birçok Seyyid-Şerif ve nice mümtaz ilim ehli kendi memleketlerini bırakıp, Osmanlıların hakimiyeti altında olan bölgelere hicret etmişlerdir.

Nakibu'l-Eşraf'lık makamı, gördüğü vazifenin şerefinden dolayı, en yüksek makamlardan sayılır ve halifeden sonra gelirdi. Bu sebeptendir ki, Abbasî Halifesi Kadir Billah zamanında Nakibu'l-Eşraf olan eş-Şerifü'r-Radi, halifeye hitaben yazdığı bir şiirde:

"Aramızda bir fark var ise, o da sen halifesin ben değilim. Başka cihetlerden birbirimizden farkımız yok" demişti.

Halifeler tarafından Nakibu'l-Eşraflara yazılan ferman ve beratlarda, bu makamın kadir ve kıymetine mütenasib tazimkâr sözler kullanılırdı. Sikâyet (Zemzem dağıtma vazifesi) ve divan-ı mezalim (adalet divanı) reisliği gibi yüksek memuriyetler verilirdi. (Pakalın, a.g.e., s. 647)

Osmanlı devletinde Nakibu'l-Eşraf makamı, hicrî 802 Ramazan ayında Sultan Yıldırım Bâyezid zamanında tesis olundu. İlk olarak Emir Buhârînin talebelerinden aslen Bağdatlı olan Seyyid Ali Natta' bin Muhammed ismindeki Hz. Peygamberin neslinden gelen bir zat, Osmanlılarda Nakibu'l-Eşraf olarak tayin edilmiştir. (Uzunçarşılı, a.g.e., s. 9)

Osmanlılar zamanında Nakibu'l-Eşraf'a pek ziyade hürmet ve alâka gösterilirdi. Merasim esnasında devlet ricalinin önünde olurdu. Padişaha kılıç kuşatanlar olduğu gibi müstecabü'd-da've (duası kabul edilen) sayıldıkları için dualarının çoğunu Nakibu'l-Eşraf'lar yaparlardı. İkinci Abdülhamit zamanında Nakibu'l-Eşraf'ların ikametleri için Yıldız civarında bir konak tahsis edilmişti. Osmanlı saltanatıyla beraber Nakibu'l-Eşraf'lık da tarihe karışmıştır. (Pakalın, a.g.e., s. 468)

Nakibu'l-Eşraf'ların ilmiye sınıfından tayin edilmeleri sebebiyle, bunların içinde Kadılık veya Kazaskerlik edenler ve hatta Şeyhülislâm olanlar da vardır. (Uzunçarşılı, a.g.e., s. 11)

Nakibu'l-Eşraf teşkilâtının başlıca görevleri:

1. Seyyid ve şeriflerin doğum ve ölümlerini kaydetmek ve bu suretle Ehl-i Beyt silsilesinin tespit ve tescilini yapmak. Bu şekilde hem bu pâk neslin bilinip tanınması sağlanıyor, hem de

bu nesilden olmadığı hâlde, kendilerini seyyid veya şerif olarak tanıtan art niyetlilerin çıkması da önlenmiş oluyordu. Bunun üzerinde titizlikle durularak hem nesepler muntazaman tespit edilmiş, hem de sahte seyyidlik önlenerek, herhangi bir karışıklığın ve istismarın meydana gelmesine fırsat verilmemiştir. (Uzunçarşılı, a.g.e., s. 9,11; Sancık, a.g.e., s. 191)

2. Nakibu'l-Eşraf'ın görevlerinden biri de, seyyid ve şeriflerin mensup oldukları o şerefli nesebe uygun bir tarzda, İslâm'ın edebine yakışır bir şekilde yaşamalarını temine çalışmak ve bu hususta gerekli tedbirleri almaktır. Böylece bu pâk neslin insanlar nezdindeki saygınlıkları muhafaza edilerek, Ehl-i Beyt'e karşı gösterilmesi gereken muhabbetin ve onların hukukunu hassasiyetle gözetme mükellefiyetinin ifasına yardımcı olunuyordu. Yani seyyid ve şeriflerin manevî nüfuzlarını zedeleyecek, itibarlarını zaafa uğratacak hâl ve hareketlerden korunmaları için gereken tedbirleri almak Nakibu'l-Eşraf'ların ve Nakibu'l-Eşraf Kaymakamlarının başlıca görevlerinden idi. (Sabban, Is'afu'r-râğibîn (Nuru'l-Ebsâr hâmişi), Diyarbakır 1987, s. 122, Sancık, a.g.e., s. 191)

3. Seyyid ve şerifleri şerefleriyle bağdaştırmayan uygunsuz kazanç yollarına düşmekten alıkoymak. Kendilerinin hakir görüleceği, haklarının zâyi edileceği işlerde ve iş yerlerinde çalışmalarına engel olmak. Durumlarına uygun kazanç yolları temin etmek.

4. Seyyid ve şeriflerin günah işlemelerine mani olmak, şerî hudutlar içerisinde kalmaları için gerekli tedbirleri almak. Bu şekilde başkalarının onlar hakkında ileri geri konuşmalarına fırsat vermemek ve saygınlıklarının devamını sağlamak.

5. Seyyid ve şeriflerden suç işleyenleri Nakibu'l-Eşraf cezalandırırdı. Nakibu'l-Eşraf'ların konaklarında suçlu olan seyyid ve şeriflerin, hapis ve tevkif edilmeleri için özel ceza evleri vardı. Burada suçlu veya borçlu olup haklarında dava edilenler bulunuyordu. Bu tevkifhaneler Nakibu'l-Eşraf'ın nezaret ve mes'uliyeti altında idi. Seyyidlerden biri ceza görecekti olursa, evvelâ başındaki seyyidlik alâmeti olan yeşil sarık alınır, öpülür ve sonra cezası tatbik edilirdi. Şayet suçlu seyyid idama mahkum olmuşsa, idam ancak Nakibu'l-Eşraf'ın emriyle tahakkuk ederdi. (Sabban, a.g.e., s. 122; Sancık, a.g.e., s. 19)

6. Nakîbu'l-Eşrâf'ların bir görevi de fey ve ganimetlerden Ehl-i Beyt mensuplarına ayrılan hisseyi hak sahiplerine dağıtmaktı. (Pakalın, a.g.e., s. 647)

7. Seyyide kadınların, kendilerine uygun olmayan kimselerle evlenmelerine mani olmak da Nakîbu'l-Eşrâf'ların görevleri arasında idi. Velhâsıl Nakîbu'l-Eşrâf müesseseleri, seyyid ve şeriflerin her bakımdan haklarının zayı olmasını önlemek, izzet ve şereflerine yakışır bir şekilde hayatlarını sürdürmeyi temin gayesiyle faaliyet gösterirlerdi. (Sarıçık, a.g.e., s. 193)

8. Nakîbu'l-Eşrâf'tan sonra seyyid ve şeriflerin en büyük amiri durumunda olan ve "Alem-dâr" ünvanlı zat, muharebe esnasında saraydan çıkarılarak ordu ile beraber gidecek olan "Sancak-ı Şerif"i karşılamakla mükellefti. Sancak-ı Şerif'in gidişi ve gelişinde Nakîbu'l-Eşrâf ile diğer seyyid ve şerifler sancak merasimine iştirak ederek, Sancağ-ı Şerif'in etrafında tekbir alıp salavat getirirlerdi. Ayrıca kanun gereğince Nakîbu'l-Eşrâf, sancağın yakınında yürüyüp, seyyid ve şerifler de Tuğ-i Hümâyûn dışında giderlerdi. (Uzunçarşılı, a.g.e. s. 12)

9- Osmanlı padişahlarının cülûslarında, kanunen ilk önce Nakîbu'l-Eşrâf biât ederdi. Padişahların cülûs merasimlerinde ve bayram tebriklerinde, Nakîbu'l-Eşrâf padişahı tebrik ettiği sırada, padişah hürmeten ayağa kalkar ve divandakiler de alkış tutarlardı. (Uzunçarşılı, a.g.e., s. 12)

10. Nakîbu'l-Eşrâf'ın görevlerinden bir diğeri de; seyyidliği sâbit olanlara "Siyâdet Hüceti" (Seyyidlik Berâtı) vermektir. Yapılan detaylı tetkikler neticesinde, seyyid oldukları kesin olarak tespit edilenler, Nakîbu'l-Eşrâf mahkemesinde, şahitler huzurunda siyâdet hüccetleri verilirdi. Bu tedbir sayesinde, seyyid olan ile olmayanlar kat'î olarak ve resmen belirlenmiş olurdu. (Sarıçık, a.g.e., 191)

Yeşil rengin Ehl-i Beyt'in alâmeti olarak kabul edilmesi

Tarihte ilk olarak yeşil rengin seyyid ve şeriflerin, bir başka ifade ile Hasenî ve Hüseyinîlerin belirgin alâmeti olarak kabul edilmesi, Abbâsî halifelerinden el-Me'mun devrinde başlamıştır. el-Me'mun halife olduktan sonra, kendisinden sonra veliaht olarak, Hz. Hüseyin'in neslinden gelen Ali Rıza bin Musa Kâzım'ı seçmiş ve seyyidlik alâmeti olarak, yeşil sarık ve cübbe tak-

masını emretmiştir. (Suyûtî, a.g.e., s. 307) İşte bundan sonra Müslümanlar arasında, Ehl-i Beyt'den olanların yeşil sarık ve cübbe giyme geleneği yaygınlaşmıştır. Özellikle Osmanlılarda buna çok ehemmiyet verilmiştir.

Bu siyâdet nişânesi, onların Ehl-i Beyt mensubu olduklarının bir sembolü, bir alâmet-i fârikası olmuştur. Bu vesile ile, onların seyyid oldukları hemen anlaşılıyor ve kendilerine gösterilmesi gereken hürmet ve tazimde bulunuluyordu. Aynı zamanda maruz kalacakları uygun-suz hareketleri ve hürmetsizliği önlemede de büyük rol oynuyordu. (Sarıçık, a.g.e., s. 250-51)

Osmanlılarda seyyid ve şeriflere halk arasında "emir" de denilirdi. Ayrıca taktıkları yeşil sarığa da "emir sarığı" adı verilirdi. Nakîbu'l-Eşrâf olanlar, o zaman âlimler tarafından kullanılan ulema kavuğunun üzerine yeşil sarık sararlardı. Aynı zamanda seyyid ve şerifler de yeşil sarık sararlardı. Hatta bu devirde seyyid veya şerif olmadıkları halde yeşil sarık saranlar önce ikâz edilirdi, ikâza rağmen aynı durum devam ettiği takdirde cezâî müeyyide uygulanırdı. (Uzunçarşılı, a.g.e., s. 11)

Seyyidlere maaş bağlanması ve "askerî sınıf" tan sayılmaları

Yukarıda da değinildiği gibi Nakîbu'l-Eşrâf'ın görevlerinden biri de Ehl-i Beyt mensuplarının, şânına yakışır işlerde çalışmalarını temin etmektir. Böyle uygun bir işte çalışma imkânı bulamayan muhtaç seyyidlere Osmanlılarda maaş bağlanırdı. Diğer İslâm ülkelerinde de bu tarz uygulamalar var idi. Muhtaç seyyidlere maaş bağlanmasının önemli sebeplerinden biri, onlara zekât verilmesinin dinen caiz olmasıdır. Bu sebeple sahih şeceresi olan seyyidlere vakıf ve imaretlerden pay verilirdi, devlet hazinesinden maaş bağlanırdı. Ayrıca kendilerine bu hususta yardımcı olunması için berât verilirdi. (Sarıçık, a.g.e., s. 252-55)

Osmanlılarda seyyidlere gösterilen ikram ve hürmetin diğer güzel bir örneği de; seyyidlerin "Askerî Sınıf" tan sayılmalarıdır. Osmanlı sultanlarından I. İbrahim döneminde, h.1055 (m.1645) tarihinde bir Berât-ı Hümâyûnla başta ilim erbabı olmak üzere birçok meslek mensubu ile beraber, seyyidler de "Askerî Sınıf" tan sayılmışlardır. Askerî Sınıfın birtakım ayrıcalıkları vardı. Bunlardan en önemlisi bir kısım vergilerden muaf tutulmaları idi.

Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı Doç. Dr. Fikret Karaman:

“Diyanet İşleri Başkanlığı, sosyal ve hukuk devletinin tabii ihtiyaçları üzerine kurulmuştur.”

Dinin bir ihtiyaç olduğu öteden beri herkesçe kabul edilmektedir. İslâm kültüründe din hizmeti başından beri kendini bu işe adanmış kimseler ve belli kurumlar tarafından yürütülmektedir. Günümüzde toplumun bu ihtiyacı, anayasal bir kuruluş olan Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından karşılanmaktadır. Bu bağlamda, din hizmetlerinin kurumsallığını günümüz şartları çerçevesinde hangi toplumsal dinamikler veya parametreler üzerinden değerlendirmek gerekiyor?

Teşekkür ederim. Sizin de ifade ettiğiniz gibi din; ilk insanla birlikte tarih gündeminde yerini alan bir kurumdur. Yüce Allah onu, insanın yapısına, kendisiyle ilişki kurmaya yöneltecek bir “asli duygu” olarak yerleştirmiştir. Batılı yazar Bonald’ın da dediği gibi “insan her zaman kutsal ve kutsallığı düşünmüştür.” Çünkü dinin hayata yansıyan yüzü olan kutsallık, tarih boyunca yüce ideallerin kaynağı olmuştur. İnsanlığın ruh, karakter, kimlik, kültür ve ahlâk değerlerinin oluşumunda önemli rol oynamıştır. Çünkü dinin ilâhî boyutu yanında; akıl sahibi insanları muhatap alarak, onları her iki dünyada huzura ve mutluluğa ulaştırmak gibi önemli bir hedefi vardır.

Bilim ve tarih ışığında din olgusuna baktığımız zaman onun bir müessese olarak toplumsal hayatta yer aldığını görüyoruz. Bilindiği gibi bu kurumun Osmanlı Devletindeki adı, “Şeyhü’l-İslâmlık”; Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundan sonraki karşılığı ise, “Diyanet İşleri Başkanlığı”dır. Osmanlı devletinin

de bu makamın sosyal statü ve aktivite bakımından önemli bir yeri vardır. Şeyhü’l-İslâmlık, İlmîye sınıfının başı sayılırdı. Bu yüzden padişahlar; Şeyhü’l-İslâmları, 1600 yılına kadar “kayd-ı hayat” ile atamışlardır. Onları ayakta karşılar ve aynı konumda uğurlarlardı. Cumhuriyetin kuruluşundan sonra bu kurum, 3 Mart 1924 tarihinde 429 sayılı kanunla “Diyanet İşleri Reisliği” ismiyle yönetilmeye başlanmıştır. Görev ve fonksiyon itibarıyla, bu iki kurum arasında önemli benzerlikler vardır. Diyanet Reisliği, 23/03/1950 gün ve 5634 sayılı kanun ile bazı yeniliklere kavuşmuş ve ismi “Diyanet İşleri Başkanlığı” olarak değiştirilmiştir. On bir yıl sonra hazırlanan 1961 Anayasası’nda da Genel İdare sınıfı içinde yer almış ve 1965 yılında kabul edilen 633 sayılı teşkilât kanunu ile görev alanı ve bağlı birimler biraz daha detaylandırılmıştır. 1982 Anayasası’nda da yine Genel İdare sınıfı içinde kalması benimsenmiş ve lâiklik ilkesi doğrultusunda bütün siyasî görüş ve düşüncenin dışında kalarak milletçe dayanışma ve bütünleşmeyi amaç edinen bir fonksiyon yüklenmiştir. Bugün 81 yıllık geçmiş olan Diyanet İşleri Başkanlığı, 90 bine yaklaşan kadrosu ile yurt içinde ve yurt dışındaki vatandaş ve soydaşlarımıza din hizmeti sunmaya çalışmaktadır.

Küreselleşme sürecine rağmen 21. asrın başında da dinî değerler, insanın barış, huzur ve mutluluğu için bir ümit kaynağı olmaya devam etmektedir. Şüphesiz ki bu dinlerin Allah katında en son, mükemmel ve evrensel olanı İslâm dinidir. Ne var ki, günümüzde dünyanın bazı bölgelerinde yaşanan

gerilim ve şiddetin din merkezli olduğu imajı verilmektedir. Oysaki din, insanların davranışlarını disipline eden ve mutluluğunu hedef alan yüce değerleri içermektedir. Özellikle İslâm'ın özünde cins, ırk, dil ve sınıf ayrımı söz konusu değildir. Tersine İslâm, bütün insanlığı kucaklayan barış, güven ve huzur merkezli bir dindir.

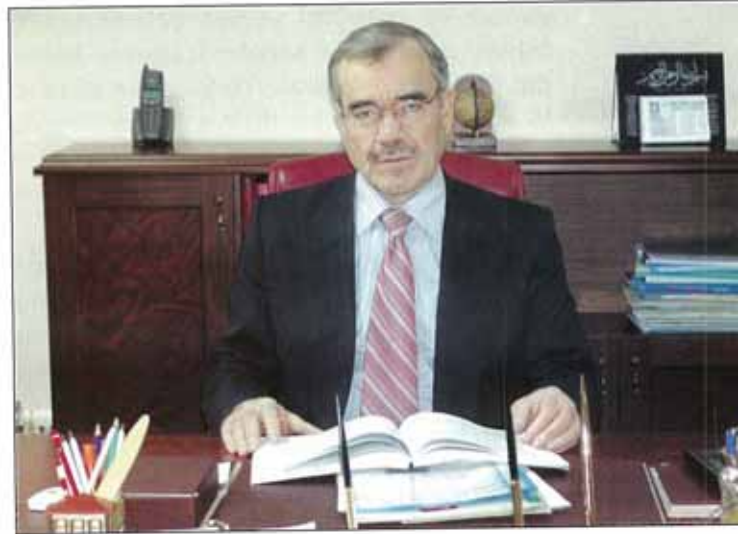
Kanunların, Başkanlığa yüklediği sorumluluklar hangi sosyal şartların gereği olarak ortaya çıkmıştır? Buna bağlı olarak günümüz şartlarının getirdiği yeni sorumluluk alanları var mıdır?

Diyanet İşleri Başkanlığı, yapısı itibariyle bir kamu kuruluşudur. Yani devletin genel idarî yapısı ve organizasyonu içinde yer almaktadır. Cumhuriyet döneminde hazırlanan bütün anayasa metinlerinde; diğer bakanlık ve kurumlarda olduğu gibi, Başkanlığa bağlı bir birim olarak kalması benimsenmiştir. Buna göre Diyanet İşleri Başkanlığı, sosyal ve hukuk devletinin tabii ihtiyaçları üzerine kurulmuştur. İslâm dininin inanç, ibadet ve ahlâk konuları başta olmak üzere toplumu bilim ve din ışığında aydınlatma görevi verilmiştir. Din hizmetlerini yürütürken, halkın dinî konularına cevap verirken veya halkı din konusunda bilgilendirirken kendi bilimsel donanım ve birikimiyle hareket etmektedir. Toplum için en sağlıklı ve doğru olanı tercih etmektedir. Bu sorumluluğunu yurt içi ve yurt dışındaki vatandaş ve soydaşlarımız başta olmak üzere bütün insanlığa karşı duyarlı, özgür ve sivil bir anlayışla yerine getirmektedir.

Bilindiği gibi Avrupa'nın İslâm diniyle ilk tanışması; batıda Endülüs, kuzeyde ise Osmanlı devletinin geniş topraklara ve etkin bir yönetime sahip olduğu dönemlerde başlamıştır. Bu iki devletin siyasî, iktisadî, ticarî, sosyal ve kültürel anlamda güçlü olması; Avrupa ülkeleriyle olan temas ve diyalogu daha da kolaylaştırmıştır. Bu karşılıklı etkileşim, sonraki asırlarda da farklı düzeylerde devam ederek günümüze kadar gelmiştir. Ancak II. Dünya Savaşı'ndan sonra yeni bir dönem başlamıştır. Avrupa ülkeleri için bu dönem, hızlı toparlanma ve kalkınma dönemidir. Böylece 20. asrın ortalarından itibaren Türkiye'nin de aralarında bulunduğu Uzak Doğu, Arap ve Afrika gibi Müslüman ülkelerden Av-

rupa'ya yönelik göç hareketleri başlamıştır. Bir kamu kurumu olan Diyanet İşleri Başkanlığı, Anadolu'muzun bağrından kopup giden bu yoğun işçi göçü karşısında ilgisiz kalmamış ve bu ülkelerdeki vatandaşlarına din hizmeti vermenin sorumluluğunu yerine getirmiştir. Yaklaşık yarım asırdan beri devam eden bu çalışmalar sayesinde insanlarımız buldukları ortamlara hem daha kolay uyum sağlamışlar, hem de birlikte yaşama tecrübesini ve kültürünü elde etmişlerdir.

Şüphesiz ki 20. asrın sonunda dünyanın siyasî, sosyal ve kültürel konjonktürünü etkileyen önemli olaylardan biri de Sovyetler Birliği'nin dağılmasıdır. Bu coğrafyada bağımsızlığına kavuşan cumhuriyetlerin büyük bir kısmının Türkiye ile tarihî, siyasî, kültürel ve dinî yakınlıkları vardır. Sosyal devlet olmanın gereği olarak ülkemizin bu akraba ülkelere seyirci kalması beklenemezdi. Türkiye Cum-

huriyeti adına Diyanet İşleri Başkanlığı, bu ülkelere din hizmeti ve kültürü alanında doğru, objektif ve aydınlatıcı bir hizmet götürmenin sorumluluğunu üstlenmiştir. Halen Başkanlığımızın söz konusu ülkelerle ilgili barış, huzur ve güven tesisine yönelik insan merkezli çalışmaları devam etmektedir.

Tarihî zenginliğin ve medeniyetin diğer canlı bir şahidi ise; Balkanlardaki Türk kültürü ve mirasıdır. Buralardaki cami, medrese, kütüphane, türbe, köprü ve kervansaray gibi tarihî eserler bütün insanlığın geleceği adına korunması ve yaşatılması gereken abidelerdir. Bu aynı zamanda uluslar arası hukukun ve kamu vicdanının da bir gereğidir. Zira bir

Sosyal devlet olmanın gereği olarak ülkemizin bu akraba ülkelere seyirci kalması beklenemezdi. Türkiye Cumhuriyeti adına Diyanet İşleri Başkanlığı, bu ülkelere din hizmeti ve kültürel alanında doğru, objektif ve aydınlatıcı bir hizmet götürmenin sorumluluğunu üstlenmiştir.

Mostar köprüsünün yıkılması, sadece fiziksel bir yıkım olarak algılanmamalıdır. Bunun anlamı, tarihin, kültürün, medeniyetin kısaca insanlığın bütün ortak değerlerinin yok olması demektir. Bu nedenle Başkanlığımız, Balkanlardaki bu eserleri korumak, tarih, kültür, din ve diğer ortak değerlerle ilgili bilinci canlı tutmak amacıyla yurt içi ve yurt dışında yetkililerle görüşerek gerekli çalışmalarını sürdürmektedir.

AB'ye tam üyelik süreci Başkanlığın önüne yeni ufuklar ve sorumluluklar açacağı benziyor. 150-200 yıllık batılılaşma projesi fiilen başlamış bulunuyor. Eğer bu süreçte çağdaş dünyanın mantığını kavrayamaz ve gereğini yerine getiremezsek, büyük zorluklarla karşılaşacağımız kesindir. Buna ilâve olarak, Türkiye'nin dindarlık modelinin bütün dünya tarafından da yakından mercek altına alındığı gözlenmektedir. Bu olaylar ışığında Başkanlık ne gibi çalışmalar yapıyor?

Gerçekten önemli bir konuya işaret ettiniz. Son çeyrek yüzyılda, dünyada önemli değişiklikler olmaktadır. Bu değişmelerin ve gelişmelerin başında; Avrupa Birliğine üye olan veya aday üye olup sırasını bekleyen ülkelerin konumu gelmektedir. Türkiye de, 17 Aralık 2004 tarihinde Avrupa topluluğuna aday ülke olarak kabul edilmiştir. Doğu ve batı kültürleri açısından bu önemli bir dönüm noktasıdır. Nitekim basın yayın kurumları, anket ve araştırma merkezleri de bu olayı dünya gündeminin ilk sırasına taşımıştır. Oysaki hiçbir Avrupa ve Balkan ülkesinin aday üyeliği, bu düzeyde yankı uyandırmamıştı. Konu bir bütün olarak ele alındığında; ülkemiz açısından bu üyeliğin omurgasını; öncelikli olarak siyasî, tarihî ve ekonomik ilişkilerin oluşturduğu söylenebilir. Ancak bu süreçte karşılaşılabilecek dinî, sosyal, kültür ve uyum ile ilgili konuların büyük bir kısmı doğrudan Diyanet İşleri Başkanlığı'nı ilgilendirmektedir. Aslında yukarıda da ifade edildiği gibi, Başkanlığımız 30-40 yıldan beri bu ülkelere çalışmak amacıyla giden vatandaşla-

rımıza inanç, ibadet ve diğer konularda yardımcı olmak üzere önemli bir çalışmayı başlatmış bulunmaktadır. Nitekim bu çalışmalarımızın büyük bir bölümü AB ülkeleri tarafından da bilinmektedir. Hatta bu amaçla hazırlanan bazı raporlarda Başkanlığımıza olumlu atıflar bile yapılmıştır. Nitekim bir müddet önce "TIME" dergisi de; "Avrupa'da İslâm"ı kapak konusu yaparak batı ülkelerinde yaşayan Müslüman nüfusun artışına dikkat çekmişti. Bu dergiye yansıyan bilgiye göre, Avrupa'da 20 milyon civarında Müslüman yaşamaktadır. Bunların büyük bir kısmı inançlarını batının özgürlükçü yapısıyla bağdaştırmayı başararak İslâmın kavramının gündeme gelmesine zemin hazırlamaktadır. Bu olumlu yaklaşım, dünya barışı açısından son derece önemlidir.

Ülkemizin Avrupa ile olan yakınlık arzusu, Tanzimat sonrası dönemde ve Meşrutiyet yıllarında fikrî ve amelî düzeyde başlamıştır. Günün tartışmaları daha çok bilim ve teknoloji alanı ile toplumsal konularda yoğunlaşmıştır. Mehmed Akif de gücünü bilim ve san'attan alan bir modernleşmenin mümkün olabileceğini şu mısralarıyla dile getirmiştir:

"Alınız ilmini Garbın, alınız san'atını

Veriniz hem de mesainize son sür'atini,
Çünkü kabil değil artık yaşamak bunlar-sız,

Çünkü milliyeti yok san'atın, ilmin, yalnız
....

Görüldüğü gibi bir asır önce "batılılaşma" olarak yapılan tartışmalar; günümüzde kısmî değişiklikler ve gelişmelerle, AB tartışmalarına dönüşmüştür. Esasen bu tartışma ve endişeler tek taraflı da olmamıştır. Benzer tepkiler Avrupalılar tarafından da sıkça gündeme getirilmektedir. Hatta Türkiye'nin AB üyeliğini tescil için referandum önerenler bile vardır.

Diyanet İşleri Başkanlığı; AB sürecinde de plânlı ve programlı çalışmalarına devam etmek zorundadır. Çünkü Başkanlığın hizmet geleneği, bilgi, tecrübe ve hoşgörüyü dayandırmaktadır. İslâm bilginleri, daima toplumsal düzeni ve kamuoyu istikrarını belli bir kıvamda tutmaya özen göstermişlerdir. Zira sağlıklı bilgi demek hurafelerle, yanlışlıklarla, cehaletle ve din adına yapılan istismarlarla müca-

dele etmek demektir. Dini ve dindarlığı gerilimin, şiddetin ve kavganın kaynağı ve sebebi olmaktan kurtarmaktır. Buna göre Başkanlığımız sahip olduğu bilgi ve kazanımları dikkate alarak AB sürecinde toplumsal barışa katkıda bulunabilmek için imkânlarını gözden geçirmelidir. Bu amaçla yabancı dil öğrenimine, yurt dışına gönderilecek görevlilerin eğitime ve yayın hizmetlerine ağırlık vermelidir.

Özellikle son dönemlerde misyonerlik, ülkemizin gündemini yoğun bir şekilde meşgul etmektedir. Diyanet İşleri Başkanlığı, Misyonerlik faaliyetlerine yönelik ne gibi çalışmalar yapmaktadır?

Basın ve yayın organlarında da izlendiği gibi misyonerlik faaliyetlerinin, günümüzde daha da yoğunlaştığı anlaşılmaktadır. Özellikle Balkanlar ve Türk Cumhuriyetlerinde yaygın olan bu faaliyetlerin bir bölümü Anadolu topraklarında da değişik görüntü ve metotlarla yürütülmektedir. Aslında misyonerliğe karşı koymak veya mücadele etmek, bazı yönleriyle Başkanlığımızın ilgi alanını aşmaktadır. Bu hususta kamu ve eğitim kurumları, sivil toplum kuruluşları, basın ve yayın organları gerekli duyarlılığı göstermelidir. Siyasî otorite tarafından da ihtiyaç duyulan alanlarda yasal düzenlemeler yapılmalıdır. Buna göre ülkemizi ve insanımızı; misyonerlik faaliyetlerine karşı korumak, ilgili kurumların ortak bir görevi olmalıdır. Bu bağlamda yeri gelmişken Diyanet İşleri Başkanlığı'nın da önemli sorumluluğunun olduğunu belirtmemiz gerekir. Özellikle konunun aydınlatma ve bilgilendirme işlemini, sistematik ve bilimsel kurallara uygun olarak zamanında yerine getirmelidir. Buna göre; toplumun inanç, ibadet, ahlâk ve kültürel değerleri geliştirilmelidir. Özellikle gençler, misyonerlerin kullandıkları yöntemler hakkında bilgilendirilmelidir.

Diyanet İşleri Başkanlığı'nın üstlendiği bu önemli görevi layıkıyla yerine getirebilmesinde, nitelikli elemanlara sahip olmasının yanında, personelin ekonomik durumlarının iyileştirilmesiyle de yakın ilgisi var. Diyanet İşleri Başkanlığının çağdaş bir din hizmeti sunmak için personelin eğitim ve özlük haklarının iyileştirilmesine yönelik çalışmaları var mı?

Personelimizin özlük haklarının iyileştirilmesindeki gecikmelere ve bazı eksikliklere rağmen, iyileştirme ve düzeltmeye yönelik çalışmalar devam etmektedir. Bu önlemlerin bir bölümü, yeni teşkilât kanun taslağı ile birlikte hazırlanarak ilgili mercilere verilmek üzeredir.

Diyanet hizmetlerinin yürütülmesi dışarıdan görüldüğü kadar kolay değildir. Çünkü din hizmeti, özel bir ihtisas alanıdır. Bu sorumluluğu üstlenen kimselerin sağlıklı, doğru ve yeterli bir eğitim almaları gerekir. Ayrıca sosyal ve özlük haklar bakımından da emsalinden daha aşağıda olmamalıdır. Fakat itiraf etmek zorundayız ki personelimiz bugün; uygulamada olması gereken konumda değildir. Tersine özlük hakları bakımından diğer kurumlarla bir karşılaştırma yapmak gerekirse, son sıralarda yer aldığı görülecektir. Oysaki sosyal hayatımız açısından başarılı bir din hizmeti, eğitim, sağlık ve güvenlik hizmeti kadar önemlidir. Görevlilerimiz eğitim açısından önlerine çıkan her fırsatı değerlendirmektedirler. Yüksek dinî öğrenimden sonra yaklaşık 30 ay süreli olan hizmetçi eğitim (ihtisas) kurslarımıza yoğun istek olduğundan ancak sınavla eleman alınabilmektedir. Eğitim merkezlerimiz yıl boyunca aktif hizmet vermektedir. Diğer yandan otuz bin kadar personelimiz, İlahiyat ön lisans programına devam etmektedir. Merkez, taşra ve yurt dışında çalışan görevlilerimizin bu gayret ve heyecanı bize hem güç ve ümit vermekte, hem de geleceğimizin daha başarılı olacağını müjdelemektedir.

Personelimizin özlük haklarının iyileştirilmesindeki gecikmelere ve bazı eksikliklere rağmen, iyileştirme ve düzeltmeye yönelik çalışmalar devam etmektedir. Bu önlemlerin bir bölümü, yeni teşkilât kanun taslağı ile birlikte hazırlanarak ilgili mercilere verilmek üzeredir. Başkanlığımızın merkez, taşra ve yurt dışı teşkilâtları arasındaki samimiyet, yardımlaşma ve dayanışmaya yönelik seminerler ve toplantılar, takvim yılı içinde artarak devam edecektir. İnaniyorum ki kurum içinde karşılıklı anlayış, saygı, sevgi, şefkat ve gönül bağı gibi sıcak bir ortamın oluşmasıyla, önemli zorlukları birlikte aşmamız kolaylaşacaktır.

Hicret-Tebliğ İlişkisi

Prof. Dr. İsmail Lütfi Çakan
Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Hicret, başlı başına bir tebliğdir. Çünkü tebliğin esası, şirki terkedip tevhide, kötülükten vazgeçip iyiliğe, haramı bırakıp helâle, güzele en güzele yönelmek demektir.

1426. yılını idrak ettiğimiz hicretin, Hz. Peygamber'in aslı ve vazgeçilmez görevi ve temel misyonu tebliğ ile nasıl bir alâka ve irtibata sahip bulunduğunu kavramaya çalışmak, günümüz tebliğ faaliyetlerine derinlik ve dinamizm kazandıracaktır. Bu sebeple biz bu yazıda yeni hicri yıl dolayısıyla konuya ait düşüncelerimizi okuyucularla paylaşmak istedik.

Tarihî anlamı dikkate alınınca hicret, Mekke'den Medine'ye uzanan tebliğe imkân arama yolculuğu, davaya hizmet yürüyüşüdür. Tebliğ ise, en özlü ve en kapsamlı anlamıyla -eylem olarak- İslâm'ı insana ulaştırmak demektir.

Mâhiyet olarak tebliğ, peygamberlerin en temel görevi ve söylemi; hicret Allah elçilerinin, tebliğ önderlerinin ortak kaderi ve eylemidir. Tebliğ; tevhid ve iyilik çağrısı, hicret; söz konusu çağrıya "duyduk ve uyduk" (Bakara, 285) diyeceklerle, destek vereceklerle kavuşma yolculuğudur.

Yapısal olarak, hicrette terk; tebliğde duyurma esastır. Hicrette vuslat, tebliğde muhababın kabulü ikinci aşamadır ve "sıhhat" şartı değildir. Nitekim; "Kim evinden, Allah'a ve O'nun Peygamberine hicret niyetiyle çıkıp da sonra kendisine ölüm yetişirse, onun mükâfatını vermek Allah'a aittir" (Nisa, 100) ve "Eğer yüz çevirirlerse, bilesin ki biz seni onların üzerine bekçi göndermedik. Sana düşen sadece tebliğdir" (Şûra, 48. Ayrıca bk. Âl-i İmrân, 20; Mâide, 99; Ra'd, 40) ayetleri bu durumu açıkça ortaya koymaktadır.

Tebliğ ve hicret, ilim ve irfan, mektep ve mabet gibi ayrılmaz ikililerdendir. "Ey inanmış kulla-

Tebliğ, hicreti doğurmuş; hicret, tebliği yoğurmuştur.

rım! Benim (yarattığım) yeryüzü geniştir. O hâlde güven içinde olacağınız yere gidip yalnız bana kulluk ediniz” (Ankebut, 56) emri, hem tebliğin vazgeçilmezliğini hem de hicretin gerekliliğini hatırlatıp ikisinin de ihmal edilemezliği bilincini pekiştirmekte, tebliğ için hicretin göze alınması gerekli yol ve yöntemlerden olduğunu bildirmektedir.

Tebliğ, tevhid işçiliği ise, hicret bu imkânı yakalayabilme eylemi ve hareketidir. Hareket bereket demektir. Hicret, tebliğ bereketinin fiili dilekçesi olup söylem ile eylemi birleştirmektedir.

Tebliğ ve hicret arasında sebep-sonuç bağlantısı açıktır. Birini diğerine sebep, ötekini berikine sonuç yapmak mümkündür.

Tebliğ, hicreti doğurmuş; hicret, tebliği yoğurmuştur. Mekke, Hz. Peygamber’in yürüttüğü tebliğe rıza gösterip tahammül edebilseydi, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Mekke’yi terketmeyecekti. O bu durumu hicret esnasında Hazve-re mevkiinde Mekke’ye dönerek söylediği şu hicran ve özlem dolu sözleriyle dile getirmiştir: “Sen, Allah katında beldelerin en sevimsisisin. Çıkarılmamış olsaydım, senden ayrılmaz, senden başka bir yeri yurt tutmaz, yuva kurmazdım!” (Bk. Tirmizî, Menâkîp 69) Bu beyân-ı peygamberî göstermektedir ki hicret, tebliğin mecburî/zorunlu sonucu olmuştur.

Hz. Peygamber’in Medine’yi teşrifleri, yani hicreti sonrasında ise tebliğ, daha özgür ve serbest bir ortamda ve yönetim düzeyinde resmen gerçekleştirilebilir hâle gelmiştir.

Hicret yolculuğunun Medine ucunda, bitime yaklaşıldığı noktada yaygın ve resmî tebliğ derhal başlamış, bu andan itibaren âdeta İslâm tebliği dünyaya açılmıştır. Çünkü Hz. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem daha Medine’ye varmadan, Ranûna vâdisinde ilk cuma namazını kıldırması ve ilk kez resmî tebliğini, ilk hutbesini irâd buyurmuştur. Daha sonraki yıllarda çevredeki kabilelere ve o günün güç odakları olan İran ve Bizans gibi büyük devletlere elçiler ve davet mektuplarıyla “İslâm ol, kurtul” (Buharî, Bed’ul-vahy 6; Cihad 102;

Müslim, Cihad, 74) çağrısı ulaştırılmıştır. Bu tarihî olgudan hareketle hicreti, İslâm tebliğinin ve medeniyetinin toplum ve yönetim zeminini oluşturan zorlu ve fakat kutlu yolculuktur diye tanımlamak mümkündür.

Mekke’den Medine’ye yönelik olarak gerçekleşen 1426. yıldönümünü idrak ettiğimiz tarihî olgunun bittiğini ilân eden Lâ hicrete ba’del-feth = Mekke’nin fethinden sonra hicret sona ermiştir. Fakat cihad ve cihad niyeti vardır” (Buharî, Sayd 10, Cihad, 1, 27, 194; Meğâzi 53; Müslim, İmâre 86; Tirmizî, Siyer 33; Nesâî, Bey’at 15) hadisi, asla tebliğ-hicret ilişkisini sonlandıran bir beyan değildir. Sadece, hicretin temel amacı olan, İslâm tebliğinin fethettiği Mekke’yi bundan böyle müminlerin terketmesine gerek kalmadığını ilân etmektir. Yoksa tebliğin bir anlamda doruk noktası olan cihad ve cihad niyetiyle yapılacak hicret, doğası gereği kıyamete dek geçerliliğini koruyacaktır. Çünkü cihad, esasen tebliğin uygulama yol ve yöntemlerinden sadece biridir. Tebliğ ise, başlı başına bir cihaddır. Hicret’e gelince o, bütün birimleriyte tebliği içeren bir eylemdir. (Geniş değerlendirme için bk. Çakan, Olay ve Ölçü Olarak Hicret, İstanbul, 2004, Rağbet yayınları)

Büyüğü-küçüğü, silâhlı-silâhsız, sığacı ve soğuşuyla her çeşit cihad-farklı boyutlarda da olsa, seferî yani yolculuğu gerektirir ve yurttan-yuvadan ayrılığı gündeme getirir. Bunun adı tam anlamıyla hicrettir. Çünkü hicret, şirki ve müşrikleri terketme anlamıyla mekânda, haramları terk mânâsıyla da zamanda gerçekleşen kutlu bir eylemdir. “Ben müşriklerin arasında ikâmete devam eden Müslümanlardan uzağım.” (Ebû Davud, Cihad 95; Nesâî, Kasâme 27) “Gerçek muhâcir, Allah’ın yasakladıklarından uzak duran, haramları terkedendir” (Ebû Davud, Vitr 11; Nesâî, Zekat 49; Bey’at 12; Dârimî, Salât 135; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 160, 191, 192, 195, 224, 391; III, 412; IV, 114, 385) hadisleri bu iki tür hicreti anlatmaktadır. O halde bu haliyle hicreti, temel niteliği tevhid çağrısı olan tebliğden ayrı görmek ve düşünmek imkânı yoktur.

Tebliğ, silâhli mücâdele anlamındaki cihad için yapılan hicretlerin yanında daha başka hicretleri de gündeme getirmiştir. İslâm tarihi tetkik edildiğinde her tebliğin yakın veya uzak bir hicreti, her hicretin de gizli veya açık bir tebliğ hizmetini doğurduğu görülür.

Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in Vedâ hutbesi'nde "Burada bulunanlar, bulunmayanlara (duyduklarını, gördüklerini, olup-biteni) ulaştırın" uyarısı yeni ufukları, ufuklar ise yeni hicretleri/yolculukları Müslümanların gündemine taşımıştır. Bunun tabii ve mutlu bir sonucu olarak Hz. Peygamber'in vefatından sonra sahâbiler tarafından başlatılan ve daha sonraları "olmazsa olmaz" bir gerek hâline gelen er-rihle fi talebi'l-hadis diye bilinen ilim yolculukları, bilim eksenli hicretler başlamıştır. Böylece İslâm dünyasında bir taraftan ilmi gelişme ve birikim hızlanmış bir taraftan da tebliğ faaliyetleri yaygınlaşmıştır.

Unutulmamalıdır ki, hemen hemen her arayış bir hicretle gerçekleşir. İmam Nevevî (ö.676/1277) arayış /taleb amaçlı hicretleri ibret gezileri, hac, cihad, geçim temini, ticaret, ilim yolculukları, kutsal yerleri ziyaret, hudutlarda gözcülük ve Allah rızası için din kardeşini ziyaret yolculuğu olmak üzere dokuz maddede sıralar. Bütün bu hicret çeşitleri Müslüman aktivitesinin ve temelde tebliğ görevinin ne denli canlı ve kuşatıcı olduğunu ortaya koymakta-

dır. Esasen tebliğ de tam bir arayış ve oluş çağrısıdır. O hâlde tebliğin arayış anlamında hicret ile kopmaz bir bağı olduğu inkâr edilemez bir gerçektir.

Hz. Peygamber'den sonra tebliğ misyonunu üstlenmiş olan sahâbe neslinin büyük çoğunluğu çevre ülke ve yörelere dağılmış, farklı sebep, amaç ve yöntemlerle gittikleri, yani hicret ettikleri her yer, her yörede birer tebliğ merkezi konumunda Peygamber mirası ve misyonu ile çevrelerini aydınlatmışlardır. Onların önde gelenlerinden Ebû Eyyûb el-Ensârî (ö. 52/672) radiye an-hû'l-Bârî, "İlminin artmasını, anlayışının derinleşmesini arzu eden, kendi kavim ve kabilesinden uzaklaşıp yabancılarla beraberliğe katlansın" (Kaynağı ve geniş açıklaması için bk. Çakan, Eyüp Sultan Hazretlerinden Kırk Hadis, s.143-145, İstanbul, 2004) sözüyle ilme dayalı tebliğ için hicret ve gurbetin gereğini açıkça ifade etmiş bulunmaktadır.

Bilgiye ulaşmak da bilgiyi ulaştırmak da hicretle mümkündür. Bilgi tebliğdir. O hâlde bu anlamıyla da hicret, tebliğ yolculuğudur.

Şurası da bir gerçektir ki, İslâm dini ve medeniyeti; kaynak olarak vahy'e (Kur'an), önderlik olarak risâlete; uygulama olarak sünnete, inanç olarak tevhide; eylem ve yöntem olarak tebliğ, hicret ve cihada; beşerî tavır ve ilişki olarak uhuvete/kardeşliğe dayanır. Bütün bunlar fonksiyonel Müslümanın da tanımını ortaya koyar. Tarihî anlamdaki hicret de, İslâm sosyal gerçekliğinin inşâ yürüyüşü olmaktadır.

Netice olarak hicret, başlı başına bir tebliğdir. Çünkü tebliğin esası, şirki terkedip tevhide, kötülükten vazgeçip iyiliğe, haramı bırakıp helâle, güzele en güzele yönelmek demektir. Bu da bize tebliğin özü ve hedefi, yani neticesi bakımından tam bir hicret olduğunu göstermektedir.

Bu ilişkinin farkında olmak, her iki esası temel İslâm misyonu olarak kavramak demektir. Bu da her Müslümanın bilinç dünyasının en temel özelliği ve güzelliği niteliğindedir. Bu gün, bu anlayış ve kavrayıştan doğacak dinamizm, özeldin hizmetlerinin daha verimli ve kaliteli yürütülmesi; genelde dünyamızın daha güzel ve yaşanabilir bir dünya olması için gerekli olan fikrî ve fiilî güvence anlamındadır.

Hicret-tebliğ ilişkisinin bu boyutlarıyla düşünülüp kavranması ve gereğinin yerine getirilmesi, hiç kuşkusuz, yarınların beklediği hizmetler arasında ayrıcalıklı bir yere sahip bulunmaktadır. Bu şeref ve hizmetin, ülkenin yöneldiği yeni ufuklarda daha derinlikli bir anlamı olacağı ise açıktır.

Hicret, şirki ve müşrikleri terketme anlamıyla mekânda, haramları terk mânâsıyla da zamanda gerçekleşen kutlu bir eylemdir.

Yrd. Doç. Dr. Ahmet Hadi Adanalı
Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Dinde

Farklılaşma

Eğımızda hayatın ön kabullerinden biri olan inanç ve ibadette farklılık, tarihî açıdan da yeni bir durum değildir. İnsanlar tarih boyunca farklı dinlere inandılar ve farklı şekillerde ibadet ettiler. Tüm insanların tek Tanrı'ya inandıkları ve aynı şekilde ibadet ettikleri bir dünya, günümüzde bazı kimselerin hayal ve zihin dünyasını meşgul etse de gerçekleşmesi imkânsız bir durumdur. İnsanlığın tek bir inanç üzere olması birkaç açıdan mümkün değildir. İlk olarak, irade sahibi bir varlık olan insanın doğası buna imkân tanımamaktadır. Irade sahibi olması sebebiyle insanlar, günlük konularda olduğu kadar dinî meselelerde de farklı şekilde düşünmekte ve farklı şeylere inanmaktadır. İnsanlar arasındaki dinî farklılıkların bundan sonra da devam edeceğini söylemek, ileriye dönük bir kehanet sayılmaz. Çünkü insanlar herhangi bir dine inanıp inanmama konusunda hür olarak yaratılmıştır. Bu hürriyet, insanlara Allah tarafından verilmiştir ve insan fitratının aslı unsurlarındandır.

Ayrıca Kuran-ı Kerim'deki pek çok ayet, Allah'ın tüm insanların tek bir din üzere olmasını dilemediğini bize bildirir. Yaratıcı açısından insanları tek bir din üzere toplamak ne imkânsız ne de zordur. Bununla birlikte Allah, yeryüzünde inanç farklılıklarının ortadan kaldırılmasını dilememiştir. Burada, insanların

tek bir din üzere olmalarını dilememek ile onların farklı dinler ve inançlar üzerine olmasını dilemek arasındaki farkın vurgulanması gerekir. İlkinde belirleyicilik yoktur. Fakat ikincisi, Allah'ın insanları tek tek Musevî, Hıristiyan veya Müslüman kılmayı irade etmesi anlamına gelir ki, bu durum kelimeler ilminde cüzî irade olarak bilinen beşerî iradenin ortadan kalkmasını gerektirir. Allah tüm insanların farklı farklı dinlerde olmalarını dilememiştir; O sadece, tüm insanların tek bir din üzere olmaları yönünde bir irade serdetmemiştir. Aslında bu durum, ilâhî iradenin beşerî iradeye bir lütfu, bir ihsanıdır.

İlâhî iradenin tüm insanların tek bir din üzere olmalarını dilememesi, farklı dinlerin aynı hakikati ifade ettikleri anlamına gelmez. Gerçekten de "Allah indinde din İslâm'dır." Burada İslâm, ilk insan Hz. Âdem'den Hz. Muhammed'e kadar gelen halkadaki her bir peygambere gönderilen dinin kaynağı anlamında gerçek dindir. Bu açıdan tüm semavî dinlerin bir "özünden" bahsedilebilir ve bütün semavî dinler, bu özün açılımıdır. Yine bu sebeple Müslümanlar, Allah'ın gönderdiği peygamberler arasında herhangi bir ayırım yapmazlar; onların tümüne inanır ve tümünü benimserler.

Bununla birlikte, ilâhî dinleri birbirinden ayıran birtakım özelliklerin olduğunu da belirtmek gerekir.

Her şeyden önce bu dinlerden her biri farklı bir resule gönderilmiştir. Ayrıca bütün peygamberler, gönderildikleri kavmin dilini kullanarak, ilâhî mesajı onlara tebliğ etmişlerdir. Yine tarih içinde dinlerin farklı ibadet şekilleri veya farklı sosyal düzenlemeleri içeren hükümleri olabilir. Meselâ Yahudilere yasak olan bazı hususlar, Hıristiyanlara serbest bırakılmış, Hıristiyanlıkta serbest olan hususlar, İslâmiyet'te yasaklanmış olabilir. Bu tür farklılıklar öze yönelik olmayıp, dinin furuatından sayılır.

Dinî farklılıklar ilk dönemlerden itibaren Müslüman alimlerin zihnini yormuş ve bir hayli tartışmaya yol açmıştır. Konunun uzmanı sayılan, mezhepler üzerine el-Milel ve'n-Nihal adlı kitabın yazarı Şehristanî (ö. 1155), insanları farklı gruplara ayırmanın mümkün olduğunu ve bu gruplandırmada değişik kıstaslar kullanılabileceğini belirtmektedir. Bazı kimseler insanları iklimlere, diğerleri coğrafi bölgelere, diğer bazıları ise, Şehristanî'nin tabiriyle, ümmetlere göre sınıflandırmaktadır. Bu son grup dinî bir sınıflamayı içerir fakat ona münhasır değildir. Bu tasnife göre, yeryüzünde Arap, Acem, Rum ve Hint ümmetleri vardır. Araplar ve Hintliler eşyayı anlama ve anlamlandırmada maneviyata daha meyilli iken, Acemler ve Rumlar maddiyata yatkındırlar. İnsanları tasnifte ortaya çıkan bu farklılıkları belirttikten sonra Şehristanî, kitabında dine dayalı bir sınıflandırma yöntemi kullanacağını ifade etmektedir. Ona göre insanlar, din ehli ile "rey ve heva" ehli olarak iki gruba ayrılırlar. İlk gruba Müslümanlar, Hıristiyanlar ve Yahudiler gibi kimseler girerken, ikinci gruba materyalist filozoflar, yıldızlara tapanlar ve müşrikler gibi kimseler dahildir. İlk gruba dahil olanları belli sayıda alt gruplara ayırmak mümkün iken, bu durum ikinci grup açısından imkânsızdır.

İnsanların dinî açıdan niçin farklı gruplara ayrıldığını açıklamak için Şehristanî, Hz. Peygamber'in bir hadisini zikreder. Bu hadiste Hz. Peygamber, "Mecusiler yetmiş fırkaya ayrılmışlardır, Yahudiler yetmiş bir fırkaya ayrılmışlar, Hıristiyanlar ise yetmiş iki fırkaya, Müslümanlar da yetmiş üç fırkaya ayrılmışlardır. Bu fırkaların içinde necat bulacak olan yalnız biridir." demektedir.

Şehristanî söz konusu hadisi zikrettikten sonra, bunu akli bir delille desteklemeye çalışır. Ona göre akli konularda birbirine zıt iki cümleden yalnızca biri doğrudur. Meselâ bir cümle doğru olarak belirlendiğinde, onun zıddının yanlışlığı ortaya çıkar. Klâsik mantığın da üzerine dayandığı bu temel ilkeden hareketle, Şehristanî şunu ileri sürer: "Her akli meselede hak bir olunca, bütün meselelerde hakkın yalnız

bir tarafta, bir fırkada bulunması icap eder."

Dinî konuları, Şehristanî'nin belirttiği gibi, "doğru yanlış" şeklinde ikili bir kalıba yerleştirebilmek her zaman mümkün değildir. Bu, meseleyi basite indirgemek olur. Bununla birlikte bazı temel dinî konularda, herkesin kolaylıkla anlayabileceği netlikte bir ikilem karşımıza çıkabilir. Örneğin Allah'ın bir olduğuna inanan bir kimse, O'nun olmadığına veya birden fazla olduğuna (sayı kaç olursa olsun) inanmamak durumundadır. Yine bir kimse, siyasî otoritenin kim olacağına akli bir şekilde karar verilmesi gerektiğine inanıyorsa; Şia'nın, yöneticilerin dinî nasrlara dayalı olarak tayin edilmesi gerektiği görüşünü reddetmek durumundadır.

Bir Müslüman ile bir Hıristiyan arasında, Allah'ın birliği üzerindeki inanç ayrılığı, dinde bir farklılıktır. Çünkü Müslümanlar tevhide yani Allah'ın bir olduğuna, Hıristiyanlar ise teslise yani O'nun üç ayrı şahıstan meydana geldiğine inanırlar ve bu inanç farklılığı, onların farklı dinlerden olması için yeterli bir sebeptir.

Bununla birlikte siyasî yöneticilerin dinî nasrlarla tayin edilmediğine inanan bir kimse, meselâ bir Sünnî ile yöneticilerin dinî nasrlara dayalı olarak seçildiğine inanan bir kimse, meselâ bir Şii arasındaki inanç farklılığı, bu kimselerin farklı dinlerden olduğunu söylemek için yeterli bir sebep sayılmaz; aksini düşünmek katı bir mezhep taassubunu yansıtır.

Peki ayrı dinden olmayı gerektiren inanç farklılıkları ile aynı dinde gerçekleşen farklılıkları nasıl tefrik edebiliriz? Bu konuda Şehristanî'den yarım asır önce yaşamış diğer bir İslâm âlimi Gazali şöyle demektedir: Kistas Allah'a, Meleklerine, Kitaplarına ve Peygamberlerine inanma ve her şeyin O'nun mülk ve melekûtunda olduğunu bilmektir.

Kur'an-ı Kerim, Hz. Peygamberden ve Müslümanlardan, dinî farklılıklar üzerinde hassas bir tavır sergilemelerini talep eder: "Biz her bir topluma, onların uyacakları bir ibadet tarzı belirledik. (Dolayısıyla) bu konuda onlar seninle tartışmasınlar. Sen (her hâlükârda) Rabbine davet et. Çünkü sen gerçekten dosdoğru bir yol üzeresin. Eğer onlar seninle (bu konuda) tartışmaya çalışırlarsa onlara, "Allah yapıp ettiklerinizi en iyi bilendir" de. Aranızda ihtilaf etmekte olduğunuz konular hakkında, Kıyamet günü Allah hükmünü verecektir." (Hac, 67-69)

Kur'an-ı Kerimin bizden istediği, dinimizin ve ibadetlerimizin kaynağı hakkında şüpheye düşmemek, doğru bir yol üzerinde olduğumuzun şuuruyla yaşamak, diğer insanlarla aramızda doğacak fikir ayrılıklarının nihaî çözümünün, ahirete bırakıldığını akıldan çıkarmamaktır.

DİNÎ SORULAR ve CEVAPLAR

Hazırlayan: Dinî Soruları Cevaplandırma Komisyonu

Şirk ile küfür arasında ne gibi fark vardır?

Küfür, Hz. Peygamber'in Allah'tan getirdiği kesinlikle sabit olan dinî esaslardan bir veya bir kaçını inkâr etmek demektir. Şirk ise Allah Teâlâ'nın varlığını kabul etmekle birlikte, ilâhlığında, isim, sıfat ve fiillerinde eşi ve ortağı olduğuna inanmak, yahut Allah ile birlikte başka bir varlığa ya da varlıklara ibadet etmektir.

Şirk ile küfür birbirine yakın iki kavramdır. Aralarındaki fark, küfürün daha genel, şirkin ise daha özel olmasıdır. Bu anlamda her şirk küfürdür, fakat her küfür şirk değildir. Şirk Allah'a, zat, isim ve sıfatlarına ortak tanıma sonucu meydana gelir. Küfür ise, küfür olduğu bilinen birtakım inançların kabulü ile gerçekleşir.

İman artar veya eksilir mi?

İman, inanılması gereken hususlar açısından artmaz ve eksilmez. Bir kimse, iman esaslarının tümünü kabul edip de, bir ya da birkaçına inanmazsa, iman etmiş sayılmaz. Bu durumda, iman gerçekleşmediğinden, artması ve eksilmesi söz konusu değildir.

Ancak iman güçlü ve zayıf olmak açısından farklılık gösterir; kiminin imanı kuvvetli, kiminin de zayıftır.

İmanda bu çeşit farklılığın bulunduğu Kur'an-ı Kerim'de işaret edilmiştir: "Herhangi bir sure indirildiğinde, içlerinden (alaylı bir şekilde) 'bu hanginizin imanını artırdı?' diyenler olur. İman etmiş olanlara gelince, inen sure onların imanını artırmıştır." (Tevebe, 124); "O, inananların imanlarını kat kat artırmaları için kalplerine huzur ve güven indirendir." (Fetih, 4); "Allah'ın ayetleri kendilerine okunduğu zaman (bu) onların (mü'minlerin) imanlarını artırır." (Enfal, 2)

Çorap üzerine mesh edilebilir mi?

Mestler üzerine meshin caiz olmasının şartları arasında; mestlerin bağırsız olarak ayakta durabilecek kadar katı olması, içine su almaması ve normal yürüyüşle 5 km. veya daha fazla yürüyüşe dayanıklı olması yer almaktadır. Bu şartları taşıyan çorapların üzerine meshetmek caizdir. Bu nitelikleri taşımayan çorap üzerine meshedilmez.

Bunun yanında, mestler üzerine giyilen çoraplar,

ince olup, abdest alırken üzerine meshedildiğinde altına ıslaklığı geçirirse, üzerine meshedilmesinde sakınca yoktur. Mest üzerine giyilen çorap, altına ıslaklığı geçirmediği takdirde üzerine meshedilmesi caiz değildir.

Saç boyası, kına, ruj, oje, jöle gibi makyaj malzemeleri abdest ve gusle mâni midir?

Abdest alırken, yıkanması gereken uzuvlardan birinde kuru yer kalırsa, abdest sahih olmaz. Gusülde ise vücutta, suyun ulaşabildiği her yerin yıkanması gerekir.

Bu itibarla, abdest veya gusül alacak kimsenin, yıkanması gereken uzuvlarında, suyun altına ulaşmasına engel olacak bir tabaka bulunmamalıdır. Oje gibi vücut üzerinde tabaka oluşturup, suyun bedene ulaşmasına mâni olan maddeler, abdest ve gusle engel olur. Bunların abdest veya gusülden önce giderilmesi gerekir. Buna karşılık deri üzerinde tabaka oluşturmayan saç boyası, kına gibi maddeler, abdest ve gusle mâni değildir.

Tuvalette abdest alınabilir mi?

Tuvalette abdest alınmasında bir sakınca yoktur. Ancak böyle yerlerde besmele, zikir ve duaların içten söylenmesi uygun olur.

Abdest ve gusülün tam olup olmadığı konusundaki vesveseye itibar edilir mi?

Vesvese, çeşitli sebeplerle insanın yaşadığı kararsızlık, şüphe ve kuruntu hâlidir. Bu hâl, çoğu kere abdest ve guslün tamam olup olmadığı şeklinde görülmekte, elde olmayan kötü ve yanlış düşünceler şeklinde de olabilmektedir.

Vesvese sebebi ile, gusül ve abdestin tekrarlanması gerekmez. Vesvese gelse bile, abdest ve gusle devam edilmelidir.

Kişi vesveseye itibar etmemeye çalışmalı, içe doğan şüphe ve tereddüt hâllerinin asılsız olduğunu kendine telkin etmeli, ayrıca zaman zaman Felâk ve Nas sürelerini, anlamlarını da düşünerek okumalıdır.

Namazlar cem' edilmek (birleştirilmek) suretiyle kılınabilir mi?

Belirli şartları taşıyan her Müslüman'a günde beş vakit namaz farzdır. Her namaz kendi vakti içinde

edâ edilmek üzere farz kılınmıştır. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de: "Namaz, müminler üzerine belli vakitlerde eda edilmek üzere farz kılınmıştır" (Nisa, 103) buyrulmaktadır. Bu itibarla normal şartlar içinde, her namazın vaktinde kılınması gerekir. Ancak geçerli bir mazeretin olması durumunda cem' yapılabilir.

Cem', "iki namazı birleştirmek" anlamına gelen bir tâbir olup, öğle ile ikindi namazlarının öğle veya ikinde vaktinde; akşam ile yatsı namazlarının akşam veya yatsı vaktinde birlikte kılınmasını ifade eder.

Pek çok sahih hadis; özellikle seferi iken öğle ile ikindi, akşam ile yatsı namazlarının birleştirilerek kılınabileceğini öngörmektedir. İbn Abbas, "Rasûlullah (s.a.s.) Tebûk seferinde öğle ile ikindi, akşam ile yatsı namazlarını birleştirerek kıldı" demiştir. (Müslim, Salâtü'l-Musâfirin, 51, 53) Başka bir hadiste de, Rasûlullah'ın Medine'de (yolcu olmadığı), korku ve yağmur bulunmadığı hâlde öğle ile ikindi, akşam ile yatsı namazlarını birleştirerek kıldığı rivayet edilmiştir (Müslim, Salâtü'l-Musâfirin, 54)

Bu itibarla, öğle ile ikindi ve akşam ile yatsı namazları, alışkanlık hâline getirilmemek ve geçerli bir mazerete dayanmak kaydıyla, hem takdim hem de tehir biçiminde (birini diğerinin vaktinde) cem edilerek bir arada kılınabilir.

Namazları birleştirerek kılacak kişi, bu namazları peş peşe ve sırasına göre kılar; iki farz arasındaki sünnetleri kılmaz.

Yolculukta kılınamayan namazlar nasıl kaza edilir?

Namaz, kişinin zimmetine nasıl ve ne şekilde terettüp ederse, onu o şekilde eda veya kaza edecektir. Yolculukta iken namazı kazaya kalan kişi, evine döndükten sonra da olsa, dört rekatlı olan farzları iki rekat olarak kaza eder. Mukim iken namazı kazaya kalan kişi de, yolculukta bu namazı tam olarak kaza eder.

Hasta ve ölen kişilere karşı vazifelerimiz nelerdir?

İslâm dini sosyal dayanışma, adalet ve yardımlaşmaya büyük önem vermiştir. Bu çerçeveden olarak, hastaları ziyaret ederek onlara Allah'tan şifa, sıhhat ve afiyet dilemek, sabır ve tahammül tavsiye etmek, dünya hayatını terk etmek üzere olan hastaları kibleye çevirip, onlara şahadet telkin etmek tavsiye edilmiş, vefat hadisesi gerçekleşince ölüyü yıkamak, kefenlemek, namazını kılmak, kabre kadar taşımak, defnetmek ve ölü için dua etmek de sosyal görev olarak kabul edilmiştir. Ayrıca ölen bir Müslüman'ın

ardından Allah'tan rahmet dilemek, hayırla yâd etmek ve iyiliklerinden bahsetmek, dinimizin tavsiye ettiği davranış biçimidir. Nitekim Hz. Peygamber, ölülerimizi hayırla anmamızı bizlere tavsiye etmiştir.

Diğer taraftan mirasçılar, ölenin varsa borçlarını mutlaka ödemeli, vasiyetlerini yerine getirmelidirler.

Birden fazla cenaze için tek bir cenaze namazı kılınabilir mi?

Birden fazla cenaze hazır olduğunda, bunların namazlarını ayrı ayrı kılmak daha uygun ise de, birden fazla cenaze için tek bir namaz kılmak da yeterlidir.

Bir cenazeye birden fazla namaz kılınabilir mi?

Cenaze namazı bir defa kılınmakla farz yerine getirilmiş olur. Bu nedenle, tekrar kılınması gerekmez. Ancak, cenaze namazında bulunamayan kişiler, daha sonra münferit olarak veya aynı bir cemaatle, aynı cenaze için tekrar cenaze namazı kılabilirler. Nitekim Hz. Peygamber, cenaze namazında hazır bulunmadığı Ümmü Sa'd için daha sonra cenaze namazı kılmıştır. (Tirmizi, Cenâz, 47)

Ölü sahiplerinin, cenaze merasiminden sonra yemek vermesi uygun mudur?

Hz. Peygamber, ölünün kendi ailesinin yemek hazırlayıp; gelenlere ikram etmesini hoş karşılamıştır. Ölen kişinin mirasçıları fakir iseler veya aralarında bülûğ çağına erişmemiş çocuk var ise, geriye bıraktığı maldan yemek yapılarak, cenazeye gelenlere verilmesi helâl değildir. Ancak akraba ve komşuların, cenaze sahiplerine bir günlük yemek hazırlayıp götürmesi müstehaptır.

Lâtin harfleriyle yazılmış Kur'an-ı Kerim'in okunması uygun mudur?

Kur'an-ı Kerim Arapça'dır. Hâlen kullanmakta olduğumuz Lâtin alfabesinde yer alan harfler, Arapça'daki bütün sesleri karşılamamaktadır. Bu sebeple birtakım özel harf ve işaretler kullanılmadan, Kur'an-ı Kerim'in Latin alfabesiyle eksiksiz ve doğru olarak yazılması ve hatasız okunması mümkün değildir. "Transkripsiyon" denilen özel harf ve işaretler ise, Arap harflerini bilmeyenler için bir anlam taşımaz. Bu itibarla Latin harfleriyle yazılmış Kur'an-ı Kerim'i doğru ve düzgün okuma imkanı olmadığından, bu harflerle yazılan Kur'an'ı okumak uygun değildir. Arap harflerini bilmeyen kişilerin, ezbere bildikleri sureleri ve yüzünden de Kur'an'ın meâlini okumaları daha isabetli olur.

Zafer Koç
Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı

Türk Tarihi ve Kültüründe NEVRUZ

Milletlerin varlıklarını devam ettirmede, geleceğe güvenle bakma ve sağlıklı temellere oturtmada kültürün önemli bir yeri vardır.

Kültür, bir milletin topyekûn yaşama tarzıdır. Gelenek ve görenekler, kültürlerin en önemli unsurlarıdır. Dil, edebiyat, sanat, inanç, örf ve âdetler, bir milletin geçmişini geleceğe bağlayan köprüdür. Bu değerlerden örf ve âdetler, hem uzun zamanda oluşurlar, hem de değişimleri uzun zaman alır. Bu özelliği ile kültür, canlı ve dinamik bir yapıya sahiptir.

Sanayi devrimi, dünya hayatını daha önceki dönemlerle kıyas kabul etmez bir hâle getirmiş,

özellikle geride bıraktığımız yüzyılın son çeyreğinde iletişim teknolojisinde elde edilen baş döndürücü ilerlemeler; dünyamızda mesafeleri kısaltmış, ülkelerin fizikî sınırlarını hukuken olmasa bile, fiilen ortadan kaldırarak dünyayı global bir köy hâline getirmiştir. Böyle bir zaman ve zeminde tüm milletler hayatlarını devam ettirebilmek için kültürlerini geliştirerek yeni nesillere aktarma faaliyetlerine çok ciddi kaynaklar ayırmaktadırlar.

Günümüzde siyasî ve ekonomik yönden gelişmiş ülkelerin, kültürel etkinlikler için yaptıkları harcamalar, askerî harcamaları kat kat aşmış durumdadır. Bu durum bir devletin başka bir devlet ya da devletlere, o devletin halkını sömürmek ve

ekonomik-politik avantajlar elde etmek amacıyla hâkimiyet kurmasının artık kültürel yatırımlarla gerçekleştirildiğini açıkça göstermektedir.

Bu bakımdan manevî kalkınma olarak da adlandırabileceğimiz kültürel gelişme, aynı zamanda maddî kalkınmanın da itici gücünü oluşturmaktadır. Dolayısıyla, kalkınmada sosyal ve kültürel boyutların hiçbir şekilde ihmal edilemeyeceği gerçeği, yaşadığımız çağda kendini daha belirgin bir şekilde hissettirmektedir.

Milletlerin kültür hayatlarında hem dinî hem de millî bayramların önemli bir yeri ve anlamı vardır. Bu bayramlara ilâve olarak; toplumun bağlarını güçlendiren, halkın bir araya gelmesine ve mutlu bir zaman dilimi yaşamasına yardımcı olan mahallî bayramlar da vardır. Pasifik Okyanus ile Adriyatik Denizi arasında kalan coğrafi bölgelerde yaşayan farklı dil, din ve ırklara mensup onlarca millet tarafından özellikle de milletimizce kutlanan mahallî bayramlardan birisi de Nevruz'dur.

Nevruz bayramı ve mahiyeti

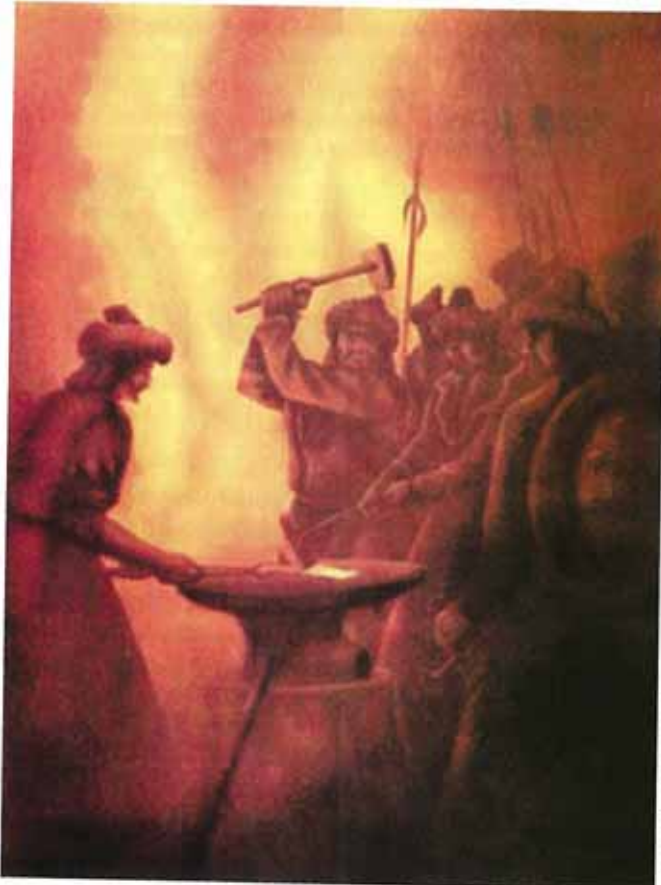
Nevruz, Doğu Türkistan'dan Balkanlara kadar geniş Türk coğrafyasında "Yılbaşı" veya "Ergene-

kon'dan Çıkış" olarak algılanıp günümüze kadar kutlana gelen, Türk mitolojisi ve takvimiyle bağlantılı bir bayramdır.

Tarihleri boyunca, kültürel temaslarda buldukları milletlerden çeşitli kültür unsurları alan ve kendilerine ait kültür unsurlarını da bu milletlere veren Türkler, İranlılar ile temaslarından sonra "Yeni gün" manasına gelen "Nevruz" kelimesini almış; gerek bu kelimeyi, gerekse "Yeni gün", "Yılbaşı" anlamında başka kelimeleri kullanmışlardır. (Nevruz'un Türk Dünyasında yirmi beşi aşkın, Anadolu'da ise kırka yakın ismi vardır. Bkz. Nevruz, Atatürk Kültür Mrkz., Yay., Ankara 1995, s.11) Bugün güneşin "koç burcu"na girdiği gün olup, Milâdî 22 Mart'a, halk arasında bilindiği şekliyle Rumî 9 Mart'a rastlamaktadır. Değişik yörelere göre kutlama şekli, zamanı ve hatta ismi farklı olsa da, bu bayramın toprağın canlanması itibarıyla yeni yılın başlangıcı olarak kabul edilmesine dair ortak ruh değişmemiştir. (Türk Dünyası Nevruz Ansiklopedisi, Atatürk Kültür Mrkz., Yay., Ankara 2004, s. 37)

Yeni Gün, kışın bitip baharın başladığı, gece ile gündüzün eşit olduğu bir gün olarak; uyanan, dirilen tabiat karşısında Türklerin, hak ve sorumluluklarını yeni baştan hatırlama ve tabiata yönelme, yeni bir dirilişle kendini cihanın içinde bir altın çivi gibi uygun yere çakma düşüncesini şenlik hâlinde kutladığı gündür. Nevruzla ilgili gelenekler dikkate alındığında, bugün doğrudan doğruya Türklerdeki tabiat kültürü ile ilgili olduğu görülür. Bu bakımdan Nevruza "Tabiat Bayramı" diyenler de olmuştur. (Prof. Dr. Abdülhâlik M. Çay, Türk Ergenekon Bayramı Nevruz, V. Bsk., Ankara 1993, s.12)

Her mevsim, insan hayatında olduğu gibi diğer bütün canlılar üzerinde de etkilidir. Ancak ilkbahar, insanların, tabiatın ve bütün varlıkların kıştan çıkıp, soğuk, kar ve fırtınadan kurtulup, ılık, tatlı ve canlandırıcı yeni bir ortama girdiği mevsimdir. Bu mevsimde tüm canlılarda yeni bir diriliş gözlemlendiği için, insanlar bu değişikliğin başlangıcı olan günü özel gün, yani bayram kabul etmişlerdir. Bu değişikliğe sebep olan Yüce Yaraticıya hamd ve sena edilerek kurbanlar kesilmiş, eğlenceler tertip edilmiştir. Hayat tarzı tarıma ve hayvancılığa dayalı olan Türk Milleti'nin

ata ve ana yurdunda da baharın başlangıcı büyük bir şölenle kutlana gelmiştir.

Kavramlar, duygu, düşünce, hayal ve zevke bağlı kabullenişler ile davranışların zeminini oluştururlar. Sağlıklı bir zemin, kavramların aydınlık olmasıyla mümkündür. Maalesef birçok etkili merkezin dikkatsiz, ilgisiz, sorumsuz ve duyarlıktan yoksun tavırları, Nevruz konusunda bazı bulanıklığı ve kirlenmeyi de beraberinde getirmiştir. Nevruz'un menşei, mahiyeti meselesi, bilim adamlarının değerli inceleme ve araştırmalarıyla ortaya konacak bir husus olduğu için, makalemizde bu konuya geniş bir şekilde yer verme imkânımız yoktur. Ancak şu kadarını da söylemeden geçmek istemiyoruz.

Türk kültürünün hâkim olduğu her coğrafyada; Orta Asya'dan Balkanlara kadar üç bin yıllık bir geçmişe sahip Nevruz, öylesine harman olmuş, terkîp oluşturmuştur ki, katlarını açmak âdetâ imkânsızlaşmıştır. Her ne kadar ideolojik ya da dinî bakımdan yorumlayanlar olsa da Nevruz, eski Doğu geleneklerinin devamından başka bir şey değildir. Çin kaynaklarında Hunların daha Milâttan yüzlerce yıl önceleri, 21 Mart tarihinde bahar şenliklerini yaptıklarının yer aldığı bilinmektedir. Aynı geleneklerin Hunlardan sonra Uygurlarda da varlığına şahit oluyoruz. Bu gelenekler Uygurlardan günümüze kadar uzanmış gelmiştir. Türklerin kullandıkları 12 hayvanlı Türk takvimi olarak bilinen takvimin başlangıcının da 21 Mart olması ve Türk Cumhuriyetlerinin pek çoğunda hâlâ takvim olarak kullanılması, Nevruz'un ilk defa Türkler tarafından kullanıldığını göstermektedir. (Nevruz, age., s.15)

Buradan hareketle şu tespiti yapmamız mümkündür. Nevruz, Milattan önce III. Yüzyıldan, Mete Han zamanından beri Türklerde var olan bahar bayramı şenlikleri olup, bir dinin veya mezhebin bayramı değildir. O itibarla herhangi bir şekilde bir mezhep adına, bir din adına, bir etnik menşe' adına bağlı gösterilmesi, istismar edilmesi ve bir ayrıntı gayrılık unsuru olarak takdim edilmeye çalışılması fevkalâde yanlıştır. Tarihin ve kültürün bütün gerçeklerine aykırıdır. Çünkü geniş bir coğrafyada yaşayan ve Türk insanlarını birbirine kenetleyen, bağlayan, kaynaştıran milli örf, âdet ve geleneklerini daha sonraki sosyal hadiseler arasında bağlantı kurulması yanlıştır. (Abdulhâluk M. Çay, age., s.11-13)

Nevruzun geniş bir coğrafyada kutlandığını dikkate alarak, hâkim olan kültürlerin kendilerini çevrelerinde yaşayan diğer milletlere kolaylıkla kabul ettirebildiklerini söylememiz mümkündür. Hunlar, Moğollar, Safeviler, Abbasiler, Sasaniler, Selçuklular, Osmanlılar ve diğer bazı devletler, Nevruz'u bayram olarak kutlamışlar ve takvim başlangıcı olarak kabul etmişlerdir. İşte Nevruz'un, güçlü bir kültür ürünü olarak tıpkı bugünkü Noel ve Christmas gibi kendisini çevresine kolaylıkla kabul ettirdiğini, bir millete, bir dine ve bir boya ait olmadığını kolaylıkla söyleyebiliriz. Dolayısıyla Nevruz, evrensel nitelikli bir bayram olarak kabul edilmelidir. (Nevruz, age., s.105-109)

Osmanlı döneminde Nevruz kutlamaları dinî yönden gündeme gelmiş, Şeyhülislâm Ebussuud Efendi, bu günün Mecusî âdeti olmadığını, Nevruz Sultanî olduğunu, eğlence ve şenliklerle kutlamanın dinen bir sakıncası bulunmadığını belirtmiştir. (Türk Dünyası Nevruz Ansiklopedisi, s. 46, 47)

Bu fetvadan da açıkça anlaşılacağı üzere Nevruz, herhangi bir dinin, mezhebin ya da ideolojinin sembolü olmayıp, gelenekselleşen örf ve âdetten ibaret bahar bayramı kutlamalarıdır. Bunun tabii bir sonucu olarak Türk dünyasında her mezhep ve tarikat mensupları, Nevruz kutlamalarını bayram ve şenlik ortamı içinde hep yaşatmıştır.

Türk dünyası ve nevrüz kutlamaları

Türk toplulukları, Nevruz şenliklerini aynı tarihte fakat biraz farklı törenlerle ve uygulamalarla kutlamaktadırlar. Sibiry'a'nın kuzeyinde, Müslümanlıkla hiç tanışmamış Yakut Türklerinde, Hıristiyan Çavuşlarda, Gagavuzlarda, Musevî Karay Türklerinde, Doğu ve Batı Türkistan'da, İdil-Ural ve Kafkasya Türklerinde "Nevruz=Yeniğün" şenlikleri bütün canlılığıyla yaşamakta, yaşatılmakta ve binlerce yıldır kutlanmaktadır.

Farklı coğrafyalardaki değişik kutlamaları ayrı ayrı anlatmak yerine, genel olarak Nevruz'da yapılan etkinlikleri özetlemek istiyoruz.

Nevruz günü, gece ile gündüzün eşit olduğu, iyilik ve bereketi temsil eden baharla, kötülük ve sıkıntıyı temsil eden kışın mücadelesidir. Nevruz'da hazırlıklar kırk gün önce başlar ve bu süre içinde günlerin ayrı ayrı özellikleri vardır. Bu yüzden Nevruz günü ilk ve son çarşamba günleri töre gereği yasak olan işler yapılmaz, yerine getiril-

mesi gerekenler de ihmal edilmez. Her şeyden önce, bayramlarda günlük işlerle meşgul olunmaz. Küfür ve kötü söz söylenmez, dedikodu edilmez. Yeme, içme, eğlenme, sohbet etme, gönül alma, dost ve yakınlarla hediye vermeye önem verilir. Karşılıklı ziyaretler yapılır. Konuklara yedi çeşitten yapılan Nevruz yemeği ikram edilir. Hastalara nevrüz payı gönderilir, kabir ziyaretleri yapılır. Darginlar banıştırılır. Fakir ve muhtaçlara yardım edilir. Yeni elbiseler giyilir, üst-baş bakımı yapılır.

Nevruz günü kar ve yağmur yağarsa "nur yağdı" denir ve o yılın bereketli olacağına inanılır. Ağaç dikmeye önem verilir, çevreye özen gösterilir. O gün doğan çocukların ismi başına "Navruz" getirilir. Nevruz bayramında ateş yakılır ve üzerinden atlanır. Yine Nevruz bayramında su üzerinden atlama, üzerine su serpmeye, soğuk su ile yıkanma, Nevruz suyu ile yüz yıkama, hayvanlara nevrüz suyu içirme de eski Türk inancının, yani su kültürünün yaşayan cephesidir.

Nevruz, sevgi, saygı, hürmet, canlılık, samimiyet, sıcaklık ve güzelliği temsil eder. O gün kin, nefret, kan, husumet ve katliam şöyle dursun, kötü söz sarf edilmesi bile nevrüze karşı saygısızlık kabul edilir. (Abdulhalük M. Çay, s. 71-151)

Nevruz günlerinde halk sokaklarda gösteriler, fener alayları düzenler, güreş ve at koşuları yaparak eğlenirler. Halk belli bir yerde toplanır, nevrüz şarkıları söylerler, yazılan nevrüznamelerde dereceye girenlere ödülleri verilerek ilim, edebiyat ve irfan teşvik edilir.

Nevruz Osmanlılarda da sayılı günlerden biri olarak kutlanmıştır. Nevruziye denilen bir macun veya tatlı yemek adetti. Bu macunu sarayda hekimbaşı misk, amber, türlü baharat ve kokulu otlar ilâve ederek hazırlar, ağzı kapaklı porselen kâseler içinde akşamdan padişaha takdim ederlerdi. Nevruz'da padişahlara, vezirlere ve diğer

mevki sahiplerine sunulan bütün hediyelere, kaside ve medhiyelere de Nevruziye denmiştir. İstanbul'da sadrazam başta olmak üzere devlet eli gelenlerinin padişaha armağanlar sunmaları kanun idi. (İslâm Ansiklopedisi, M. E. Bakanlığı, Nevruz mad., Eskişehir 1997, c.9, s.234)

Şairler, Nevruziye Kasideleri için büyük câizeler (telif ücretleri) alırlardı. Nevruz ve Nevruziye âdetleri II. Meşrutiyet'ten sonra terkedilmiş ve Türk halkı arasında yerini, Mayıs'ın ilk haftasında (5 Mayıs) kutlanan Hidrellez (Hızır ve İlyas isimlerinin halk ağzında aldığı şekilden ibaret olan hidrellez, Nevruz bayramında olduğu gibi kökü İslâm öncesi eski Orta Asya geleneklerine dayandır.

Yaygın inanışa göre hidrellez, ölümsüzlük sırrına eren ve biri karada, diğeri denizde dar da kalanlara yardım ettiklerine inanılan Hızır ve İlyas peygamberlerin yılda bir defa bir araya geldikleri gün olarak kabul edilir. Nevruz kutlamalarında olduğu gibi, hidrellez de baharı karşılama ve bu amaçla yapılan oyun ve eğlenceleri ifade etmektedir. (Daha fazla bilgi için bkz.DİA, Hidrellez mad. c. 17, s. 313) şenliklerine daha yaygın olarak terk etmiş ama Nevruz adıyla kutlamalar da devam etmiştir. II. Meşrutiyet sonrasında takip eden Cumhuriyet döneminde birçok başka kutlamalar gibi Nevruz'un da resmi bir mahiyeti kalmamıştır. Ancak 1985'e kadar malî yılbaşı olarak devam ettirilmiştir. (Nevruz, age., s. 98)

Nevruz bayramındaki etkinlikler elbette bunlarla sınırlı değildir. Tüm bu Nevruz kutlamalarından hareketle şu sonuca varmamız mümkündür. Türklerin İslâmı şereflendikten sonra, önceki âdetlerini devam ettirebilmeleri, hiç şüphesiz yüce dinimizin, milletlerin İslâm öncesi örf ve âdetlerini -dinin temel ilkelerine aykırı olmadıkça- yaşamaları yönündeki toleransı ile mümkün olmuştur. Nevruz, İslâm'ın mahallî örf, âdet ve geleneklere getirdiği bakış açısıyla değerlendiril-

Nevruz, Milattan önce III. Yüzyıldan, Mete Han zamanından beri Türklerde var olan bahar bayramı şenlikleri olup, bir dinin veya mezhebin bayramı değildir. O itibarla herhangi bir şekilde bir mezhep adına, bir din adına, bir etnik menşe' adına bağlı gösterilmesi, istismar edilmesi ve bir ayrılık gayrılık unsuru olarak takdim edilmeye çalışılması fevkalâde yanlıştır.

diğinde, dine aykırılık içermeyen bu tür şenliklerin sürdürülüp yaşatılmasında bir sakınca olmadığı söylenebilir. Ancak bu tür kutlama ve şenliklere, dinî bir kutsiyet atfetmek, bidat ve hurafe ihdası anlamına geleceğinden son derece dikkatli olmak gerekir.

Sonuç olarak Nevruz bayramı ile elde edileceğimiz bazı kazançlara ve günümüze yönelik pratik yararlarına dikkat çekmek istiyoruz.

Bugün Türk dünyasının hemen her köşesinde merasim ve eğlence ile kutlanan Ergenekon veya Nevruz Bayramı, millî birliği güçlendiren, yardımlaşma ve dayanışma duygularını geliştiren ve kardeşliği simgeleyen yönleriyle ülke genelinde ve hatta ülke sınırlarını da aşarak evrensel bir bayrama dönüştürülmesinde hiç kuşkusuz büyük yararlar olacaktır.

Nevruz bayramı klâsik edebiyatımızı fazlasıyla etkilemiş, çeşitli mezhep, meşrep ve mesleklerdeki şairlerimize ilham kaynağı olmuştur. Altıyüz yıllık Osmanlı döneminde de padişah ve vezirlerden, tanınmış din adamlarına varıncaya kadar divan şairlerinin pek çoğu tarafından motif olarak kullanılmış, bayram olarak manzum kutlamalar, hatta hikâyeleştirilip "Gül ü Nevruz" mesnevileri yazılmıştır. (Türk Dünyası Nevruz Şiirleri Antolojisi, Heyet, Atatürk Kültür Mrkz., Bşk., Yay., Ankara 2004; Nevruz, age., 1995, s.37-51) Bu yönüyle Nevruz kutlamaları Türk Cumhuriyetleriyle kurulacak kültürel işbirliği sayesinde edebiyat şölenine dönüştürülebilir.

Nevruz bayramı, Türk dünyasında binlerce yıldan beri yaşamakta olan kültür müşterehi konumundadır. 1990 yılından sonra Türk Dünyasında başlayan siyasî ve ekonomik işbirliğinin sü-

rekliğinin temininde kültürel alandaki yakınlaşma ve kaynaşma büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle Türk dünyasıyla olan Nevruz bayramı ortak paydamızın sürekli gündemde tutulması bu kaynaşmayı, yardımlaşmayı ve dayanışmayı geliştirecek ve güçlendirecektir.

Bugün ülkemizin ancak % 25'ine yakını (20,7 milyon hektar) ormanlarla kaplıdır. Hz. Peygamber (a.s)'in: "Kıyamet koparken sizden birinizin elinde bir fidan bulunur da kıyamet kopmadan bunu dikmeye gücü yeterse hemen onu dikiversin" (Bu-hârî, Tecrid-i Sarih Terc., Diyanet İşl. Bşk., c.7, s.124) tavsiyesi doğrultusunda milletimizin her ferdi, yurdumuzu ağaçlandırma kampanyasına teşvik edilmelidir.

Nevruz şenliklerinin vazgeçilmez özelliklerinden olan at yarışı, güreş, gibi çeşitli türden sportif etkinlikleri geliştirmek ve yaygınlaştırmak, toplumsal barış ve dayanışma için büyük bir fırsattır. İsmi "barış, esenlik, güvenlik, emniyet" anlamlarına gelen dinimizin ortaya çıkardığı medeniyetlerin özünde daima bu temel espiri yer almaktadır.

Birlik, beraberlik, kaynaşma ve dayanışma gibi daha nice güzelliklere vesile olan ve olması gereken Nevruz'un geçmişte birtakım iç ve dış mihrakların oyunları ile zedelenmeye çalışıldığı malumdur. Ancak tüm bu kötü niyetler çok gerilerde kalmış, milletimiz basiret ve engin hoşgörüsüyle bu tür oyun ve hileleri boşa çıkarmıştır.

Yüce Allah, cennet vatanımızı ve aziz milletimizi her türlü felâket ve musibetten muhafaza etsin. Nevruzda sevincimiz baharda ırmaklar gibi çoğalsın, çağlasın, otlarımız, ekinlerimiz gür olsun, milletimizin bahtı açık olsun.

Bir vatanın, bir milletin kurtuluş destanı

Çanakkale zaferi

İsa Çiçek

Türk tarihindeki; Malazgirt Zaferi, İstanbul'un Fethi, Viyana kuşatması, Çanakkale Zaferi ve Kurtuluş Savaşı gibi büyük olaylar tüm dünyayı etkilemiştir.

Çanakkale, yüzyıllar boyu önemli harplere ve mücadelelere sahne olmuş, boğazlar bölgesinde şirin ve güzel bir şehirdir. Burada yerleşimin Truva ile başladığı, Truva kalıntılarının eski tunç çağına kadar gittiği sanılmaktadır. Şu andaki Çanakkale'nin kuruluşu ise çok eski dönemlere inmemekte, temeli Fa-

tiş Sultan Mehmet zamanında atılan bir 15. yüzyıl şehridir.

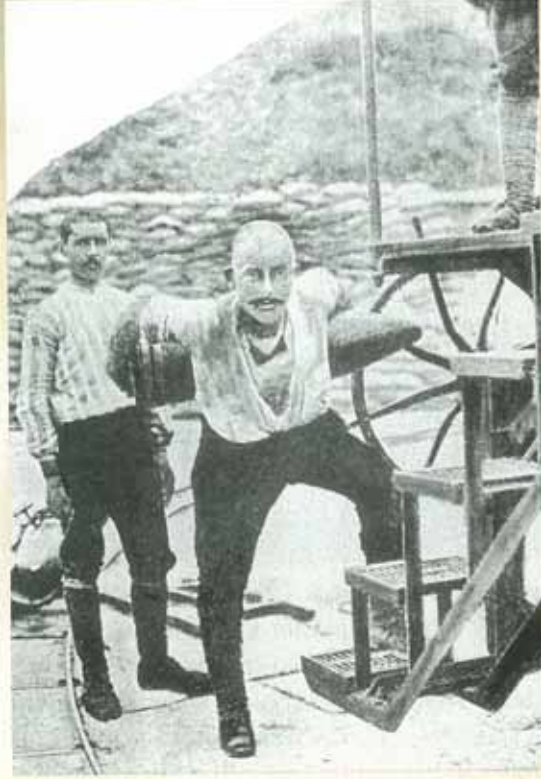
Çanakkale'nin Osmanlı için önemi ise şehrin ele geçmesiyle, Türklerin Avrupa'ya geçişlerindeki önemli yerinden kaynaklanmaktadır. Yani Çanakkale Türklerin Avrupa'ya açılan kapısı olmuştur. Çanakkale stratejik konumu itibarıyla çok önemli bir şehirdir. Öyle ki, birçok Avrupa Devletinin bu şehrimizde Konsoloslukları bulunmaktaydı. Özellikle 19.yüzyılda Osmanlı Devletinin Avrupa Devletleri karşısında zayıflamasıyla beraber önemi daha da artmış, küçülen Osmanlı Devletinin bu şehri koruması boğazların ve İstanbul'un güvenliği açısından çok önemli hâle gelmişti.

Bu derece stratejik öneme sahip bu coğrafyanın korunması esnasında, yurdumuzun her köşesinden her Türk ailesinin, atalarından bir veya birkaç şehit verdiği bir şehitler beldesidir Çanakkale.

Öyle bir savaş yaşanmıştır ki Çanakkale'de; açlık, susuzluk ve yokluk içinde, mermilerin havada çarpıştığı, kanın topraklara oluk oluk aktığı, yer yer siperler arasının beş metre olduğu, ve siperlerden hiç tereddütsüz akına çıkmak her baba yiğidin harcı değildi. Arkadaşlarının öldüğünü görerek ve öleceğini şehit olacağını bilerek siperden mermilerin üzerine kendini düşünmeden atan ecdadımızı unutmak ne mümkün. Kundaktaki bebeği ile cepheye sırtında, omzunda cephane taşıyan, elinde bulunan bez parçasını bebeğinin yerine top mermisine saran ve soğuktan bebeğini kaybeden Elif anayı, o yiğit Anadolu kadını, yoktan var edilen bir zaferin mimarları olan dedelerimizi, ninelerimizi, atalarımızı nasıl unutturuz nasıl unutulabiliriz.

Bir buluşma esnasında Mısır Devlet Başkanı, Mustafa Kemal Atatürk'ü takdir ettiğini söyler ve ekler;

– “Ekselans benim milletimin de sizin milletiniz gibi hürriyete ve istiklâle ihtiyacı var. Bunu nasıl temin edebiliriz? Tıpkı sizin Çanakkale Boğaz Savaşında Düvel-i Muaz-

zama Ordusuna karşı kazandığınız zafer gibi bizim de böyle bir ordu ve stratejiye ihtiyacımız var. Bize bu konuda yardım edebilir misiniz?” Sorusuna Mustafa Kemal:

– “Vatanı için şehit olacak bir buçuk milyon Mısırlı genciniz varsa bu işi yapabiliriz. Bunun haricinde olmaz!” deyince Mısır Devlet Başkanı:

–“Maalesef bizim öyle ölecek bir buçuk milyon Mısırlı gencimiz yok.” der. Mustafa Kemal de:

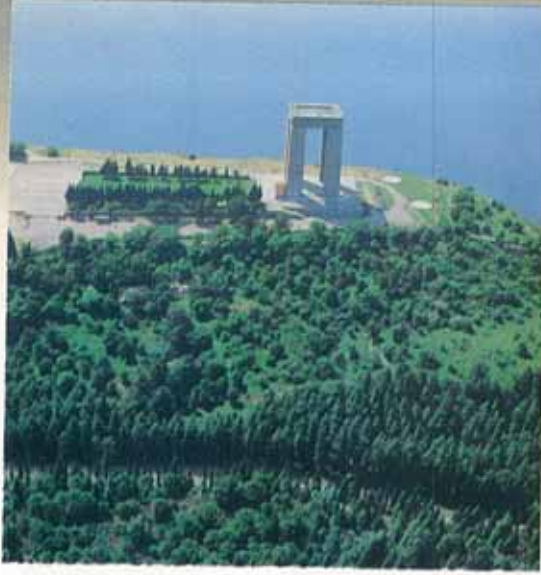
– “O zaman sizin de hürriyet ve istiklâle hakkınız olamaz.” deyiverir.

İşte bu söz her şeyi açıklamıyor mu sizce?...

Çanakkale Savaşındaki bugün bile akılların ermediği birtakım olaylar cereyan etmiştir. Bu olaylar ki savaşın kaderini gidişatını tümünden değiştiren vakalardır. İşte bu olaylardan birkaç tanesi.

Seyit Ali Onbaşı

Seyit Ali, 1909 yılının Nisan ayı başlarında askere alındı. 1912'de Balkan Savaşları'na katıldı. Savaş bitiğinde terhis edilmedi

ve topçu eri olarak Çanakkale Cephesi'nde görev aldı. Çanakkale Savaşları'nda gösterdiği kahramanlıkla adını Türk tarihine yazdı. 18 Mart Deniz Savaşı sırasında, Rume- li Mecidiye Tabyası'nda ayakta kalabilen tek top vardı onun da mermi kaldıran vinci bozulmuştu. Seyit Onbaşı büyük bir güçle 215 Okkalık mermiyi üç kez kaldırarak namlunun ucuna sürmüş ve bu kahramanlığı ile Ocean gemisi büyük bir yara almıştı.

Nusret Mayın Gemisi

Çanakkale Savaşı deyince savaşın kaderini değiştiren Nusret Mayın Gemisini de unutmamak gerekir. Nusret Mayın Gemisi Çanakkale savaşına noktayı koyacak olan görevine çıktığı gece Karanlık Liman ile Seddülbahir arasındaki mayınları toplayıp yerini değiştirirken, onu koruyan Anadolu Feneri de bir İngiliz gemisi üzerine projektörleri dikmiş ve gemiyi takibe almıştı. Fakat birden Anadolu Feneri arıza yaptı ve projektörler söndü. Nusret Mayın Gemisi hemen ışıklarını söndürdü. Bunun üzerine İngiliz gemisi kendi ışıklarını yakarak denizi taramaya başladı. Nusret Mayın Gemisinin tam İngiliz gemisi tarafından görülüp yakalanacağı esnada, Anadolu Feneri tekrar yanarak İngiliz gemisinin projektörleri üzerine kendi projektörlerini tuttu ve iki ışık arasında kalan Nusret Mayın gemisi böylelikle yakalanmaktan kurtulup görevini başarıyla tamamladı. Bu

olaya kalbi dayanamayan gemi kaptanı Hak- kî beyin de naşı karaya çıkarıldı. Daha sonra Anadolu Feneri'nin hiçbir tamirat yapılmadan kendiliğinden çalıştığı öğrenildi.

Yahya Çavuş ve takımı

Çanakkale Muharebelerinin en ateşli saldı- rırları sırasında Morto Koyu'ndan çıkartma yapan bir İngiliz birliğine karşı, Seddü' l- ba- hir tepesinde bulunan Yahya Çavuş ve 15 ki- şilik takımı büyük bir inançla engel olmaya çalışıyorlardı. Karşılarında bulunan bir birliğe karşı 15 kişi gönülden savaşarak engel olma- ya çalıştılar. Tam üç gün ve üç gece bir bir- liğe bir takım olarak karşı geldiler. Onları durdurdular. Gelibolu Yarımadası'nın içleri- ne girmelerine 15 kişilik bir kuvvetle engel oldular. Sonunda yardımcı kuvvetlerin gel- mesine yakın hepsi şehitlik mertebesiyle Al- lah'a ulaştılar.

Bunun gibi daha onlarca yüzlerce belki binlerce olaylar olmuştur Çanakkale'de.

Çanakkale Zaferi öyle büyük bir zaferdir ki adına destanlar, türküler, ağıtlar yakılan, şiirler, romanlar yazılan Çanakkale. İşte o türkülerden biri de;

Çanakkale içinde vurdular beni
Ölmeden mezara koydular beni
Of gençliğim eyvah.
Çanakkale içinde Aynalı Çarşı
Ana ben gidiyom düşmana karşı
Of gençliğim eyvah.
Çanakkale içinde bir uzun selvi
Kimimiz nişanlı, kimimiz evli
Of gençliğim eyvah.

Uğruna binlerce şehit verilmiş, vatani- miz şüphesiz göz nûrumuz her şeyimizdir. Vatan edinilmiş bir toprağa düşmanın yan gözle bakması bile o vatanda yaşayan herke- se savunma hakkı verir. Vatan için, millet için ölmek bir borçtur. İstiklâl Marşı şairimiz Mehmet Akif Ersoy'un ifadesiyle:

"Sahipsiz olan vatanın batması haktır.
Sen sahip olursan bu vatan batmayacak- tır."

Her milletin, uğruna şehitler vererek vatan edindiği toprakları koruması ve tehlike anında savunması en tabii hakkıdır. Toprağı vatan yapan sır da, toprağı savunma hakkı veren temel de budur. Şâirin dediği gibi,

“Bayrakları bayrak yapan üstündeki kandır,
Toprak, eğer uğruna ölen varsa vatandır.”

Dinimiz bundandır ki, bir Müslüman'ın vatanı için ölmesiyle, din için ve Allah için ölmesini bir saymıştır ve vatan için ölene şehitlik rütbesi vermiştir.

Çanakkale Zaferi, bir vatanın, bir milletin kurtuluşudur, Kurtuluş Savaşının ateşleyicisidir. Vatanı, topraksız kalan milletlerin ne hâle geldiklerini bugün Filistin örneğinde olduğu gibi çok iyi görmekteyiz. Çevremizde çeşitli plânların yapıldığı, oyunların oynandığı günümüzde, Çanakkale Zaferinin önemi daha da iyi anlaşılmaktadır. Çanakkale Savaşını ve Zaferini iyi anlamalıyız ve orda kanlarını toprağa döken şehitlik mertebesine ulaşan atalarımızı hiç unutmamalı, gelecek nesillere de unutturmamalıyız.

Çanakkale Savaşında büyük bir Zafere imza atan, vatanı ve bayrağı için şehit olan kahraman MEHMETÇİK'leri minnet ve şükranla anıyoruz. Aziz ruhları şad olsun.

Arkadaşlarının öldüğünü görerek ve öleceğini, şehit olacağını bilerek sıperden mermilerin üzerine kendini düşünmeden atan ecdadımızı unutmak ne mümkün. Kundaktaki bebeği ile cepheye sırtında, omzunda cephane taşıyan, elinde bulunan bez parçasını bebeğinin yerine top mermisine saran ve soğuktan bebeğini kaybeden Elif anayı, o yiğit Anadolu kadını, yoktan var edilen bir zaferin mimarları olan dedelerimizi, nanelerimizi, atalarımızı nasıl unutturuz nasıl unutabiliriz.

ÖLÜM İNDİRMEDE GÖKLER

Derler ki, tabiatta eşya yaklaştıkça, aksine vak'alar ve o vak'aları yaratan şahıslar uzaklaştıkça büyür. Filhakika İstanbul'un Fethine iştirak etmiş bir Yeniçeri acemisi, Plevne'ye katılmış bir mekkâre neferi eğer bugün aramızda yaşamış olsalardı bize gördüğümüz bildiğimiz insanlardan bambaşka birer mitolojik mahlûk şeklinde görünürlerdi.

Bugün sene-i devriyesini idrak ettiğimiz Çanakkale Muharebeleri bir eşini daha dünya tarihinin kaydetmediği başlıbaşına bir zafer, bir kahramanlık destanıdır. 18 Mart günü de bu destanın en şanlı bir sahifesini teşkil eder.

"Şu Boğaz harbi nedir? Var mı ki dünyada eşi?

En kesif orduların yükleniyor dördü beşi,
Tepeden yol bularak geçmek için Marmara'ya
Kaç donanmayla sarılmış ufacık bir karaya"

Mehmed Âkif'den başka hiçbir şâirimiz Çanakkale gibi hârikalarla dolu olan o azametli müdafaanın şaniyla mütenasip bir eser vücuda getirememiştir. Âkif bu macerayı şehâmetli bir heyecanla söylemiş, destanlar yaratmıştır.

Müşterek İngiliz-Fransız kuvvetleri, 18 Mart 1915'de mâlik oldukları mebzul vâsitalara, hadsiz hesapsız mühimmata, donanmalarının her bakımdan üstün toplarına güvenerek ve bizim de Balkan Muharebesinin milletin sinesinde yer yer açtığı yaraların henüz kapanmamış olmasına, atacağımız her mermiyi, yiyeceğimiz her lokmayı hesap etmeye mecbur yoksul bir kuvvet olduğumuzu düşünerek, ufak bir fedakârlıkla Boğaz'ı denizden zorlayıp Marmara'ya yol bulabileceklerini ümit ettiler. Ve bu ümitle Boğaz'ı zorladılar. Ufuklardan, bulutların üstünden, denizlerin dibinden ateş ve ölüm yağıyordu. Karşı tarafta yalnız sinisini ve imanını siper olarak kullanan şanlı Mehmetçik, kahraman Türk askerisi!... Bu muazzam armadanın bir tek hesap hatâsı vardı. Yoksul zannettikleri hasımlarının iman kuvvetini akıllarına getirmediler. Hamâset ve iman kayasına çarptılar ve iflâs ettiler. Bununla da kalmadılar, talihlerini bir de karada denemeye kalkıştılar, bir de orada şehit oğlu şehit, kahramanlar kahramanı Mehmed'in süngüsü ile boy ölçüşmek istediler, fakat yıkıldılar. Bu da ikinci iflâsları oldu.

Eski düşmanlarımız durup dururken Çanakkale'yi zorladılar. Bunun sebebini Fransız askerisi muharrirlerinden Binbaşı

Larcher şöyle izah ediyor: Avrupa Devletleri 1914 senesi yazından itibaren Almanya'nın silâhli ihtirasından dolayı bir harbin yakın olduğunu düşünerek endişeye düştüler. Bu düşünce onların dikkat nazarını Çanakkale'ye çevirdi ve kendileri için Boğazlar'dan serbestçe geçmeyi temine çalıştılar. Çünkü Rus Ordusu hemen tamamen denilecek derecede ağır sahara topçusundan mahrum olduğu gibi umûmiyetle elinde pek az silâh ve mühimmat bulunuyordu. İngiltere ile Fransa bel bağladıkları Rusya'ya en kısa yoldan mühimmat vesâir harp malzemesi gönderemiyorlar ve bu sebepten en uzak Şarktaki Vladivostok Limanından veya senenin sekiz ayında buzlarla kaplı ve iç bölgelere taşıt yolları ve imkânları az olan Arkanjel Limanından istifadeye mecbur oluyorlardı.

Çarlığın selâmeti ve muharebenin iyi bir şekilde kendi lehlerine bitirilmesi mutlaka Boğazlar'ın birleşik İngiliz-Fransız donanmasına serbestçe açık bulunmasına bağlı idi. Bu zaruretle Rus ordusunun top, tüfek ve her nevi harp malzemesine olan ihtiyacını temin etmek behemahal lâzım geliyordu. Zira Ruslar tek mil cephanelerini sarfetmiş, bütün harp malzemelerini ellerinden çıkarmış bulunuyorlardı. Bu sebeple Mazuri Bataklıklarında ve Lehistan'da ağır zayıata uğruyorlar ve hesapsız Rus sürülerini silâhlandırıyorlardı.

O zaman Fransa'nın Petersburg Sefiri telâşla hükûmetine yazdığı bir muhtıradaki diyor ki: "Grandük harekâtı tatile mecbur olduğunu teessürle bildiriyor. Dün Rus topçusunun cephanesiz kaldığını öğrendim. Bu sabah da Rus piyâdesinin tüfeksiz kaldığını haber aldım..."

Bu zarûret karşısında ve bir aylık hummalı bir hazırlıktan sonra müşterek İngiliz-Fransız donanması 18 Mart 1915'de Boğaz'ı zorlayıp geçmeye teşebbüs etti ve fakat Türklerin muannidane müdafaası karşısında geri döndü ve artık denizden ikinci bir zorlamayı göze alamadı.

18 Mart 1915 sabahı müstahkem mevki kumandanı rahmetli Cevad Pa-

şa Kirte ve havâlisinde müstahkem mevki emrinde bulunan teşkilâtı teftişe gitmiş ve bu sebeple o günkü o muazzam tarihî muharebe müstahkem mevki Erkân-ı Harbiyye Reisi o zaman Binbaşı olan Salâhaddin Âdil Paşa tarafından idare olunmuştur. Müşârunileyhin bu muharebe hakkında verdiği kıymetli ve tarihî ehemmiyeti hâiz konferansının bazı parçalarını aynen naklediyoruz:

"18 Mart'tan evvel devam eden birkaç günlük sükûn ve istirahati 18 Mart ihlâl etti. Düşman donanmasının Bozcaada'da toplanması gerek karadan yapılan gözetlemeler ve gerek deniz tayyareleriyle keşfedilmişti. Bundan başka 18 Martta bir taarruz olacağına dair müstahkem mevki ayrıca malûmat almış bulunuyordu. O günü tayyaremiz şafakla beraber uçarak Bozcaada-İmroz'da büyük bir faaliyet olduğunu haber verdi. Sabah saat 10'da en önde Triumph, bunu tâkiben sıra ile Agamemnon, Lord Nelson, Queen Elisabeth, Inflexible, Prens Georges zırhlıları ve bunları tâkiben beş torpido Seddülbahir önünden çıkararak Kumkale'ye doğru bir hat teşkil ettikten sonra sola çark ettiler. Altı zırhlı omuzluk hattında Boğaz'a ilerlemeye başladılar. Arkalarından da küçük büyük motorbotların geldiği görülüyordu.

25 Şubat'tan beri Boğaz ağzındaki bataryalarımızın düşmüş olmasına rağmen içeri girişinde mâruz olduğu atışlara bugün yine medhal istihkâmatımız mâruz oldu. Beş on mermi atıldıktan sonra donanma yavaş bir seyir ile içeri girdi. Uzaktan dört Fransız gemisinin de yaklaştığı haber verildi. Medhalden gelen bu gemilerden Prens Georges Anadolu, Triumph Rumeli tarafında olmak üzere sahilde kaldılar. Diğerleri ortada ayrı bir hat teşkil ettiler. Ana harp gemisi olan Queen Elisabeth'e ehemmiyetli bir vazife tevdi edildiğinden ayrıca üç dört küçük gemi bu gemiyi muhafaza ediyorlardı.

İlk atışı saat 11.15'de Triumph yaptı. Obüs bataryalarımızı şiddetli ateş altına almaya başladı. Tabyalarda bulunan subay ve erler filo daha yak-

laşmadan silâh başına etmiş bekliyorlardı. Atış mesafesi 14 kilometreden fazla olduğundan maateessüf bizim tarafımızdan ateş açılmasına imkân olmadı. Düşman ilk atışını 16 kilometreden yaptı. Daha sonra yavaş yavaş bu mesafeyi azaltmaya başladı. Prens Georges, Rumeli Bataryalarını, Triumph Anadolu Obüs bataryalarını ateş altına alırken Queen Elisabeth Anadolu Hamidiye Bataryası ile hemen Çanakkale Kasabası'nın önünde bulunan Çimenlik İstihkâmını, Agamemnon, Lord Nelson, Kilidülbahir manzumesini, İnflexible Rumeli Mecidiye Bataryasını ateş altına almıştı. Bunu müteakip Fransız filosu ikiye ayrıldı. Suffren, Charlemagne Rumeli sahilini, Gaulois, Bouvet zırhlıları da Anadolu sahilini takiben İngiliz hattını takviye ettiler. Fransızlar millî asabiyetlerini, İngilizler soğukkanlılıklarını pek güzel gösteriyorlardı. Düşman mermilerinin kaldırdığı toz duman içinde artık bataryalarımız gözle görülmüyordu. Hamidiye Bataryasındaki telemetre düşmanın 14 kilometreden daha ziyade yaşadığını gösterdi. Uzun müddet ateş etmemek, muharebeye seyirci kalmak askerlerin maneviyatını kıracağı nazar-ı dikkate alınarak mesafe ne olursa olsun hatta en büyük gemilere bile ateş edilmesini emrettik. Bataryalarımıza ateşlerini şiddetlendirmeleri için verilen emre mukabil pek çok isabetler elde ettiklerini öğreniyorduk. Yalnız attığımız mermilerin düşman gemileri civarında kaldırdıkları su sütunları o kadar muazzamdı ki isabetleri hakkıyla tefrik edemiyorduk. Düşman zırhlıları içinden en evvel saf harici çıkan İngilizlerin İnflexible zırhlısı olmuştur. Muharebe saat ikiye kadar çok şiddetli ve vaziyet çok fena, çok nâzik olarak devam etti. Buhranı ve nezâketi bizzat kendi şahsımda hissediyordum. Düşmanın ateş tesiri çok mühim olmakta devam ediyordu. Bataryalarımız sıkışık vaziyette idi. Saat ikide Fransızların Bouvet zırhlısının battığı her tarafta görüldüğünden zırhlının batmasının maneviyatın yükselmesi üzerinde büyük tesiri oldu. Dört Fransız zırhlısı zor karşısında muharebeyi terkedip çekildiler. Yerlerine altı İngiliz gemisi yeniden Boğaz'dan içeri girdi ve şiddetli ateşleriyle düşman donanmasına ağır zayıat verdiren Dardanos Tabyamızı şiddetle ateş altına aldılar. Tabya'daki topları susturdular ve maateessüf Batarya Kumandanı Hasan ve Gözetleme zâbiti Mevsuf Efendiler şehit oldular.

Bombardımana uğrayan bataryalardan ve hep bir ağızdan tekbir sadaları yükseliyor ve bu cehennemî ateş arasında bile Rumeli Tabyalarından yükselen ezan sesleri Anadolu sahillerinde akisler uyandırıyor. Telefon irtibatı muhare-

benin başlamasından iki saat sonra kesilmişti. Bir ara atlı zâbitler vâsıtasıyla bataryalardan malûmat istedik. Gelen haberlerden Obüs bataryalarının mevcut mermilerinin mühim bir kısmını, Anadolu Hamidiye Bataryasının ise mevcut cephanesini kâmilten sarfetmiş olduklarını öğrendik. Rumeli cihetindeki bataryalarda da aynı elim vaziyet başgöstermişti. Cephane hakkında pek müşkil bir vaziyet karşısında kalmıştık.

Tertiylediğimiz mayınların patlaması ve mermilerimizin isâbeti düşman gemilerindeki ateş intizamını altüst etti. Muharebe saat 18'e kadar bu minval üzere fakat yalnız İngiliz gemileriyle kahramanca devam etti ve güneş batarken bütün filo Boğaz'ı terketmek mecburiyetinde kaldı.

Bu muharebenin iki tarafta husule getirdiği zayıata gelince:

1. İngiliz zayıatı: İnflexible batmak tehlikesine uğradı. Agamemnon ağır hasara mâruz kaldı. İrrésistible ve Océan battı.

2. Fransız zayıatı: Bouvet battı. Suffren ve Gaulois uzun müddet harbedemeyecek derecede ağır hasara mâruz kaldı.

3. Bizim zayıatımıza gelince: 18 Mart muharebesinden evvel vukua gelen taarruzda Boğaz ağzını kapayan Seddülbahir, Ertuğrul, Orhaniye, Kumkale tabyaları kâmilten harap olup elden çıkmış ve insanca da birçok zayıat verilmişti.

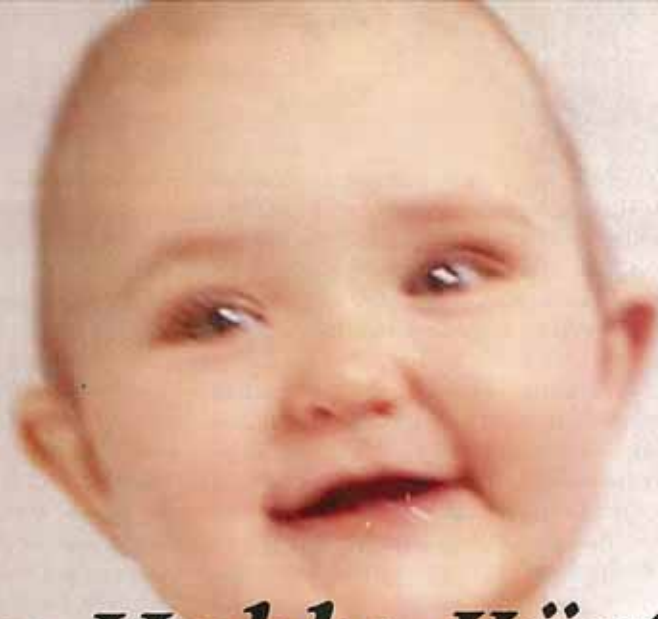
Bunlar hariç olmak üzere 18 Mart günü bizim tarafta vukua gelen en büyük tahribat Çimenlik ve Anadolu Hamidiye Tabyalarında vukua gelmiş ve esaslı olarak biri yirmi dördlük olmak üzere dokuz top tamamıyla tahrip edilmiştir. Bunlardan başka insanca zayıatımız üç subay ve 22 nefer şehit ve yine 2 subay ve 50 nefer yaralıdan ibaret kalmıştır.

Silâh nispeti: Bu muharebede bizim taraftan 150 topa karşı 506 top ve 78 ağır topa karşı 280 ağır top karşılaşmıştır. Yine bu muharebede bizim tarafımızdan 1938 büyük ve orta çapta mermi atıldığı halde müşterek filo tarafından yalnız Dardanos Bataryasına 4000 mermi atıldığını söylemek aradaki cephanе nisbetsizliğinin dehşetini göstermeye kâfidir.

Bu zafer, ölmüş veya cançekişir bir hâlde olduğu sanılan Türk milletine benliğini, şehâmetini tekrar göstermek fırsatını veren fevkalâde bir hâdisedir.

Türk nesilleri bu şerefli mâcerayı unutulmaz bir destan hâlinde birbirlerine devredeceklerdir. Yalnız bu muharebeyi bütün azametiyle daha iyi gösterebilmek için biraz daha beklemek, ondan biraz daha uzaklaşmak lâzımdır.

ŞEHİTLERE RAHMET, GAZİLERE MİNNET...

Yaşama Hakkı-Kürtaj

Kürtaj konusunda cevaplandırılması gereken temel soru, kürtajla yok edilenin, bir insanın hayatı mı yoksa başka bir şey mi olduğu sorusudur.

Kürtajla, hamile bir kadın karşı karşıya kaldığı sosyal problemlerine çözüm mü arıyor? Yoksa başlamış olan yeni bir hayat mı sona erdiriliyor?

Ya da:

Niçin bir çocuğun hayatı doğduktan sonra korunuyor da anne karnındayken korunmuyor?

Bu sorunun cevabı insan hayatının ne zaman başladığı sorusuna bağlıdır.

Tıbbî olarak insan hayatı döllenmeyle başlar. İnsan hayatının başlangıcı olan döllenmiş yumurta, o insanın göz rengi, ayakkabı büyüklüğü, karakteri gibi birçok özelliği ile ilgili bilgileri içerir ve bu hücreye bundan sonra besin ve oksijen dışında hiçbir şey ilâve olmaz.

Hücrelerinin sürekli bölünmesiyle büyüyen bebek, bir haftalıkken annesinin rahmi içinde kendisine besleneceği uygun bir yer bulup yerleşir ve dış dünyaya uyum sağlayabilecek hâle gelmek için doğuma kadar birçok aşama geçirir.

22. günde kalp atmaya başlar.

24.-25. günde (boyu 2.5-4.5 mm) göz ve kulakla ilgili ilk oluşumlar, kol ve bacak tomurcukları oluşmaya başlar.

30. günde (4 hafta) gözdeki lens gelişmiştir.

36.-42. günde (boyu 9-11 mm) el ve ayak parmaklarını ayıran dokular ve dış kulak taslağı oluşur.

43.-49. günde (6-7 hafta) (boyu 13-18 mm) meme uçları, göz kapakları, üst dudak oluşmuştur. Anne hissetmese de bebek hareket etmeye başlamıştır. Anneler bebeğin hareket ettiğini, yani canlı olduğunu 4-4,5 aylıkken anlayabilirler. Çünkü bebeğin tekmelemleri ancak bu aylarda annenin hissedeceği kadar güçlü olmaya başlamıştır.

Yine bu dönemde EEG ile beyin dalgaları tesbit edi-

Ölüm nedir anne?

Ben doğmaya göğeriyorum senin içinde,

İnsanlar ölmeye mi açıyor dünyada?

Korkmayım diye bana sunulan bu erken

ölümden anlat anneciğim,

Kara bulutlara mı karışır çocuklar,

Anneleri onları istemeyince?

Yıldızlara mı,

Sulara, aydedeye mi?

Canımın yanacağından çok, kalbimin sitemi,

Neden "tahllye etmek" diyorlar, çocuk

aldırmaya?

Hükümlü gibi...

Ne suç işlediyse çocuklar?

Ayşe Kilimci

lebilir. Bilindiği gibi artık bir insanın öldüğüne kalbinin ve solunumunun durmasıyla değil beyin dalgalarının alınamamasıyla karar veriliyor. Peki neden bir insanın yaşıyor olduğuna karar verirken aynı kriter esas alınmıyor.

50.-60. günde (8 hafta) sinir sistemi oluşmuş olduğundan, bebek ağrıyı ve acıyı hissedebilir. Kol ve bacakları uzamış, yüzü artık belirginleşmiştir. Kalp elektrosu kaydedilebilir.

ABD'de yıllardır kürtaj karşıtı çalışmalar yürüten Dr. Willke gözlemlerine dayanarak kürtaj için gelen kadınların asla bebeğin kalp seslerini duymak istemediklerini söylüyor. Avrupa'da yapılan bir araştırmada kürtaj için gelen kadınların üçte birinden fazlasının bebeğin kalp seslerini dinledikten sonra kararlarını değiştirdikleri, "Bu benim bebeğimin kalp sesleri mi?" "Ben bebeğimi öldüremem" diyerek duygularını ifade ettikleri belirtilmiştir.

10. haftada bebek babasının küçük parmağının tırnağı üzerinde ayakta durabilecek kadar küçücük, ama parmak izlerine varana kadar tüm vücudu tamamen gelişmiş durumdadır.

11. haftada ultrasonla bebeği parmağını emerken izlemek mümkündür. Bu dönemde bebek içinde bulunduğu amnios sıvısı tatlandırıldığında daha çok sıvı içerken, sıvının tadı ekşi yapıldığında içmekten vazgeçer. Yani tat alma duyusu gelişmiştir.

12. haftada dış genital organlar tamamen belirginleşmiştir. Cinsiyeti belirlenebilir.

1970'lerde Prof. Liley, bebeklerin 3. aydan sonra ağrıyı hissettiğini ve dokunmaya, ışığa, sıcağa ve gürültüye hassas olduklarını göstermiştir. Bu yaşta bebeğe bir iğne batırıldığında ağrıyla irkildiğini; bip sesinden sonra iğne batırıldığında ve bu birkaç kez tekrarlandığında artık bebeğin bip sesinden sonra iğne olmaksızın irkildiğini yani bebeğin öğrendiğini kanıtlamıştır.

14. haftada bebek artık sesleri işitmeye başlamıştır; uyurken annesinin bulunduğu ortamda gürültü olursa uyanır.

20 haftalıkken bebek herhangi bir nedenle erken doğarsa günümüz şartları içerisinde tıbbi yardımların desteğiyle yaşayabileceği fiziksel ve fonksiyonel olgunluğa (yaşayabilirlik sınırı) erişmiştir. Teknolojik gelişmelere paralel olarak bu sınır 15 yıl önce 25 hafta iken bugün 20 haftadır. Belki de ilerde döllenmeden hemen sonra bebekler anne rahmi dışında yaşatılabileceklerdir. O halde bir bebeğin hayatı doğduktan sonra korunurken, niçin anne karnında da korunmasın.

Doğumdaki büyü ne? Bebeğin yaşadığı yer mi? Yoksa oksijen ve besin alışı yollarındaki farklılık mı? Ya da kucağa alınabiliyor, sevilbiliyor olması mı?

Şimdi baştaki sorumuza dönersek:

O bir canlı mı? Evet kesinlikle canlı ve büyüyor.

O bir insan mı? Evet, hücrelerinde 46 insan kromozomu taşıyor.

Peki eksiksiz mi? Evet, tamamiyle eksiksiz.

Yani bu; döllenmeden itibaren cinsiyeti belirlenmiş, mükemmel, eksiksiz küçücük bir kız ya da erkek çocuk.

O hâlde, bu insanın başta yaşama hakkı olmak üzere tüm insanlık hakları yasalarla ve ahlâki (etik) değerlerle korunmalıdır.

Maalesef dünyanın birçok yerinde bu insanlara yaşama hakkı tanınmıyor. Anneleri veya başka insanlar çeşitli gerekçelerle onların hayatına son veriyor.

Birçok Avrupa ülkesinde, ABD'de ve ülkemizde kürtaj yasal. Bazı ülkeler kürtajı doğuma kadar serbest bırakırken bizim ülkemizde de olduğu gibi çoğu ülkelerde zaman sınırı var.

Kürtajın birçok ülkede yasal olmasının gerekçelerinden biri de, kürtaj taraftarlarının "illegal kürtajları asla engelleyemeyiz, o hâlde kürtaj yasal olsun" yaklaşımıdır. Aynı mantıkla hareket edildiğinde, engellenemeyen bir suçun yasallaştırılarak meşrulaştırılması anlamı ortaya çıkar.

Türkiye'deki nüfus plânlaması ve kürtajla ilgili yasalar, ülkenin sosyal ve ekonomik durumuna göre düzenlenmiştir; Cumhuriyetin ilk yıllarında, savaş nedeniyle azalan nüfusun artışı teşvik edilmiş, daha sonra nüfus plânlamasını öngören aşağıdaki yasalar aşamalı olarak çıkarılmıştır:

1965: Nüfus Plânlaması Kanunu

1967: Tıbbi zaruret hâlinde gebeliğin sona erdirilmesi ve sterilizasyon (kısırlaştırma) yapılması hakkındaki tüzük

1983: Nüfus Plânlaması Kanununda değişiklik; 2827 sayılı rahim tahliyesi ve sterilizasyon hizmetlerinin yürütülmesi ve denetlenmesine ilişkin tüzük. Buna göre 10 haftayı geçmemiş gebelikler isteğe bağlı olarak sonlandırılabilir.

468 - 472 sayılı yasalar: Çocuk düşürme ve gebeliğe yasalara aykırı biçimde son verme hakkındaki TCK maddeleri.

Kürtaj niçin yapılıyor?

Yapılan araştırmalar kürtajların %99'unun isteğe bağlı olarak yapıldığını, geri kalan %1'inin nedeninin ise diğer gerekçeler olduğunu ortaya koymuştur.

Kürtaj savunucularının sürekli olarak ortaya attığı bebeğin özürülü olması, ensest ilişki, tecavüz ve anne sağlığının risk altında olması gibi sebepler, yapılan kürtajların çok küçük bir bölümünü oluşturur.

Fiziksel ya da zihinsel problemi olan bebekler kürtajla öldürülebilir. Hangi anne baba evinde yaşayan özürülü çocuğunu öldürmeyi düşünebilir?

Kürtaj nedeni olarak gösterilen diğer bir konu da tecavüz. Tecavüz sonucu oluşan gebeliklerin annenin ve toplumun isteğine bağlı olarak sonlandırılmasını savunanlara söylenebilecek tek bir şey var: Babaların suçunun cezasını masum bebekler mi seçmeli?

Kürtajın asıl nedeni bebeğin istenmiyor olmasıdır. "Her çocuk istenen çocuk olmalı" benzeri nüfus plânlaması sloganları var. Ama cümlelerin sonunu da getirmek gerekiyor; "eğer istemiyorsan onu öldür!" Biz yaşadığımız toplum içinde istemediğimiz kişileri öldürüyor muyuz? Bir kişinin yaşama hakkı başka kişilerin isteğine bağlı olabilir mi?

İstenmeyen gebelik eşittir, istenmeyen çocuk mudur? Bu tabii ki doğru değil. İstenmeyen gebelikler-

den doğan çocukların istenen gebeliklere göre daha az istendiğini, sevildiğini gösteren bir çalışma sonucu ya da sosyolojik bilgi yok.

Bir insanın hayatı, annenin üçüncü ya da dördüncü bir çocuk isteyip istememesine mi bağlı? Gebe bir kadın için karnında taşıdığı, hakkında tercih kullanabileceği bir "şey" mi?

Kürtaj nedenlerinden biri de annenin sağlığının tehlikede olmasıdır.

Nedir sağlık? Sağlık tanımı içine fiziksel, ruhsal, psikolojik faktörler hatta annenin yaşı girebilir. İstemedi hamile kalan bir kadın, psikolojik durumunun ve dolayısıyla sağlığının bozulduğunu iddia edebilir. Yani sonuçta sağlığı nedeniyle değil, sadece bebeği istemediği için kürtaj yaptırabilir. Oysa gebelikte annenin hayatını tehlikeye sokan; anne ve bebeğin hayatlarından birinin tercihini gerektiren durumlar oldukça azdır. Böyle durumlarda kürtaja bir tek hekim değil bir komisyon karar vermelidir.

Kürtaj nasıl yapılıyor?

Bugün Türkiye'de ve diğer ülkelerde en sık kullanılan yöntem rahme yerleştirilen bir katater vasıtasıyla vakum oluşturularak bebeği yapıştığı yerden çekip almaktır. Öyle ki, oluşturulan güç, evde kullandığımız elektrik süpürgesinin çekme gücünden yaklaşık 30 kat daha fazla.

Eskiye göre daha az sıklıkla kullanılan diğer bir metot; önce rahim ağzının genişletilip daha sonra madeni bir küretle rahmin içinin kazınmasıdır.

Kürtajı yapan penseye benzer dişli bir alet kullanır; rahim içine soktuğu bu aletle bebeğin vücudunun herhangi bir kısmını yakalar; çekerek, bükerek bu canlı bebeği parçalara ayırır. En zor olan, başı koparmaktır. Parçalar dışarı çıkarıldıktan sonra hepsi yerli yerine konarak rahim içinde parça kalıp kalmadığından emin olunur. Çünkü içerde kalmış olan parça kanama ve enfeksiyon gibi problemlere neden olabilir.

Bebek 4 aylık olunca, artık kesesinin içinde yeterince amnios sıvısı biriktiğinden tuzla zehirlenme yöntemi kullanılabilir. Anne karnından bir iğneyle bebeğin su kesesine girilir, yoğunlaştırılmış zehirli tuz çözeltisi enjekte edilir. Bu şekilde bebekler 1 saatten önce ölmüyorlar, hatta bazen doğduklarında hâlâ yaşıyor oluyolar.

Büyük gebeliklerde tuzla zehirlenme yerine bu amaçla artık prostaglandinler kullanılıyor. Türkiye'de de kullanılan prostaglandinler, aslında insan vücudunda doğal olarak yapılan ve birçok fonksiyonunun yanı sıra normal doğumun olmasına da katkıda bulunan kimyasal maddelerdir. Rahmi şiddetle kasarak doğumu başlattıklarından özellikle 3 aydan büyük gebeliklerde düşük yapıcı olarak kullanılıyorlar. Bu yolla düşürülen bebek bazen canlı olabiliyor, o zaman kendi hâline bırakılıp ölmesi bekleniyor.

Diğer bir yöntem de sezeryandır. Eğer bir sezeryan doğum amacıyla yapılıyorsa bebeğin göbek kordonu bağlanır, hemen bebek hemşiresine veya çocuk hekimine verilir; hayatta kalması için ne mümkünse yapılır. Amaç kürtaj ise, kesilen göbek kordonu bağlan-

maz, bebek bir kovada kanayarak ölüme terk edilir.

Kürtajın zararı sadece bebeğe mi? Tabii ki hayır. Kürtaj geride ölü bir bebek ve yaralı bir anne bırakır.

Kürtajın komplikasyonları ve kürtaj nedeniyle ölümlerle ilgili hemen hemen hiçbir ülkede güvenilir istatistikler yoktur. En iyi tıbbî merkezlerde bile bu vakaların ancak yarısı takip edilebilmektedir. Çünkü bu işi ticarî amaçla yapanlar dönüp bir daha arkalarına bakmazlar, onların istatistiklere ihtiyaçları yoktur.

Kürtajın erken (akut) komplikasyonları kanama, rahmin delinmesi ve enfeksiyondur.

Geç komplikasyonlarının başında kalıcı kısırlık gelmektedir. Özellikle ilk gebeliklerden sonra bu oran %5-10' dur.

İlk gebeliğinde kürtaj olanlarda düşük ve erken doğum yapma ihtimali de 2-3 kat artmaktadır. Tüm bunların nedeni, kürtaj sırasında genişletilen rahim ağzının zarar görmesidir.

Rahmin iç yüzünün hasar görmesi nedeniyle âdet bozuklukları, dış gebelik ve doğum sırasında plasentanın ayrılma problemleri görülebilir.

Son yıllarda yapılan bilimsel çalışmalar, gebeliğinin ilk 3 ayında kendiliğinden ya da müdahaleyle (kürtaj) düşük yapan kadınlarda meme kanseri gelişme ihtimalinin 1,5-2 kat daha fazla olduğunu ortaya koymaktadır. Yine aynı şekilde kürtaj olan kadınlarda rahim içi (endometrium) kanseri ve myom oluşma riski de artmaktadır.

Tıbbî komplikasyonlar uygun cerrahi bakım ve kürtajın nispeten daha iyi ortamlarda yapılması nedeniyle artık daha az görülmektedir. Burada asıl bahsedilmesi gereken, kürtaj sonrası sendrom denen ruhsal bozukluklardır. Bu tablo her geçen gün -kişilerin dinî inançlarına ve sosyal yapılarına bakmaksızın- daha sık görülmektedir. Bu bozukluklar içinde suçluluk duygusu, uyku bozuklukları, kabuslar, boşanma, alkol ve ilaç bağımlılığı, cinsel ilişkide problemler, depresyon ve intihar sayılabilir. Bazı kadınlarda kürtajdan hemen sonra görülen bu belirtiler bazen yıllar sonra önemli bir olayla, örneğin bir doğumla tetiklenebilir.

Kürtajın bu tip olumsuz etkileri bazen babada, büyükanne ve büyükbabada, kardeşlerde ve hatta kürtajı yapan hekimlerde de görülebilir.

Hamile bir kadın mutlaka bir bebek sahibi olacaktır: Ya canlı ve tek parça veya öldürülmüş ve paramparça.

Anne hangisini tercih eder? Bu seçimi yapmak annenin hakkı mı?

Kim haklı?

Topluma ve annelere insanî ve ahlâkî değerleri yaşama hakkından yana olanlar mı benimsetecek?

Yoksa!...

Yasa koyucular ve kürtajı destekleyenler mi kendi isteklerini yarımsız bebeklere zorla dayatacaklar.

SİZLERİ DE MASUM BEBEKLERİN YAŞAMA HAKLARINI KORUMAKTAN YANA TEPKİYE VE DUYARLILIĞA DAVET EDİYORUZ.

GÜNEYDOĞU ASYA'DA OSMANLI YADIGARI BİR DİYAR

AÇE (ACEH)

Yıldırım Kaplan

Güneydoğu Asya'da yaşanan deprem ve tsunami felâketi, en çok kardeş bir halkı, Aceliler'i etkiledi. Kardeş bir halk diyoruz, çünkü Açe yaklaşık sekiz asır önce İslâm'la müşerref olmuş, kendisini Osmanlı'nın bir vilâyeti olarak görmüş, zor zamanlarımızda yanımızda olmuş bir coğrafya... İbn Haldun'un ifadesiyle Müslümanların en fedakârı... Osmanlı yadigarı Açe...

2004 yılına son anda damgasını vuran Güneydoğu Asya depremi ve tsunami felâketinde çok büyük yaralar alan Açe, Endonezya sınırlarının içinde yer alan, Sumatra adasının kuzeyinde 55 bin 392 km²'ye sahip otonom bir bölgedir. Kuzeyden ve doğu'dan Malaka boğazına, batıdan Hint Okyanusuna, güneyden Sumatra'nın orta kesimlerine komşu olan Açe'nin en önemli yerleşim merkezleri batı sahilinde Mölabo, Tapaktuan, ve Sinkil, kuzeyinde Sigli, doğu sahillerinde ise Simpang Ulim ve İdi'dir. Açe'nin merkezi Benderaçe'dir (Banda Aceh).

Tarih

Açelilerin menşei hakkında çok az şey bilinmektedir. Açeliler, Hindistan ve Malaya gibi yakın kara topraklarıyla diğer adalardan gelmiş olan insanların meydana getirdiği melez bir topluluktur.

Önceleri Hindistan prensleri racalara bağlı olan Açe bölgesinde ilk müstakil devlet XIII. yy.da Müslümanlar tarafından kurulmuştur. 1292 yılında Açe'yi ziyaret eden Marco Polo, doğu sahiline yakın Pasai bölgesinde Müslüman topluluklardan ve Müslüman bir hükümdarın varlığından bahsetmektedir.

Açe yüzyıllar boyunca bölgede etkili bir siyasî güç olarak varlığını sürdürmüştür.

16. yy.dan itibaren sömürgeci güçlerin Güneydoğu Asya'yı kontrol altına almaya başlamaları, Açe tarihinde bir dönüm noktasıdır. Akdeniz ve Kızıldeniz'de güçlerini kaybeden Portekizliler, 1521'de Hindistan'ı ve Açe'yi işgal ettiler. Ancak kısa bir süre sonra Sultan Ali Mugâyet Şah (ö.1530) tarafından Portekizlilere karşı verilen mücadeleler sonunda Açe Sultanlığı kuruldu. Kendisinden sonra oğulları Selahaddin (1530-1537) ve Riayet Şah, (1537-1571) babalarının kurduğu İslâm devletinin itibarını arttırdılar. Açe Sultanlığının yükselme dönemi uzun yıllar devam etti. Özellikle Sultan İskender zamanında (1607-1639) zirveye ulaştı. Sultan İskender, hükümdarlığı döneminde ülkesinin sınırlarını güneye doğru genişletti. Bundan dolayı ölümünden sonra halk arasında "Makuta Alam" (Alemin tacı) lâkabı ile anıldı. Açe İslâm Sultanlığının yükseliş devri 17. yüzyıla kadar sürdü.

Osmanlı devleti ile ilişkiler

Açe Sultanı Alâaddin Riayat Şah, 1565'te İstanbul'a bir heyet göndererek, Portekizlilerin saldırılarını, ticaretlerini engellemeleri, hacca giden Müslümanlara eziyet etmeleri ve misyonerlik faaliyetleri sebebiyle Osmanlı Sultanı Kanunî Sultan Süleyman'dan yardım istemiştir. Ancak heyet İstanbul'a geldiği zaman Kanunî Sultan Süleyman Zigetvar seferinde vefat etmiş ve yerine II. Selim geçmişti. Açe Sultanı, II. Selim'e biat etti ve 1567'de Portekiz saldırılarına karşı Osmanlılarla bir savunma antlaşması imzaladılar. Osmanlı devleti bu çerçevede Açelilere top, tüfek ve cephane yardımında bulundu, imalat ustalarını Açe'ye gönderdi. Açe'ye gemi ve askerlerle birlikte Sultana hitaben yazılan bir ferman ile orada II. Selim adına okunacak ve o tarihten itibaren XX. yy. başlarına kadar da Açe'de her cuma hutbesinde okunan bir hutbe sureti de gönderildi.

Açe'ye giden Osmanlı heyeti ve askerlerin çoğu buraya yerleşerek bir Türk köyü kurmuşlar, Açe halkının Osmanlı'ya duyduğu sevgi bayraklarına yansımış, hilâl ve yıldız bayraklarında, Osmanlı Sancağı kalelerinde yer almıştır.

Osmanlılarla Açeliler arasındaki iyi münasebetler asırlarca devam etmiştir. Sultan İbrahim Mansur Şah (1836-1870) zamanında Açe, İstanbul'un Uzakdoğu stratejisinin odak noktasını oluşturmuştur. Bu sultan, İstanbul'a Açe Devleti'nin Osmanlı Devleti'ne tâbi olduğunun belgelenmesini isteyen bir elçilik heyeti göndermiştir. Heyet o dönemde hutbelerin hâlâ Osmanlı halifesi adına okunduğunu, her yıl mukaddes topraklara 25 bin hacı gönderdiklerini, Hollanda tehdit ve işgalinden kurtulmak için tabiiyetlerinin tanınması gerektiğini ilettiler. Fakat Osmanlı Vükelâ Meclisi, uzak bir mevki de olması ve kontrol imkânlarının bulunmaması sebebiyle, talebe olumlu yaklaşmadı. Açelilerin Osmanlı devletinden yardım talepleri sonraki yıllarda da sürmüştü, fakat Osmanlı devleti bu taleplere müspet cevap verememiş, ancak ilgisini devam ettirmiştir. Nitekim Sultan Abdulhamid, Açe ve Endonezya halkı ile yakından ilgilenmek amacıyla 1883'te Batavia'da bir konsolosluk açmıştır.

Osmanlı devleti, Açe'ye olan ilgisinin karşılığını da Kırım ve İstiklâl savaşlarında Açe halkından gördüğü maddî yardım ve desteklerle almıştır.

Sömürgecilik dönemi ve bağımsızlık

Sömürgeci ülkeler, Açe ile ilgili sömürgeci emellerinden asla vazgeçmemişlerdir. Osmanlı devletinin zayıfladığı yıllarda Açe ile ilgili plânlarını yeniden hayata geçirmişlerdir. Sömürgeci bazı Batılı ülkelerin Açe topraklarına karşı giriştikleri ilk işgalci saldırı, 11 Eylül 1599'da Hollanda tarafından gerçekleştirilmiştir. Ancak Açe halkı, bu saldırıyı etkisiz hâle getirmiş ve Açe Sultanlığı uzun süre bağımsız olarak varlığını sürdürmüştür.

Açe, 16. yy'da Osmanlı Hükümdarına yaptığı biattan faydalanma yollarını aramış, 1848-1850 tarihlerinde Açe Sultanı Ali Alâadin Mansur (1838-1870) Cidde'de Osmanlı Valisi Hasip Paşa ile temas kurmuş ve İstanbul'a gönderdiği bir el-

çi yoluyla Açe'nin eski bağılılığını canlandırmak istediğini bildirmiştir. Bu istek 1850 yılında Osmanlı Hükûmeti tarafından görüşülmüş ve durumu yerinde incelemek üzere bir Osmanlı yüksek memurunun bölgeye gönderilmesi kararlaştırılmıştır. Bu ilk temasları, Açe'yi temsilen Molla Muhammed Gavs ve Şeyh İsmail'in İstanbul elçiliği takip etmiştir. Elçiler Açe'nin Osmanlı devletiyle olan eski bağlarını hatırlattıktan sonra Açe'nin ekonomik durumu ve askerî gücü hakkında bilgi vererek, Osmanlı devletine malî sorumluluk yüklemeyeceğini vurgulamışlardır. Elçiler ayrıca Fransızların ve İngilizlerin dilini bilen, kendilerine modern askerî eğitim verecek Türk uzmanlar istemişlerdir. Ancak bu teşebbüslerden bir sonuç çıkmamıştır.

1869'da Sultan Mansur, Hollandalıların kendi ülkesini işgal edeceklerine kesin kanaat getirdikten sonra tekrar İstanbul ile temas kurarak bir kez daha Açe'nin Osmanlı'nın bir parçası olduğunu ifade etmiştir. Osmanlı Hükûmeti ise durumu incelemek üzere eski Masua (Musawa) Kaymakamı Pertev Paşa'yı Açe'ye göndermeye karar vermiştir.

Hollandalılar 1871'de yeni bir çıkarma yapmışlardır. Ayrıca Hollanda ve İngiltere arasından imzalanan Sumatra Antlaşması sonucunda Açe toprakları Hollanda'nın payına bırakılmıştır. Bu

nu kabul etmemeleri üzerine Hollandalılar savaş ilân ederek 5 Nisan 1873 günü Bendaçe kıyılarına çıkarma yapmışlardır. 23 Nisan 1873'te yapılan Bendaçe savaşında iyi bir ders alarak çekilmek zorunda kalmışlardır. Bu şekilde başlayan Hollanda-Açe savaşları uzun yıllar devam etmiştir. Nitekim Sultan Mansur'un yerine geçen Sultan Mahmud Şah (1870-1874) yeni bir Hollanda hücumuna karşı Osmanlı'dan yardım istemiştir. Sonuçta Osmanlı Hükûmeti, Açe elçisine bir nişan vererek göndermiş, Hollanda'ya, Açe'nin "Devlet-i Aliye'nin mülkü" olduğunu hatırlatmış ve Açe halkına karşı saygılı olmalarını istemiştir.

Hollanda'nın, Açe-Sumatra'da takip ettiği askeri politika ve stratejilerin başarısız kalması, misyoner bir şarkiyatçı olan, aynı zamanda Arapça ve Açe dilini çok iyi bilen Christion Snouck Hurgronje'un bölgeye gönderilmesine yol açmıştır. Hollanda Hükûmeti onun yaptığı araştırmalar sonucunda buradaki politikasını değiştirmiş ve XX. yüzyılın başlarında bölgeye tamamen hakim olmuştur.

Açeliler, sömürge rejimine sürekli olarak karşı çıkmışlardır. Son Açe Sultanı Tunku Muhammed Davud'un 1903'te Hollandalılara boyun eğmesinden sonra bölge idarî bakımdan koloni idaresine bağlı kalmıştır.

Açe yaklaşık sekiz asır önce İslâm'la müşerref olmuş, kendisini Osmanlı'nın bir vilâyeti olarak görmüş, zor zamanlarımızda yanımızda olmuş bir coğrafya... İbn Haldun'un ifadesiyle; Müslümanların en fedakârı... Osmanlı yadigârı Açe...

antlaşmadan cesaret alan Hollanda 26 Mart 1873'te Açe Sultanlığına beş maddelik bir ultimatom vererek İstanbul'daki halife ile münasebetlerinin kesilmesini ve İslâm'ın sembolü olarak kabul ettikleri hilâl ve yıldızın Açe Bayrağından çıkarılmasını istemiştir. Açe Müslümanlarının bu-

1942-1946 yılları arasında bütün Uzakdoğu takımadaları ile beraber Açe toprakları da Japonya tarafından işgal edilmiştir. Ancak Açeliler Tunku Abdulcelil'in başkanlığında Japonlar'a karşı ayaklanmışlardır. Japonya, II. Dünya savaşının sona ermesiyle bölgeden çekilmek zorunda kal-

miştir. Bunun üzerine tekrar geri gelen Hollanda kuvvetleri Sabang adasını işgal etmiş ve bölgede iç savaş çıkmıştır. Uzakdoğu takımadalarını Endonezya adı altında tek bir yönetimle birleştirmek zorunda kalan Hollanda, bölgedeki hükümler haklarını 27 Aralık 1949'da Endonezya hükümetine devretmiştir. Bu tarihten sonra Açe toprakları Hollanda öncülüğünde kurulmuş olan yeni Endonezya idaresi altına girmiştir. Bunun üzerine Açe Müslümanları bağımsız bir devlet kurmak için bu defa Endonezya'ya karşı mücadeleye başladılar. Yeni Endonezya idaresine bağlı Cavalıların yönetimdeki Endonezya Millî Ordusu bölgedeki Müslümanlara karşı sistemli katliamlar uygulamıştır.

Endonezya devletinin kuruluşundan sonra Açe-Sumatra Millî Kurtuluş Cephesi (NLFS) adı altında mücadelesini devam ettiren Açeliler 1956'da Endonezya içinde otonom bölge statüsü kazandılar. 4 Aralık 1976'da yayımladıkları bir bildiri ile de bağımsızlıklarını ilân ettiler. Dr. Hasan M. Di Tiro, Açe İslâm Devleti'nin başkanlığına getirilerek yeni devletin ilk kabinesi böylelikle kurulmuş oldu. Ancak bu durum Endonezya ve diğer devletler tarafından kabul edilmediğinden bağımsızlık mücadelesi hâlâ sürmektedir.

Kültür ve medeniyet

Açe'nin İslâm kültürü ile karşılaşması oldukça eskidir. Hindistan ile olan sıkı ilişkiler sonucu, başlangıçta Hinduizm'den etkilenmiştir. Ancak Açe'de kültür ve din zamanla diğer bazı Müslüman şehirlerle artan münasebetler, Hindistan, Mısır, Suriye gibi ülkelerden Açe'ye gelen Müslümanların çalışmalarıyla diğer din ve kültürlerin etkileri azalmış, böylece İslâmiyet, Hint Okyanusu'nun doğusunda ve Uzak doğu adalarının en batısında yer alan Açe'de yaygınlaşmıştır. Bu bakımdan Açe, Güneydoğu Asya'da İslâm'la ilk tanışmış ve topluca İslâm'ı benimsemiş ve tarih boyunca da bölgede İslâm'ın bayraktarlığını yapmış bir millettir.

Açe'nin yazı dili Arap alfabesiyle yazılan Malayca olup, resmî dil Endonezya dilidir.

Malay dilinde kaleme alınan, Sultan II. İskender'e sunulan Nureddin er-Râinirî'ye ait "Bustanü's-Selâtin" adlı eser, XVII. Yüzyıla ait "Hikâyat-ı Açe" adlı tarih kitabı ve Abdü'r-Raûf es-Sinkilî'nin (ö. 1693) "Mir'atü't-tullâb" adlı fıkıh eseri önemli yazılı kaynaklardır.

Ekonomi

Zengin, güçlü ve gelişmiş bir bölge olarak Açe'nin Güneydoğu Asya ve İslâm tarihinde çok önemli bir konumu vardır. Açe, stratejik konumu ve yer altı zenginlikleri sebebiyle tarih boyu sürekli sömürgecilerin istilâlarına maruz kalmış bir bölgedir. Çok zengin doğal gaz rezervlerine sahiptir. Petrol dahil pek çok yer altı zenginliğine ilâve olarak, tarım arazisi de çok verimlidir. Bölgede günde 1,5 milyon varil petrol, 2 milyar metre küp sıvı tabii gaz (LNG) çıkarılmaktadır. Bugün Açe, dünyanın en çok tabii gaz ihraç eden bölgesidir. Bunların yanında teneke, altın, bakır, kalay, demir cevheri, platin, boksit gibi madenler bakımından da çok zengindir. Baharat, kauçuk, hindistan cevizi ve kahve başlıca ihraç ürünleri arasındadır.

Sonuç

Endonezya'nın Sumatra Adası'nı ve bilhassa onun batısında bulunan Açe eyaletini vuran tsunami, milletimizin bu bölge ile olan tarihî bağlarını hatırlattı. İstiklâl savaşında bize yardım eden Açe şimdi yardıma muhtaç...

Denizin yediği topraklar, deniz tarafından kusulan cesetlerle dolu... binlerce evsiz ve barksız insan... yetim çocuklar...

Güneydoğu Asya'da meydana gelen ve on binlerce kişinin hayatını kaybetmesine sebep olan, aynı zamanda büyük maddî hasara yol açan deprem felâketinde zarar gören başta Açeliler olmak üzere tüm felâketzedelere yardım etmek hem İslâmî, hem tarihî ve hem de insanî görevimizdir.

MEDYA KRİTİK

Bahattin Akbaş
Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı

medya kritik • medya kritik • medya kritik • medya kritik • medya kritik • medya kritik •

Türk İmamların AB Atağı

"İngiliz The Guardian gazetesi, Türkiye'nin İslâm'ın modern ve barışçıl yorumunu teşvik etmek amacıyla binden fazla "ılımlı" din adamını Avrupa'ya gönderdiğini yazdı. Gazete, "Türk İmamların AB Barış Harekâtı" başlıklı haberinde sadece 700 kadar imamın Almanya'ya gönderildiğini, Avrupa'ya daha çok imam gönderme plânlarının bulunduğunu belirtti. Haberde, buna karşın şimdiye kadar İngiltere'ye imam gönderilmediğine dikkat çekildi. Gazeteye konuşan Diyanet İşleri Başkanı Ali Bardakoğlu ise, "Misyonomuz, İslâm'ın şiddetin bir aracı değil, barış ve dostluğun kaynağı olduğunu anlatmaktır" diye konuştu. Bardakoğlu, "Bizim en büyük önceliklerimiz, imamları eğitmek, yabancı dil öğretmek, onları yurtdışına gitmek için donatmaktır" ifadesini kullandı. Bardakoğlu, kampanyanın, AB'deki 4 milyon Türk'ün arasında aşırılığı önlemeyi ve entegrasyonlarına yardımcı olmayı amaçladığını belirtti. Guardian'ın haberinde, resmi kanallardan din eğitimi almayan din adamlarının Müslüman toplulukları için de sorun yarattığı vurgulandı. Fransa'da imamlardan üniversite eğitimi almalarının istendiğine dikkat çekildi." (Akşam, 13.01.2005)

1960'lı senelerde işgücü temini için ülkelerinden Avrupa'nın çeşitli ülkelerine giden insanların bu ülkelerin kalkınmasında ve refah seviyesinin yükselmesinde büyük katkıları olmuştur. Temel hak ve özgürlükler gereği bu insanların, din hizmeti almak ve nesillerine de dinlerini bir şekilde öğretmeleri gerekmekte idi. İşte bu temel ihtiyacı yerine getirmek ve liyakatlı din görevlileri ile din hizmetini yürütmek amacıyla 1980 yılından itibaren Türkiye Cumhuriyeti Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından Almanya başta olmak üzere Avrupa'nın çeşitli ülkelerine din görevlisi gönderilmeye başlanmıştır.

Din görevliliği gibi çok önemli ve kutsal bir görevin özellikle yabancı bir toplum içerisinde farklı bir kültür ve inanç coğrafyasında yaşayan kitleler içerisinde yürütülmesi daha büyük önem arz etmektedir. Bu önemli görevi icra eden din görevlilerimizin, kendilerini yetiştirmiş ve geliştirmiş olmaları, İslâm'ın güzelliklerini gereği gibi temsil etmeye çalışmaları gerekmektedir.

Gazetenin kullandığı ılımlı din adamı ifadesinden maksat, şiddeti tasvip etmemek ise, elbette hiçbir din görevlisinin şiddeti onaylaması mümkün değildir. Bu bağlamda "ılımsız" din adamı yoktur.

Misyonerlerden bu kez de Alo Dua Hattı

"Son günlerde İstanbul'un en işlek caddelerinde yurttaşlara ücretsiz olarak dağıtılan İncil'lerin içinden çıkan, her türlü sıkıntının kesin çözümünün vaat edildiği "Alo Dua" kartvizitleri dikkati çekiyor.

İstanbul'da bulunan bir Protestan Kilisesi, bir süredir şehrin en işlek caddelerinde ücretsiz İncil dağıtmaya başladı. Dağıtılan İncil'lerin arasında konulmuş kartvizitler ise insanları, "Alo Dua İyileşme Merkezi"ni aramaya ve bu yolla sıkıntılardan kurtulmaya davet ediyor.

İstanbul'un yanı sıra, İzmir ve Ankara'daki irtibat telefonlarının da verildiği kartvizitlerde, İncil'den alınan ayetlere yer veriliyor. Telefon numaraları arandığında ise mistik müzikler eşliğinde konuşan görevliler, arayanları rutin olarak yapılan toplantılara katılmaya davet ediyor." (04.01.2005 Hürriyet)

Son günlerde misyonerlik faaliyetleri büyük oranda artış göstererek, özellikle büyük şehirlerimizde açıktan İncil dağıtmak ve Hıristiyanlık propagandası yapmak tarzında yoğunlaşmaktadır. Buna mukabil bazı sivil toplum örgütleri de karşı hamlede bulunarak vatandaşlarımıza Kur'an-ı Kerim dağıtmaya çalışmışlardır. Şüphesiz Müslüman vatandaşlarımızı İncil veya diğer dinlere ait kitaplardan önce Yüce Kitabımız Kur'an-ı Kerim ve Meali ile buluşturmanın ne kadar önemli olduğu açık bir gerçektir.

Medyada sık sık gündeme gelen misyoner faaliyetleri üzerine kalem oynatan münevverler de yok değil. Artarak süren bu misyonerlik olgusu üzerine İlber Ortaylı da köşe yazısında önemli anekdotlar aktarmış:

"Otuz sene önceydi; Heidelberg'deki arkadaşım kapıdan iki misyoneri sepetledi. Kaba bir davranıştı. İnançlı bir Protestan olduğumu biliyordum, buna rağmen "Burada ruhunu şeytana kaptıranları ikna etmeye ve çaresiz, evsiz, barsız, alkolik insanlara Hıristiyanca el uzatmak için bizden yardım toplasalar seve seve veririm ama, Afrika ormanlarında kendi hâlindeki zencileri Hıristiyan yapmak için yardım toplayanlar benim kapımı çalmasınlar" dedi. Yüzyılın insanı artık Hıristiyanlığa ve dünyaya da başka türlü bakıyor, önce kendi kapının civarını halledin diyor. Savandaki zencinin animist-totemist kültürüne dahi saygı duyulmasını istiyor. Doğrusu da bu. Misyoner faaliyetler uzandıkları yere mutluluktan çok sorun taşıyorlar. Kültür ve inanç coğrafyası korunması gereken alanlardır. İnanç coğrafyasındaki değişiklikler nüfus coğrafyasındaki değişiklikler kadar ciddi sonuçlar yaratır. İnanç devletin koruması altındadır. Öyle olarak kalmasına, gidişatın çıkırından çıkmamasına dikkat etmek gerekir." (Milliyet, 06.01.2005)

Misyonerlerin ateist oranlarının büyük boyutlara ulaştığı kendi ülkelerindeki insanlarla ilgilenmeleri ve propagandalarını onlar üzerinde yoğunlaştırmaları yerine Hıristiyan olmayan ülkeleri ve özellikle Müslüman ülkeleri ilgi alanı seçmeleri oldukça manidardır. Dinî bilgi ve eğitimi yeterli olmayan bazı gençleri para ve iş vaadi ile kandırarak Hıristiyanlaştırmaya çalışan misyonerlere karşı kamuoyunu bilinçlendirmek büyük önem taşımaktadır. Kültür ve inanç alanındaki boşlukları fırsat bilerek propagandalarını yoğunlaştırmaktadırlar. Aşağıdaki haber de onların asıl niyetleri uğruna neler yapabildiklerini veya yapabileceklerini açık bir biçimde ortaya koymaktadır:

Misyoner afeti

"Merkezi ABD'nin Virginia eyaletinde bulunan misyoner örgütü World Help, Endonezya'nın Müslüman Banda Aceh bölgesinden 300 kadar "tsunami öksüzünü" Cakarta'daki bir Hıristiyan çocuk esirgeme kurumuna götürdüğünü açıkladı. Örgütün internet sitesinde yapılan açıklamada, Müslüman çocukların burada Hıristiyanlık prensiplerine göre yetiştirilmesinin amaçlandığı belirtildi. Açıklamada, "Normalde Banda Aceh'e yabancıların girmesi yasaktır. Ancak bu felaket sayesinde üyelerimiz İncil'i bu bölgeye ulaştırma imkânı buldu dedi." (Milliyet, 14.01.2005)

Misyonerlik faaliyeti için her alanı değerlendirmeye çalışan ve fırsatı ganimet gibi gören bu bakış açısı karşısında şaşırma elde değil! Demek ki asıl amaç insanı yardım değil, bu insanların çaresizliklerini kötüye kullanarak din değiştirmelerini temin etmek! Milliyet'in bu haber için "misyoner afeti" başlığını kullanması da oldukça manidar. Tsunami gibi bir felâketin ardından bir de inanç coğrafyasını değiştirmeyi hedefleyen misyoner faaliyetlerine maruz kalmaları, çocuklar ve bölge insanı için ikinci bir felâket... Ve hadise bize "biz bu filmi daha önce görmüştük" dedirtecek cinsten. Beş yıl önce yaşadığımız deprem felâketini bile misyonerlerin istismar ederek, depremlere içinde dolarlar bulunan İnciller dağıtılmaları hâlâ hafızamızda tazeliğini korumaktadır. Bir felâketi dahi istismar vesilesi addetmek... Misyonerlik propagandalarının öteden beri değişmeyen özelliği; insanları ve içinde buldukları durumları istismardır.

KAMERİ AYLARIN BAŞLANGIÇLARINDAKİ FARKLILIKLARIN SEBEPLERİ

Cevdet Ergün/Vakit Hesaplama Şb. Md.

Cenab-ı Hak kâinatı bir hesap üzere yaratmış ve bunu da Rahman suresinde; "Güneş ve Ay bir hesaba göre hareket etmektedir."; Ay Dünya etrafındaki yörüngesini tamamladığında da Yasin suresinde; "...Nihayet o, eğrilmiş kuru hurma dalı gibi olur." buyurmaktadır. Bakara suresinde: "...Sizden her kim hilâli (Ramazan ayının ilk hilâlini) görürse oruç tutsun..." Peygamberimiz de; "...Hilâli görürce oruç tutunuz." buyurmak suretiyle, oruç tutmanın hilalin görülmesi ile başladığını teyit etmektedir. Yani orucun tutulması veya herhangi bir kameri ayın başlayabilmesi için hilalin görülmesi şarttır.

İslâm ülkelerinde Dini gün ve Bayramların kutlanmasında birliği sağlamak gâyesi ile 1978 yılında İstanbul'da Ruyet-i Hilâl Konferansı düzenlenmiştir. Bu Konferans, daha önce aynı maksatla yapılan Malezya Konferansı ile Kuveyt Evkaf Bakanları Konferansları dizisinden biri olarak toplanmış ve çalışmalarını, mezkur Konferanslardan elde edilen sonuçları tamamlayıcı ve olgunlaştırıcı bir istikamette sürdürmüştür. Ruyet-i Hilâl Konferansı'nda oy birliği ile alınan kararlardan en önemlileri;

Ister çıplak gözle, isterse modern ilmin rasat metotlarıyla olsun, asıl olan hilâl'in Ru'yeti'dir. Hilâl'in görülebilmesi için; İctima'dan sonra Ay ile güneş'in açılacak uzaklığı 8°'den, Güneş'in batışı anında Ay'ın ufuktan yüksekliğinin açılacak değeri, 5°'den az olmamalıdır... Hilâl'in Ru'yet edilebilmesi için belli bir yer şart değildir. Dünyanın herhangi bir bölgesinde Hilâl'in Ru'yeti mümkün olursa, buna istinaden ayın başlangıcına hükmetmek doğru olur.(1) Şeklinde kararlar alınmış ve o günden günümüze kadar Kameri ayların hesap ve haritaları Başkanlığımızca hazırlanmakta ve bütün İslâm ülkelerine gönderilmektedir.

Aynı konuda 1973 yılında Kuveyt'te İslâm Ülkeleri Evkaf ve Din İşleri Ba-

kanları seviyesinde bir konferans düzenlenmiş, konferansta kameri ayların başlangıçlarının belirlenmesiyle ilgili olarak;

** Kameri ayların tespitinde asıl olan hilâl'in Ru'yetidir. Ru'yet'in vaki olduğu kesin bilgi ifade eden haber yolları ile sabit olur. Ancak kuvvetli deliller gösterilirse habere itibar edilmez. Bu kuvvetli delillerden biri de astronomi hesaplarıdır.*

** Din ve astronomi sahasında mütehasiss ilim adamlarınca bütün İslam ülkelerinde uygulanacak müşterek takvim hazırlanmalıdır. Takvim komisyonu takvimi; Kameri ayın içtimai takip eden gecedan başlaması, Hilâl'in görülebilmesi için ay cisminin güneşten açılacak uzaklığının 7°'den az olmaması, Ay cisminin güneş battıktan sonra görülebilecek süre ufukta kalması ve hilâlin görülebilme hesaplarında başlangıç noktası olarak Mekke'nin esas olarak alınması esaslarına göre hazırlayacaktır.(2)*

29-31 Ekim 2001 tarihlerinde Ürdün-Amman'da II. Astronomi Konferansı düzenlenmiştir. Bu konferansın sonuç bildirgesinde tavsiye mahiyetinde alınan kararlarda;

"Hilâl'in görülebilme imkanlarına ters düştüğü zaman, hilâl konusundaki şahitliklerin reddedilmesi, yalnız Ramazan ve bayram hilallerinin tespitinde değil, tüm Kameri aybaşlarının tespitinde hesaba itimat edilmesi" tavsiye edilmektedir.

1999 yılında yapılan I.Astronomi Konferansında; "İslâm ülkelerinde hicri ayların belirlenmesindeki hata oranlarının değerlendirilmesi için çalışma yapılması" kararını değerlendiren Suriyeli araştırmacıardan Dr. Celaleddin Hancı ve Prof. Dr. Hasan Bilani'nin II.Astronomi Konferansına ortaklaşa sundukları tebliğde; 1950-2000 yılları arasında Suriye'deki Ramazan, Şevval, Zilhicce ve Muharrem aylarının şer'i ilan tarihlerini istatistiki olarak incelemişler ve bu ayların başlangıçlarında % 91 gibi çok yüksek oranda hata ile karşılaştıklarını ifade etmişlerdir. (3)

Bunun en güzel örneği, geçtiğimiz Zilhicce ayının başlangıcında ve Kurban Bayramında yaşanmıştır.

Zilhicce ayında; 10 Ocak Pazartesi günü Greenwich saatiyle 12 04'de içtima, aynı gün 22 30'da ru'yet olmuş ve hilâl ilk defa Güney Amerika kıtasının kuzey doğusundan itibaren görülmeye başlamıştır.

O gün; Ay Güneş'ten Ankara'da 17, Mekke'de 3 dakika önce batmış, Güneş battığı anda hilâl; Ankara'da 2°24', Mekke'de 0°48' ufkun altında bulunduğu Türkiye ve Suudi Arabistan'dan hilâl görülememiştir.

11 Ocak Salı günü; Ay Güneş'ten Ankara'da 63, Mekke'de 68 dakika

sonra batmış ve Güneş battığı anda hilâl Ankara 8°30', Mekke'de 12°33' ufkun üstünde bulunduğundan her iki şehirden 11 Ocak akşamı hilâl 18 saatlik iken görülmüştür.

Miladî 2005-Hicrî 1425 yılı Kurban Bayramını esas alan (aşağıda görülen)

WEDNESDAY	الأربعاء
٢٠٠٥	١٤٢٥
يناير ١٢	٢٢ الجندي
12 JAN.	ذو الحجة
	١٣٨٣ هـ
	الزمن فجر إشراق ظهر عصر مغرب عشاء
FRIDAY	الجمعة
٢٠٠٥	١٤٢٥
يناير ٢١	٣ الدحل
21 JAN.	ذو الحجة
	١٣٨٣ هـ
	الزمن فجر إشراق ظهر عصر مغرب عشاء

Suudi Arabistan Takvimi, Kuveyt Konferansı kararlarındaki Hilâl'in Mekke'den görülebilme esasına göre hesaplarını yapmış ve 11 Ocak Salı günü hilâl görülmüş, Zilhicce ayı önce 12 Ocak Çarşamba günü olarak başlatılmış dolayısıyla (Kurban Bayramının 1. günü olan) 10 Zilhicce de 21 Ocak Cuma günü yazılmıştır. 11 Ocak Salı günü Mekke'de güneşten 68 dakika sonra batan ve güneş battığı anda 12°33' ufkun üstünde ve 18 saatlik olan yaklaşık iki günlük gibi görünen hilâl ile %91'lik çok yüksek hata oranlarına girmek için Suudi Ulema Meclisi Zilhiccenin başlangıcını, dünyanın herhangi bir yerinden görülebilme esasına göre bir gün öne alarak, Kurban Bayramının kutlanmasında birlik sağlanmıştır.

Özet olarak farklılıkların sebepleri

1 - Türkiye, Dünyanın herhangi bir bölgesinden hilâl'in görülebilmesi ile kameri ayı başlatırken, bazı İslâm ülkeleri hilâl'in yalnız Mekke'den görülmesini esas alarak kameri ayı başlatırlarsa bizden bir gün sonra olmaktadır.

2 - Türkiye, hilâl'in bizzat görülebilmesi için içtimadan sonra 8° açılması beklerken, bazı İslâm ülkeleri içtimadan hemen sonra kameri ayı başlatırlarsa bizden bir gün önce olmaktadır.

"İctima olunca oruç tutunuz, içtima olunca bayram yapınız...." diye bir hadis olmadığına ve Peygamberimiz de hilâli görmek için belli bir nokta belirtmediğine göre ictima'ya ve mevkie göre hareket etmek caiz değildir.

1 - Daha detaylı bilgi için Web sitemizdeki Ru'yet-i Hilâl Konferansı kararlarına bakınız.

2 - Daha detaylı bilgi için Web sitemizdeki Kuveyt Konferansı kararlarına bakınız.

3 - II. Astronomi Konferansı tebliğleri.

Rebiülevvel Hilâli

8 Nisan Cuma günü Greenwich saatiyle 20.33'de içtima, 9 Nisan Cumartesi günü 11.45'te ru'yet olacak ve hilâl ilk defa Asya'nın doğusundan itibaren görülmeye başlayacaktır.

Rebiülevvel ayının içtiması 8 Nisan Cuma, ru'yeti ise 9 Nisan Cumartesi günü gibi ayın günlerine rastladığı için içtimayı esas alıp içtimayı takip eden günü kameri ayı başı kabul eden bazı İslâm ülkeleri 9 Nisan Cumartesi Peygamberimizin hadisi mucibince ru'yeti takip eden günü kameri ay başı kabul eden Türkiye gibi diğer İslâm ülkeleri 10 Nisan Pazar günü Rebiülevvel ayına başlayacaklardır.

*Dinle, çocuđum, Çanakkale tarihte
akalların, aslana attığı yerdir.
Bir hilâl uğruna binlerce güneşin,
Nüş eyleyip toprağa battığı yerdir.
Vatan için, millet için civanların
Canlarını Allah'a sattığı yerdir.
Er meydanına çıkıp da yiğitlerin,
Tarihlere şeref, şan kattığı yerdir.
Vurulup göğsünden alkanlar içinde,
Şehitlik şerbetini tattığı yerdir.*

Ömer Sağlam